

294549218

101 Københavns kommune

46.3

KBH

RHB

FRA DEN GAMLE HERRES
SKUFFER

KNUD BOKKENHEUSER

FRA DEN GAMLE HERRES
SKUFFER

H. HAGERUP'S FORLAG. KØBENHAVN

KØBENHAVNS KOMMUNES
BIBLIOTEKER

* 09.9

Bo 41

f

u.6

and

TRIEBS BOSTRYKKERI
ALLÉ 2, NORD, KØBENH. 7
KØBENHAVN

1917

TIL

ALFRED NIELSEN

630322 HB

ENHVER, der har oplevet de stærkt bevægede Dage fra Tresernes Begyndelse til Halvfemsernes Midte, vil huske, hvor mange Gange Københavnernes Interesse samlede sig om det Plougske Hus paa Højbroplads Nr. 21; og det var for saa vidt intet Under, som Carl Ploug og hans Blad, „Fædrelandet“ i denne Periode havde sit Hjem dør. I de urolige Dage stod Folk i tætte Stimer dør udenfor for at erfare de sidste Nyheder, og f. Eks. i Krigens Tid hentede mangan en ængstelig Hustru eller Moder det sidste, tit sørgelige nye netop her. Naar Huset nu igen bliver historisk, er Grunden den rent ydre, at det af Carl Plougs Arvinger er solgt og saaledes glider ud af Slægtens Eje, hvori det var, siden Ploug købte det i 1862. Ligesom Byen efter Branden i 1728 havde en udmærket Borger, *Conrad Hauser*, der byggede det gode og solide Kvarter omkring Hauserplads, som staar den Dag i Dag, saaledes var der ogsaa en driftig Mand, Murmester og Borgerkaptajn *Hallander*, der i de følgende Aar fra 1796—98 byggede de gode Huse fra Nr. 9 til 21 paa Højbroplads; Patricierhuse blev det, med Bolig for mange af vort borgerlige Samfunds mest driftige og velhavende Beboere. Det var en Grosserer *Friderich Chr. Friderici*, som i 1798 for en Sum af 49,000 Rdl. fik Skøde af Hallander paa „Ejendommen

paa Hjørnet af Nye Amagertorv til Gammelstrand“, og han har sikkert beholdt det til 1852, da Firmaet *Moses & Søn G. Melchior*, som til dén Dag i Dag har sin store og ansete Forretning paa første Sal, købte det. Store

Det Plougske Hus paa Højbroplads.

Handelstraditioner er grundlagte her; Firmaet har gennem Tiderne været et af vore fineste og det har gennem sine Chefer, *Moses og Gerson Melchior, Moritz, Moses* og nu *Carl Melchior* ført det danske Handelsflag langt over Bølge til Vestindien og Avstralien; men de stille Stuer dér paa Højbroplads var tillige et Hjem for mange

Skønaander; mest husker man den paa Grund af 100 Aarsdagen for hans Fødsel saa omtalte Grosserer *Moritz Melchior*, i hvis gæstfrie Hjem baade her og paa „Rolighed“ ude paa Kalkbrænderierne *H. C. Andersen* fandt sit bedste og lykkeligste Ly.

Hvorfor *Melchior* solgte Huset, ved man ikke; men i 1862 købte *Carl Ploug* det. Derfor er det ikke rigtigt, naar man har sagt, det var her, den berømte *Lehmansske* Proklamation til *Frederik den Syvende* om „Fortvivlelsens Selvhjælp“ i 1848 blev affattet; thi „Fædrelandet“ havde da Kontor paa Købmagergade ved Siden af Postgaarden, og *Carl Ploug* boede i det *Hirschsprungske Hus* i Gothersgade 28 i nogle smaa og trange Stuer; men Højbroplads 21 er alligevel uadskilleligt knyttet til Danmarks Historie.

„Fædrelandet“ fik sit Kontor i Sidehuset, hvor Ekspeditionen var paa første Sal; paa anden Sal residerede *Carl Ploug* selv, og udenfor hans Dør sad den senere saa bekendte, bidske Studenterforeningsfører, Professor *H. C. A. Lund* og vogtede, at ingen unødvendig Visit hos den mægtige Redaktør blev tilladt. Den, der spildte mest Tid, var vel nok *Chr. Winther*, hvem Lund aldrig turde nægte Adgang.

Men medens *Ploug* med sin yndige Hustru, f. *Hage*, til hvem han har skrevet to af sine skønneste Digte: „Jeg tror paa dig i Livets lyse Morgen“ og „Vil Du elske mig, naar Dagen hælder?“ — paa Trediesalen til Gaden førte et idyllisk Familieliv, slog han drabelige Slag i Kampen i Sidehuset.

Plougs politiske Historie er kendt nok, næppe tilstrækkelig aflagret endnu til at blive retfærdigt bedømt; det skal heller ikke forsøges her. Derimod er der sikkert mange, der erindrer *Plougs* lidt barske Ydre, som tror, at han var en haard Natur; det er saa stik imod

Sandheden; han var netop en mild og en blid Natur, og det viste han bedst i sit Hjem og det daglige Liv, som det formede sig der i Huset paa Højbroplads. Noget uretfærdigere end at drille ham med, at han dør havde faaet Naboskab med Fiskerkonerne ved Gammelstrand, er aldrig skrevet i politisk Polemik, og nogen større Usandhed end den, at han var en velhavende Mand, er heller ikke sagt.

Hele hans Livsførelse var i Hjemmet borgerlig og jævn. Naar „Fædrelandet“ aldrig fik mere end 3000 Abonnenter, vil man forstaa Nødvendigheden af, at han *maatte* være det.

Men han lyste op i sit Hjem; han elskede sine Børn og var glad, naar Hustruen lærte dem at synge Salmer og Folkeviser, og hans glædste Time var den, hvor han hver Aften samlede Familien for at læse højt for dem alle. Han læste morsomt og klart.

Og da Fru Ploug allerede i 1864 blev syg, tog han selv hele Opdragelsen af Børnene i sin Haand. Han passede ogsaa Husholdningen, han smurte Skolemaden — med tre Snit i hvert Stykke med salt Kød, for at ikke hele Paalægget skulde gaa med i første Mundfuld, og han hulede aldrig Osten.

Selskabelighed var der ikke meget af. Studenterkvartetten kom en Gang aarlig, ellers mindes Børnene *Heises* smukke Stemme, *Vilhelm Rodes* Lune, *Axel Liebmanns* Elskværdighed, *Chr. Richardts* Latter og *Otto Zincks* lystige Viser.

For øvrigt kom kun „Fædrelandets“ anden Redaktør, *Giødwad*, dør hver Dag og spiste til Middag, og Kunsthistorikeren *Høyen* kom hyppig til The og Wienerbrød om Aftenen.

Det er mærkeligt, hvad en tilfældigt henkastet Meddelelse i et Blad om, at et Hus gaar over fra een

Slægts Eje til en andens, kan oprulle for en Mængde Minder.

Men det er jo heller ikke alle Byens Huse, der har haft saa megen Historie som Carl Plougs paa Højbro-plads.

DET var ikke med de blideste Følelser, man ventede paa den russiske Czar, da han den 17. Juli for 200 Aar siden kom til København. Han havde jo sat sin Fod paa dansk Grund nogle Dage før, og skønt vi ikke var overvældende civiliserede, var der dog et mægtigt Spring imellem Kong *Frederik den Fjerde* og hans lille, saa ulykkelige mecklenborgske Gemalinde, *Dronning Louise*, og den russiske Tyran med hans robuste Kejsersinde, den senere *Katarina den Første*, at selve Hoffet var lidt bange for, hvorledes det hele vilde spænde af.

Czarens Rygte var — som sagt — ilet forud for ham. Paa Falster var han gaaet i Land ved Gedser, og da der ikke var noget Natlogis parat til ham, foretrak han fremfor at rejse videre til Nykøbing, hvor Czarens Hus endnu minder om hans Ophold dør den næste Dag, at sparke Kromanden og hans Kone ud af deres Ægteseng for at lægge sig paa tværs i den, fuldt paaklædt og med Støvler og Sporer paa. Han havde pryglet sine Kammerherrer og andre Tjenere i Nykøbing, endda paa selve Slotstrappen, og nu vidste man ikke ret, hvorledes han vilde opføre sig i København, hvor man af politiske Grunde var nødt til at vise sig venlig imod ham.

Han saa ud som en Underofficer, han var høj og havde en Blaaklædes Uniform med Messingknapper paa; men i Haanden bar han altid en Spanskrørstok, som

Om *Czaritza*, der ankom til København den 23. Juli, vidste man ikke andet, end at hun havde været yderst unaadig imod Stiftsamtmanden, da han tog imod hende ved Landgangen i Rødby, men hun havde bøjet sig dybt for Stedets Præst, som var i Ornat. Hun troede, det var Landets Patriark. Den Mad, Byens Madammer bragte hende paa Slottet, syntes hun godt om; Vinene var hende derimod ikke stærke nok.

Som Værtsfolk overfor disse stod først den fintdannede og kunstinteresserede Kong *Frederik den Fjerde*, der som Kronprins havde berejst hele Evropa, og som havde saa megen Sans for det skønne, at han selv bragte Tegninger

med hjem fra Rejserne, saa at han byggede *Frederiksberg Slot* efter disse uden at behøve Arkitekt; og Værtinden var Dronning *Louise*, den sarte og stærkt forgræmmede Hustru, der saa sin Mand kaste sig i Armene paa den ene Elskerinde efter den anden, men som søgte sin Trøst i religiøse Studier, samlede et Bi-

Katarina den Første.

bliotek, der endnu eksisterer paa vort kgl. Bibliotek, og som søgte til ensomme Steder for med sine Børn „at forglemme sin Kærligheds Kummer“ — som der er sagt om en anden Louise senere.

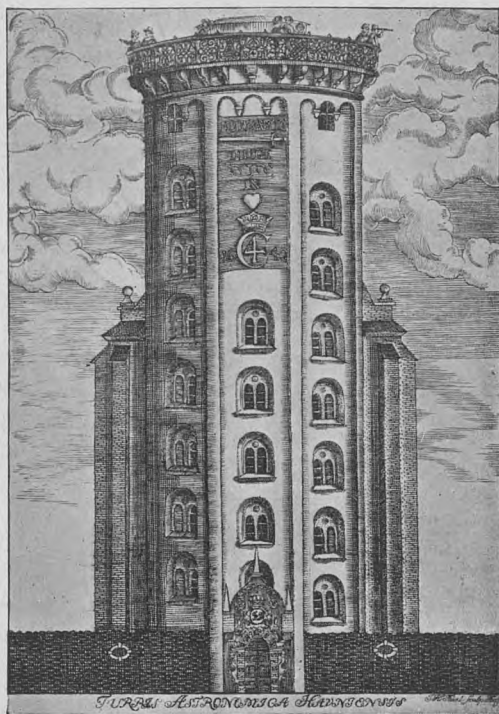
Man var straks bange for at indlogere *Czar Peter* paa Københavns Slot, og Høflighed maatte man vise ham. De første Dage fik han Ophold i den russiske Gesandts Palæ, nuværende *Thottske*, den Gang *Danne-skjoldske*, paa Kongens Nytorv. Men det kunde jo ikke blive ved at gaa. Og Kong Frederik bed da i det sure Æble og bad sine Sødskende, Prinsesse *Sophie Hedevig* og *Prins Carl*, om de ikke vilde tage ham ud paa Blaa-gaard, som de havde faaet af deres Fader, og hvor Czaren dog var udenfor Byens Volde. Men det vilde de ikke; de var begge to stærkt pietistiske og ansaa en Barbar som *Peter den Store* for en Hedning, en „Moskovit“, man kunde vente sig alt af.

Det var jo nødvendigt at være høflig mod *Peter*; thi han kom for at hjælpe Danmark imod Sverige med et Indfald i Skaane, og ingen anede forinden, at *Torden-skjold* faa Dage før hans Ankomst saa at sige havde afgjort Kampen til dansk-norsk Fordel ved sin Sejr i *Dynekilen*; man forstod vel heller ikke i det Øjeblik denne Sejrs Omfang. Modstanderen var selve *Karl den Tolvte*, som ikke var til at spøge med, og desuden havde Czaren et Argument, der krævede Respekt for hans Person: udenfor Nørreport laa en Del af hans Tropper, paa Hveen Resten. De kunde bruges naar som helst, ogsaa imod os.

Altsaa kom den russiske Selvhersker til at bo i *Prinsens Palæ*, det, der endnu ligger overfor Slottet ved Frederiksholms Kanal. Men det gik nu ikke saa godt, som det skulde.

Først var han af Kong *Frederik* indbudt til en Fro-

kost paa Platformen oven paa det nyopbyggede *Frederiksberg Slot*, og da han saa Landskabet her fra, erklærede han, at *det Land* vilde han have, og han forlangte Nøgler til Byens Porte. Kong *Frederik*, som var en forsigtig

Rundetaarn.

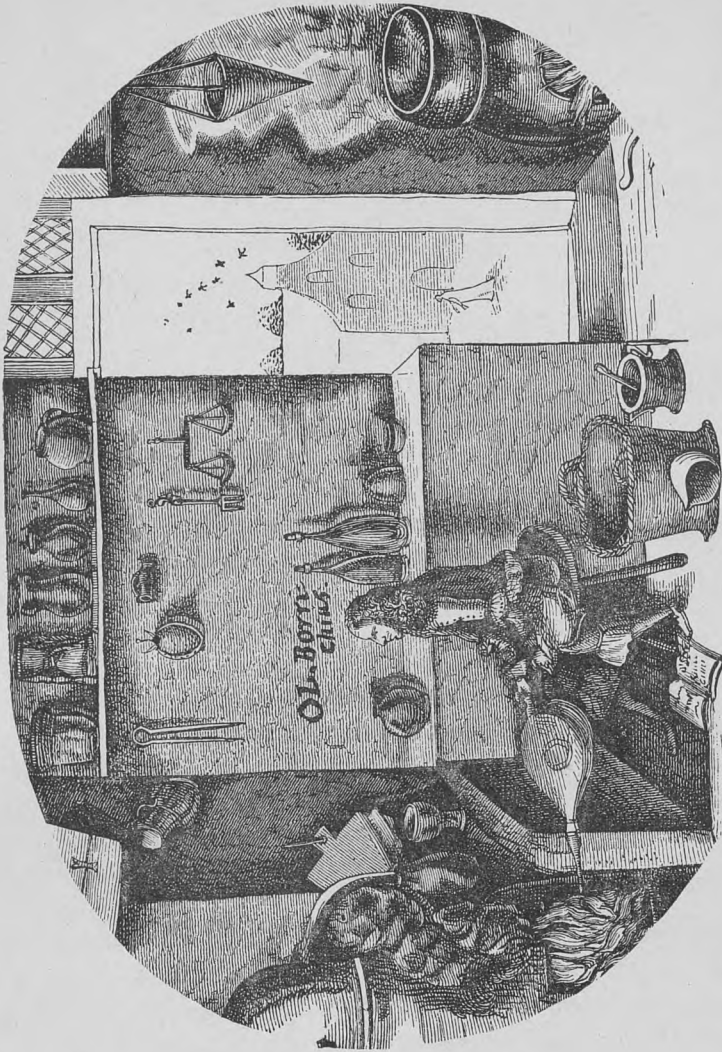
Mand, vilde jo helst have sit Land for sig selv, og Byens Porte vilde han helst holde lukkede; en Nøgle til Nørre-port fik dog Czarens Kammerherre, og Rygterne i København sagde, at *Peter den Store* en Dag pryglede den ulyksalige Hofmand saa stærkt, at han maatte udlevere

den; Peter klædte sig derpaa som Holmens Mand og gik ud for bag efter, naar Portene var lukkede, at føre sine Tropper ind; men to Underofficerer opdagede og forhindrede Planen. Om Historien er sand, kan ikke bevises; men den vidner om, at man ikke nærer Tillid til den russiske Forbundsfølle, som ikke *vilde* hjem igen; han blev der langt ud paa Efteraaret for at afvente Begivenhedernes Gang.

I Prinsens Palæ kunde han ikke blive. Han morede sig ved Desserten med at skyde til Maals efter Englene i Loftet, nogle af dem bærer den Dag i Dag Spor af hans Kugler. Saa flyttede han igen ind i Thotts Palæ. Til Rundetaarn havde *Czar Peter* ogsaa et godt Øje. Det er fortalt, at han vilde købe det; der er ogsaa sagt, at han kørte med Firspand op og ned indvendig. Det sidste er ikke rigtig. Han *red* der op; men hans Gemalinde kørte med Firspand baade op og ned, hvilket gik til paa den Maade, at der sad en Rideknægt paa hver af Hestene og gik Løbere og holdt dem ved Mulerne. — Det lykkedes ved klog Taktik *Frederik den Fjerde* aldrig at komme til at tale alvorlig Politik med Czaren; han drog af Sted igen uden at have gjort Danmark hverken ondt eller godt.

Og da han rejste, drog alle et Lettelsens Suk.

BLANDT vore Studenterkollegier indtager vel nok „*Collegium Medicum*“ en af de mest historiske Pladser, ikke alene fordi der efter Sagnet ligger en rørende Kærlighedshistorie mellem dets Stifter, *Ole Borch*, og Prinsessen af Medici, til Grund for dets Oprettelse, ej heller fordi det har ydet vor Litteraturs berømteste Navn,

En samtidig Tegning, der viser os Ole Borch i sit Guldmagerværksted.

Ludvig Holberg, Ly og Læ i hans Ungdoms Trængsels-tid, men, det vilde være uretfærdig Skam at sige andet, fordi det er den eneste Videnskabsmand, der har tænkt paa sine betrængte Standsfæller og virkelig hjulpet dem; *Valkendorf* var Statholder her i Byen, *Ehlers* oprettede sit Kollegium til Minde om sine Børn, der forulykkede ved Branden paa Amalienborg; han var Embedsmand, Regensen er en Kongegave, *Hassager's* Kollegium skyldes en Præsteenke og *Hagemann's* en Forretningsmand, der ganske vist var Polytekniker, men hvis Hovedinteresser gik i finansiel og kommerciel Retning.

Alt Spor af *Ole Borch's* Færd har hidtil været omsløret af romantiske Anekdoter, og hans berømte Sten saa vel som hans Kollegium brændte i 1728, Ombygninger har senere fjernet de fleste Minder, men nu har man fundet et, idet man ved Oprydning o. l. har opdaget, at *Borch's* gamle Laboratorium, der hidtil har været brugt som Materialskur, ligger der inde i Haven bag Kollegiet den Dag i Dag og altsaa er en af de faa Rester i Latinerkvarteret, der ikke er hærget af Ilden.

Det kan, naar vi staar paa den Grund, hvor *Ole Borch* selv har arbejdet, maaske interessere ganske kort at erindre om, hvad han var, og hvad han betød i dansk Videnskab. Han var født i 1626 i en Præstegaard ad Ribe til, han blev Student 1644 og studerede som alle den Gang, da Videnskaberne var smaa, fordi de endnu var i deres Vorden, en hel Masse Ting paa én Gang: Latin, paa hvilket Sprog han allerede som ganske ung skrev Vers, Alkymi, — man troede jo endnu i de Tider paa Guldmageri, — og Lægevidenskab m. m. Men som Læge gjorde han sig allerede tidligt berømt ved at opdage Taaregangene, hvad der den Dag i Dag har stor Betydning for moderne Studier. Han var en glim-

rende Anatom, han samlede paa „Rariteter“, det blev et Slags Museum, hvori han ophobede alt det „rare“ eller sjældne, han fandt, lige fra Nürnberger Snurrepiberier til Bjørnekranier „med Tænder i Næsen“; han var en ivrig Historiker, Filolog og Antikvitetsdyrker.

Men det var dog Botanik og Kemi, der interesserede ham mest. Han var den første, der foretog Friluft-Udflugter med sine Elever, som han interesserede sig varmt for. Blandt dem var den senere saa berømte Dyrker af „Flora Danica“, *Peder Kylling*.

Men naar Ole Borch kom hjem, satte han sig ned i sit kemiske Laboratorium i Professorgaarden i Kannikestræde, af hvilken der eksisterer en Afbildning paa Det kgl. Bibliotek, tegnet af en af hans Elever, den senere Professor Holger Jacobæus.

Ole Borch døde højt bedaget og højt elsket for sit rene og uplettede Liv d. 13. Oktober 1690 som Følge af en Operation for Sten, foretaget af Datidens mest ansete Kirurg, Barber *Johannes de Buchwald*, som havde vundet Navnkundighed ved at befri Dronning Anna Sophie for hendes „allerhøjeste Ligturn“.

Desværre gik det ikke saa godt med Borch; for at bruge eet af hans udødelige Alumnens mest kendte Ord, kan vi sige: „Han døde, det er sandt; men Febren ham forlod,“ — er det ikke saa, der staar i „Peder Paars“?

MED en let Ændring af et af *Rahbeks* mest kendte Vers kunde Nutidens unge Damer godt synge: „Hvi roser I saa vore Mødre“? og hævde, at de har det bedre, som de er nu, end „hvis de skulde være som de.“ I det hele taget er der vel ikke foregaaet nogen

Kamma Rahbek.

større Forandring i vort sociale Liv siden *Holbergs Dage* end i Kvindens. Det kan maaske derfor være morsomt, at kigge lidt ind i de gamle Stuer og saa som en Begyndelse at tage fat paa vore Tipoldemødre og deres Døtre.

Saa snart det offentlige Liv begyndte at antage selskabelige Former, da Mændene i *Holbergs Dage* gik paa Vinstue, og lidt senere, paa de literære Te- og Kaffehuse og endelig i *Rahbeks Tid* i Klubberne, var det ude med det hjemlige. Det var sjældent, at Fatter viste sig mere

end ved Maaltiderne, og om egentlige Kærlighedspartier var der jo heller ikke Tale; Ægteskaberne sluttedes ikke i Himlen, men paa den unge Piges Faders Kontor, og med Brylluppet var egentlig Paradisporten lukket for hende; hendes Opgave var at føre Hus og føde Børn. De „lykkelige“ Ægteskaber var egentlig kun Kompagniskaber, hvor Mand og Kone arbejdede mod et fælles Maal: at tjene saa mange Penge, at de kunde forsørge Børnene og se en nogenlunde betrygget Alderdom i Møde. Om Ægteskaber med det moderne Begreb om Lykke var der ikke Tale.

Og man faar uvilkaarlig Medlidenhed med den stakels Husmoder, der paa den Tid, da *Rahbek* var Dreng,

betragtede det som en ufravigelig Pligt, efter at have slidt og slæbt hjemme den ganske Dag og maset med Huset og Børnene, ved Nitiden at stille med Lygte udenfor Plums Vinstue i Højbrostræde for at hente sin mere eller mindre medtagne Ægtefælle hjem. Man tænke sig blot Turen ned ad de mørke, snævre Gader, der er saa usikre, at fornemme Folks Tjenere og Lygtedrenge væbner sig mod Overfald, — den stakkels Kone har intet Forsvar haft; alt det, hun har set til sin Mand den lange Dag, er et Glimt ved Middagsbordet, hvor han muligvis har skændt, fordi Maden ikke har været paa Bordet i rette Tid, og nu staar hun her i Mørket med Lygten og venter med Skælven paa at se, *hvor* fuld han er.

Thomasine Gyllembourg.

Sparsomt lyder Kvindens Pris i Literaturen. De holbergske Elskerinde-Dukker har intet med Virkeligheden at gøre. Kun en sølle Skriverkarl som *Ambrosius Stub* synger om „Du dejlige Rosenknop“; men da han skal sammenligne den med sin elskede Phillis, faar han pludselig moralske Skrupler og giver sig til at bræge.

Saa kommer Klubtiden. Den gør snarest ondt værre. Thi nu har Manden faaet andre Interesser end blot at fylde sig; nu arbejder han paa sin Klubs Fremme, og saa snakker han slet ikke om andet. Og i Klubben maa hun til en Begyndelse slet ikke komme:

„Thi Kvinderne lader vi i deres Bur og handler kun med hende hjemme“.

synger *H. C. Sneedorff* i Drejers Klubs Slagsang, og *Rahbek* føjer siden forklarende til:

„At kede Damer lader ilde,
og det end værre være vilde,
om de sig kunde more der.“

Paa offentlige Steder maa hun heller ikke vise sig; det anses for i høj Grad upassende. I Klubben synges der jo nok af og til en Vise til hendes Pris; men derved bliver det lige til 1785, først da begynder Drejers Klub og Harmonien at arrangere Koncerter og Baller med Damer; her bedaarer alle Damers Yndling, Skuespilleren, Komponisten *du Puy* med sin Sang og sin uimodstaelige Skønhed: Lidt senere faar man en enkelt Gang Lov at tage Damer med i Klubben Onsdag Aften. Men hvor slet det staar til her, røber en selv saa ivrig Klubherre som *Pram*, som dog, hvis man skal tro den let begejstrede *Baggesen*, havde en dejlig Kone, i en Artikel i „*Minerva*“ 1790, hvori han hævder, at Klubberne „fremmer Cicisbeaturen“, det vil sige, at den gifte Kvinde, der aldrig ser sin Mand, tager sig en opvartende Kavalier; thi den Smule, hun faar Lov til at komme med i Klubben, faar hun pænt sidde og strikke Strømper eller spille Gnav. Som et Middel herimod foreslaar *Pram* til Læserens dybe Forargelse at „oprette en Klub for Fruentimmer“. Dette Raad følges ikke.

I 1799 er en Mand under Mærket *R.* ude efter Klubberne i *Rahbeks* „*Danske Tilskuer*“. Han siger, at medens Mændene fornøjer sig i Klubberne, sidder Konerne forladt hjemme, og Børnene savner deres Fædre, og han slutter med det fromme Ønske, at han ingen Eksempel kunde anføre paa, at Klubberne har ødelagt den huslige Lyksalighed. Men hvis nu pludselig alle Klubberne lukkedes? spørger han, vilde da Husguderne faa

den tabte Søgning tilbage? Er vore Klub-Sløsere, -Doblere og -Dovnere duelige til Huslivet, til huslige Lyster og huslige Glæder? Kan de udholde at komme i Rolighed? Er der saa meget Husliv tilbage, at de udviste Klub-gæster kan søge did? Er vore Damer ikke for lidt Dannekvinder og Dannemøer til at være de Husgudinder, hvis Altere man glad kunde ty til? I det samme Nummer søger *Rahbek* under Navnet *Claus Hospes Kleinstädter* at slaa det hele hen i Spøg. Han fortæller, at man dog gaar med sin Familie paa Komædie, paa Koncert eller i Dyrehaven; men alene det, at *Rahbek*, denne Klubdyrker par excellence, nødes til i sit Tidsskrift at tage Sagen op til Drøftelse, viser, at den er alvorlig.

Følgen af det manglende Hjemliv og den svigtende Ansvarsfølelse overfor Hjemmet er at Moralen slappes ogsaa hos Kvinden. Det er allerede galt nok, at f. Eks. Fru *Thomasine Christine Heiberg*, uden at hendes Mand faar Mistanke, kan have Forbindelse med *Gyllembourg*, og selv saa uskyldige Forhold som *Kamma Rahbeks* Smaaforliebelser er lovligt hyppige, ikke tale om *Baggesens* evige Sværmen fra Blomst til Blomst.

Men længere nede i Samfundslagene staar det værre til. „Nyeste Skilderier af København“ hedder det 12. December 1805: „Vore Baldamer begynder nu alt mere og mere at gaa nøgne, ikke de skammer sig og næsten ikke en Gang at bedække sig med et Figenblad. Dette er det tydeligste Bevis paa, at de vender tilbage til den sande Uskyldighedstilstand, som Adam og Eva forlod formedels deres utidige Slikkenhed“.

Og en brav Præstemand, Dr. J. Brock fra Gloslunde, siger, at Kvinderne nu ikke bekymrer sig om det, som ingen uden Himlen ser. Det er Mandens, ikke Himlens Øjne, som har lært dem at frygte, og lykkes det dem at

dyse deres Afgud i Søvn, da tænker de sjældent paa Himlen eller paa sig selv, da „deres gode Navn og Rygte nu er i Sikkerhed“. Det er dette Rygte og ikke Kyskheden, de vogter for Plet. Han siger, at en ung,

Madam Maria Buntzen.

uskyldig Pige ikke kan gøre et Fejltrin, uden hun er beskæmmet for Livstid; men de gifte Koner, der sønderriver de helligste Baand og bliver grusomme Mødre derved, gaar fri og bevarer ved Intriger deres Rygte. De forveksler Dyden med Ærbarhedens Rygte.

Der rases nu Spalte op og Spalte ned om denne Sag, og Rousseau faar Skylden, fordi han har sagt, at andres Mening er

for Mændene Dydens Grav, for Kvinderne dens Trone.

Men hvor har vi ogsaa i Literaturen fremstillet det Kvindeideal, der skal højne Mandens Agtelse for hende? Det er neppe rigtigt, som det er sagt, at Ewalds Skildring af Arendse har højet Kvindeidealet herhjemme. Hans egen Livsførelse strider herimod. Nej, vi maa vente til Oehlenschläger i sin „Aksel og Valborg“ for-

herligere sin Christiane og den nordiske Kvindes Trofasthed og Renhed; men inden dette Mesterværk sætter sin Rod i Folket, er det løbet meget Vand i Stranden.

Det er tidligere omtalt, at der til Trods for, at Ægteskabet ikke var bygget paa Kærlighed, fandtes Kvinder, som forstod at gaa op i et praktisk Samliv med deres Mænd; naturligvis krævedes hertil betydelige Anlæg hos Kvinden, netop saa megen Selvstændighedsfølelse, at hun kunde anbringe sig selv og sin Gerning hverken over eller under, men ved Siden af Manden. Manden bevarer sin patriarkalske Stilling i Hjemmet; men i og for sig er det hende, der regerer. Der er sagt, at „Mandens List er vel behænde, men Kvindens List er uden Ende“, og det giver sig i hine Tider Bekræftelse i den Omstændighed, at hun tager Magten saaledes, at han tror, det er ham, der har den.

Et slaaende Eksempel er den christianhavnske Storkøbmand *Andreas Buntzens* Hustru *Maria*. Hun lader ganske roligt sin Mand staa som den straalende Topfigur over for Børnene, Kontorpersonalet, Skibskaptajnerne og Tjenestefolkene, og det regnes f. Eks. for en stor Ære, naar han i Breve lader Hilsener bringe hjem fra sin Rejse; saa kaldes Husstanden sammen, og først læses de i Brevet indeholdte Formaninger højtideligt op for Børnene, derpaa nævnes de af Husstanden, der modtager en særlig Hilsen, og endelig gentages Opmuntringerne til Børnene for lukkede Døre i deres Imformators Overværelse, og de maa, inden det næste Brev afsendes til Fatter, love at arte sig vel og gøre deres Flid. Men Fatter har værsøgt hvert Opholdssted at skrive, hvorledes det gaar ham. — *Madam Buntzen* ytrer saaledes i 1789 i et Brev til Manden; at hun er meget glad over, at han er kommen i god Behold til Slagelse uden at blive vaad; thi det har været hende imod, at han har kørt paa aaben

Vogn, skønt dette nok er bedre i godt Vejr og ogsaa er tjenligere, da det brøvt kan ryste Indvoldene.

Skønt Manden skal helt til Odense, er hun nu ikke mere saa bange for, at han skal forkøle sig; han maa ganske vist afvente Børttagene i Korsør, og Vinden er noget kontrær; men han maa huske, at han har den Nattrøje med, hun har lagt i hans Kuffert; to Skjorter vil værne ham mod Augustnattens Lumskhed paa „Havet“, hvis Smakken maa krydse for længe; men derimod har hun i Skydingen kun givet ham hans tre tyndeste Nat-huer med, hvorfor han absolut maa købe nogle tykkere i Korsør; bliver de andre skidne, kan de jo vadskes; men der bliver ikke Tid til at faa dem tørre under Vejs. Hvis han saaledes tager sig i Agt for Forkølelse, nærer hun det Haab, at denne Odense-Rejse i Almindelighed vil forbedre hans Helsen.

Imidlertid leder hun med megen Myndighed Forretningen baade ude og inde. Paa Kontoret har der været nogle Regninger, hun har betalt; hun har udstedt en Veksel paa *Pingel, Meyer & Co.* til en af Kaptajnerne; hun sender Fuldmægtigen paa Børsen om Fredagen Kl. 12, fordi der er en Auktion over Hørfrø. Skuret i Gaarden har hun i den Anledning ladet gøre ryddeligt, saa — her kommer Kvindelisten! — han skal nok blive tilfreds, naar han kommer hjem. Nogle Planker, som ligger i Gaarden, vil Kontorfolkene gerne have af Vejen; men det synes hun kan vente, til der kommer Brænde, før ligger de ikke i Vejen, og der er nok at tage Haand i uden det. Foreløbigt har hun sendt Kontoristen *Thomsen* til Dragør for at se, om der er Skibe i Sigte, og selv har hun ikke forladt Kontoret. „Du kan være rolig for“, forsikrer hun, „at jeg ikke har været ude af Døren, siden Du rejste, og jeg har heller ikke i Sinde at gaa ud, saa

længe Du er borte, og jeg er den sidste i Seng om Aftenen og ser efter, om alle Slaaer er for“. —

Dermed er hun „hans evig hengivne *M. Buntzen*“.

Som man ser, er hun en dygtig Kone, der, uden at være Rasmus, godt ved, hvor Skabet skal staa. Hendes Omhu for Manden er ganske forretningsmæssig; det gælder i hendes Øjne at bevare hans Helbred, for at Forretningen kan holdes i Gang, og ud over det „evig hengivne“ er der ikke en eneste spontan Kærlighedsytring til Manden; det hele Brev er en ren kontorismæssig Dagsmelding fra den fungerende Chef, der har Ansvaret, medens Chefen selv er paa Langfart.

Madam Bonsach.

— — —
En anden Type er „Oldemor paa Frederiksberg Slot“, gift med Slotsforvalter *Oehlenschlägers* Fuldmægtig og senere Efterfølger, Slotsforvalter *Bonsach*. Hun kan naturnødvendigt ikke i det ydre tage Del i sin Mands Forretninger; men til Gengæld hersker hun uindskrænket i det indre; hun holder nøje Rede paa det store Linnedskabs Herligheder; hun sørger for, at alt vedrørende den store Husstand, som hun navnlig har Indsigt med, naar Hoffet er paa

Fredøriksberg, gaar støt og paalideligt, hendes Aarvaagenhed er de mange Tjenestepigers Skræk. Og hun gør Manden fuldstændig økonomisk umyndig.

Ved Ægteskabets Indgaaelse er hans Pengesager nemlig i fuldstændig Uorden, formedelst hans gode Hjerte, der stadig faar ham til at kavtionere eller skrive paa Veksler for Venner; især har *Adam Oehlschläger*, selv efter at han er over fyrretyve Aar og Professor ved Universitetet, jævnlig modtaget ikke smaa Vennetjenester af *Bonsach*; men for Madammen er han saa bange, at han under hendes Regering kun en Gang vover sig til at bede om Hjælp til at dække en Veksler, som ellers skal til offentlig Auktion. Han faar Pengene, men ledsaget af et skarpt Brev fra Madammen om, at det er første og sidste Gang, han under hendes Regimente kan komme der med slige Anmodninger. Resultatet var, at *Bonsach* døde som en velhavende Mand, og det Mahogni-Bohave og Sølvtoj, *Madam Bonsach*, da hun dør som en over 90 Aar gammel Enke, efterlader sig, er rene Pragtstykker, der endnu bevares i Familien som Skatte.

Naar Kvinder med Børn blev tidligt Enker, var de i hine Tider ret ilde farne; thi der var faa Erhverv, de havde Adgang til ud over Haandarbejde. Og der kastedes let en Skygge af Ringeagt over dem, der tog fat paa andet. Derfor Ære være de dristige Kvinder, der vovede det.

— — —
 Madam *Wandings* Mand ejede Kallehave Færgegaard, og et Aar ved Juletid havde han opfodret en Ladning Gæs, hvori han havde sat hele sin Ejendom. Med den drog han paa Vej til København; men han blev inde-sneet paa Vejen og mistede alle Gæssene, og hvad værre var, han blev sindssyg over Tabet og tilbragte sine sidste

triste Aar som uhelbredelig i Møens Tugthus, hvor man den Gang indespærrede de af Guds Haand paa Forstanden straffede. Der sad Madam *Wanding* med fire uforsørgede Smaabørn; men hun var ikke forknytt. Skønt hun aldrig havde lært noget videre, vidste hun, at hun var dygtig i Regning og Skrivning. Hun drog da med sine Smaabørn til København, hvor hun oprettede en Pigeskole for jævne Folks Døtre, og hun drev denne med stor Fasted og Energi. Hun opdrog sine Pigebørn til Lærerinder ved Skolen; de overtog den paa hendes gamle Dage, og i over 50 Aar var *Wandings Pigeskole* paa Købmagergade No. 3 en af Byens mest ansete.

— — —
Madam Bokkenheuser.

En anden Skæbne valgte Madam *Bokkenheuser* sig. Hendes Mand var Kaptajnvagtmester i Fodgarden og faldt om som død af et Slagtilfælde i *Frederik den Sjettes* Forgemak. *Frederik den Sjette* tog sig af Sønnen, som han lod uddanne til Officer; men Moderen skulde jo leve med de andre Børn. Til Familiens store Skræk valgte hun den i de Tider saa foragtede Stilling som Jordemoder. Men hun lod haant ad alle Betænkeligheder og blev snart Københavnernes fine Jordemoder, til hvem det var en Modesag

at søge. Hun bragte, da ogsaa alle *Frederik den Sjettes* Børn med Dronning *Marie* og Fru *Dannemand* til Verden. Det var jo ikke hendes Skyld, at Børnene ikke var levedygtige.

Om nogen Deltagelse i det offentlige Liv var der saa at sige ikke Tale, og et Begreb som en Forfatterinde, som i vore Dage anses for noget meget naturligt, var yderst sjældent, og Beskæftigelsen betragtet som halvt ringeagtet, i alt Fald blandt andre Kvinder; og der var derfor hyppigt noget robust, mandfolkeagtigt over de skrivende Kvinder, og kønne var de sjældent som nu til Dags. Det har i det hele taget været noget af kvindelige Banebryderes Fejl, at de i deres Ydre har villet lægge noget søgt, der adskilte dem fra andre og tit gav dem Skær af Latterlighed. Vore egne Tider mindes Blaastrømpe-Typen blandt vore Almuelærerinder og de rædselsfulde første kvindelige Studenter, der absolut skulde være kortklippede, saa vidt muligt fladbrystede, med Lorgnetter og stiv Filthat, for saa meget at nærme sig Mandhaftigheden som vel muligt. Heldigvis fortager denne Art af Perversitet sig næsten altid, efterhaanden som Bevægelsen tager Fart; nu har vi da baade nydelige Lærerinder og Studiner.

Naar Damer i *Holbergs* Tid vilde give deres Besyv med i Mænds Debatter, modtoges de som oftest med Haan. „Rokkehovedet talte med!“ Og meget anset var den Art af Kvinder just ikke. Som en ganske ejendommelig Type paa en saadan skrivende og politiserende Dame fra det attende Aarhundredes Midte er Slotsforvalter *Biehls* produktive Datter, *Charlotte Dorothea*, hvis Muse letsindig lokker hende til at skrive for Scenens skraa Brædder, og skønt hun dør beundredes af sin Samtid, maa vi nu gyse ved hendes „Kærlige Kone“, „Kærlige Mand“ og „Forelskede Ven“. Hendes Opera-

tekst „Orpheus og Eurydike“ faar dog *P. A. Heiberg* til at reagere i en Parodi: „Mikkel og Malene“. Mest Betydning fik hendes Oversættelse af *Don Quixote*.

Ser man paa Jomfru *Biehls* Portræt, opdager man hurtigt en nærliggende Forklaring til, at denne lærde og

Charlotte Biehl.

aandrige Dame henlevede sit Liv i Jomfrustand. Noget mandhaftigt er der ogsaa ved hende. Helt vel anskrevet er hun heller ikke hos sine kvindelige samtidige, der nok kan henflyde i Taarer over hendes vamlle Moralitet, men ikke regner hende helt med til det gode Selskab. Og beskæftiger hun sig med Politik, modtages hun hos det københavnske Bourgeoisies Damer med den dybeste „dedain“. Hun taales ikke i deres Saloner. Og dog er det netop kvindelige Følelser, der driver hende ind paa

det politiske Skriveri, nemlig en aldrig mættet og aldrig slukket Forelskelse i Kammerherre *Bülow* paa Sanderumgaard. Haanligt betegnes hun som Hoftrappesladdersken, der farer med løse Skandale-Rygter, medens Faktum, som senere Historikere har paavist, er, at der ikke kan rokkes en Tøddel i Paalideligheden af de Billeder, hun giver fra *Frederik den Femtes Hof*.

Nej, skal Kvinder i de Tider taales, naar de giver deres politiske Sympatier Luft, maa det først være smukke Damer, der gør det, og de maa finde fikse Maader at gøre det paa, som paa én Gang kan vække Opsigt og dog ikke udæske den kvindelige Ynde ud over naturlige Grænser.

En saadan Kunst ejede for Eksempel Agent *Zinns* yndige Datter, *Marie Dorothea*, senere Fru *Thalbitzer*. Hun havde, da hun skulde til den hovedrige Agent *Erichsens* Bal, nylig af den her i Byen værende franske Diplomat modtaget nogle særlig smukke Silkebaand. Hun fortæller selv: „Min Moder valgte en mørk Bouquet Blomster til sit Hovedtøj; jeg blev straks indtaget i et Stykke Atlaskes Baand, som var overmaade smukt. En bred, mørkeblaa Stribe, en hvid i Midten og en coque-licot paa den anden Side“. Dette Baand anvendte hun som Skærf over en hvid Kjole, tog en hvid Rosenkrans paa Hovedet og en Buket hvide Roser paa Brystet. Da hun saaledes traadte ind i Balsalen i Trikolorens Farver, stak Damerne nok Hovederne sammen og hviskede noget til hinanden, men det opfattedes kun som Misundelse over Stadsen; men Herrerne var begejstrede, og Dagen efter skrev General *Duveyrrier* til Jomfru *Zinn*: „*Grouvelle* (den franske Gesandt) er ved at gøre mig gal, for at jeg skal lære ham hende at kende, som bar det patriotiske Skærf. Jeg maa altsaa bede Deres Papa om Tilladelse til at forestille Dem for ham“.

Dette tillod Papa imidlertid ikke — han hørte til den gamle Skole — og Jomfru Zinns patriotiske Skærf maatte pænt ned i Kommodeskuffen, hvorfra det først igen kom frem for Dagens Lys, da dets Ejerinde som

Marie Dorothea Thalbitzer.

gammel Fru *Thalbitzer* skrev sine yndefulde „Grandmamas Bekendelser“, og det opbevares nu som en Skat i Familien.

Denne lille Begivenhed er i mange Maader betegnende for de unge Københavnerinders Opdragelse og Tankegang i Slutningen af det attende Aarhundrede.

Jomfru Zinn skrev ogsaa; men hendes Udgydelser var kun beregnede for hendes egen Skrivebordsskuffe. I hendes Samfundslag vilde en Skribentvirksomhed være blevet betragtet som intet mindre end en Familie-skandale.

Hermed hænger det ogsaa meget nøje sammen, at man saa vidt muligt søgte at holde de unge Piger paa Afstand fra Omgang med Mænd i deres egen Alder ud over tilfældige Møder paa Baller.

At fri til en saadan ung Pige uden først at have Forældrenes Samtykke, vilde være en Taktløshed uden Lige, og det vilde for øvrigt ogsaa næsten være en Umulighed for en ung Mand at komme til det; thi paa Veje og Gader maatte de unge Piger ikke færdes alene. Enten var deres Forældre med, eller en Tjenestepige fulgte dem i Hælene.

At gaa paa Restaurationer var en Utænkelighed, ja selv op i Halvtredserne ansaas det endda for gifte Koner som halvt uanstændigt, at de dør spiste sammen med deres Mænd.

En af Frederiksbergs største Skønheder, Slotsforvalter *Bonsachs* Datter, anede saaledes ikke, da hun endelig blev forlovet med Generalkrigskommissær *Langeland*, at han eksisterede, før to Dage inden Forlovelsen, endnu mindre, at syv andre unge Mænd i Forvejen havde friet til hende og faaet Nej hos hendes Fader. Og da Kæresten under Forlovelsen laa syg, maatte hun, skønt hun boede hos sine Forældre, ikke besøge ham, og hun sneg sig til at skrive hemmelige Breve til ham for at erfare, hvorledes det gik ham.

Naar en ung Pige skulde giftes i gamle Dage, blev der længe inden travlt i Huset; thi man kunde ikke da som nu gaa hen i et Stormagasin for at købe de Sager, der var nødvendige til Udstyret. Man spandt, man syede og broderede hjemme, og af Bedstemoders og Moders Linnedskabe hentedes alt det frem, som havde hvilet i rigeligt Overflod der. Og Bruden selv blev vel nok en af de flittigste af alle; hun havde jo en vis økonomisk Interesse i, at alt blev saa solidt som muligt.

Man kunde vel i bedrestillede Hjem regne med, at Udstyret, foruden hvad man havde i Forvejen, kom Brudens Fader paa c. 700 Rdlr. med Møblement til Sengekamret, Spisestuen, det daglige Værelse og Salen, som kun brugtes, naar der var Fremmede. Møblerne, som var Husets eleganteste, stod til daglig overtrukne med Sirts, og overalt møbleredes der langs Væggene, for at man kunde faa Plads midt paa Gulvet til Spillebordene, naar der kom Gæster.

En Husmoder kunde for Resten have sit Hyre, naar Hjemmet var nogenlunde selskabeligt. En Middagsindbydelse gjaldt nemlig aldrig til Aftenen. Efter at Maden var spist, gik Gæsterne gerne ved Sekstiden, og der var da nok at rydde op. Men Mændene gik saa hyppigt en Svip i Klubben for at vende tilbage til Spillebordene om Aftenen med de samme eller nye mandlige Gæster, som skulde have Punch eller lignende.

Og skønt Kvinderne saaledes var bundne til deres Hus, til Travlheden den ganske Dag og Ensomhed i Aften-timerne, saa var der dog ved Siden af de ærbare Matroner nok af Gadens løse Fugle, som Tidens Moralister med Tode i Spidsen raser imod i højstemte og højkomiske Vendinger. Aften-Promenadens Damer, deres Udflugter i Tusmørke, Bevægelser i Maaneskin og Trippen i dunstopfyldte Gader, denne Lyst, der kun findes i København, hvor Fruentimret har faaet i Sinde med Til-sidesættelse af mange vigtige Betragtninger at fornøje sig som Flagermus med Aftenpatroller og Natterunderinger, ej alene i Sommeren, men ogsaa i stræng Vinters klingende Frost og glatfrosne, tummelfulde Gader saavel som i skyggefulde, damperige Alléer — vækker den brave Læges Forargelse.

Damerne har efter hans Anskuelse kun fire Undskyldninger for deres sene Spadseretid: De sidder hjemme

hele Dagen og arbejder, de faar knap Tid til at spise den Mad, de selv laver, de syer selv deres Klæder og passer selv deres Børn. Men dette tilfredsstillter ikke Anklageren. En god Moder bør om Aftenen læse en god Bog for sin Datter, men hun bør ikke vaje paa Gaden med Hattefjere og Coiffure-Vimpler. Og hvis hun tror, at det er Mændenes Lyst ved Aftentid at „beskue Stjerner“, saa gælder dette kun „Stjernerne i de reelle Gader“, og det er uanstændigt at vælge denne Tid, hvor selv de umælende Dyr gør bedre Brug af Tiden, til at spadserere.

Men *Tode* har sikkert gjort vore pæne Formødre megen og blodig Uret; han har fra den enkelte sluttet sig til det almindelige, og deri gør man altid Uret. Det er let nok, som han kræver for de spadserende: Solens Straaler, skyggefulde Skove, blomsterrige Enge, konstløse Hauger, der smigre Luften med balsamiske Dunster. En elastisk Luft skal fylde Lungerne, en anstændig Latter maa ryste Leveren — Ak, hvor fandt vore Formødre det i Kongens København? — Ikke en Gang paa de desværre forsvundne Volde; thi det var Fæstningsterræn, hvor ingen almindelige dødelige maatte gaa.

Selvfølgelig var der løse Fugle den Gang ligesom nu, og det var dem, *Tode* dømte alle efter. Han kendte Aktricerne. Han vidste fra sin Ven *Rahbek*, at kun faa, som dennes tilbedte „*Olsen*“, den senere *Madame Rosing*, var uangribelig i sin Dyd; men han vidste, at *Madam Preisler* trods al sin Skønhed var en Hetære, der fra at svælge i Rigdoms Velvære endte med at maatte røre Sukkeret om i sin Kaffekop med sin Lillefinger, fordi hun ingen Kaffeske ejede; han havde med Tvivl læst Jomfru *Biehls* Forsikringer om den af Grev *Danneskjold* bortførte Jomfru *Roses* uberørte Dyd. Han vidste vel ogsaa nok, at Jomfru *Thielo*, hvis Dejlighed vi af de

endnu eksisterende Billeder ikke fatter, havde hele det adelige Slæng for sine Fødder, .saa at hendes Snigmord kun kunde anses som en rimelig Straf for hendes Letsind.

Og dette at dømme Byens anstændige Kvinder efter Aktrice-Maalestok, var en af Datidens journalistiske Uvaner, som strakte sig med sine Fordomme saa langt og saa dybt ned i Tiderne, at selv en saa fordomsfri Mand som *P. A. Heiberg* paa Forhaand var imod sin Søns Ægteskab, fordi det var en Mesalliance for en Søn af en Digter, der selv var spirende Forfatter, at ægte en Aktrice. — Og der er da sandelig ingen senere, der har mistænkt Datidens Jomfru *Pätges*, den senere saa forgudede Fru *Johanne Luise Heiberg* for Løsagtighed i sit borgerlige Liv. Det var kun i Erindringerne, at nogen har fundet noget løst, men sandelig intet løsagtigt.

Ser vi tilbage paa alle disse nu hensovede Kvinder, som vi kalder vore Formødre, har vi derfor alene og kun Tak at sige dem, fordi de først og fremmest i deres Midte talte den, vi alle har holdt mest af, vores egen lille trofaste Moder, det Ideal, vi bar i vort Hjerte,

Johanne Cathrine Rosing.

da vi skulde mødes med og vælge vor egen Kvinde; dernæst fordi hun i tunge og trange Tider skabte den Arne og det Hjem, der igennem Tiderne grundedes som typisk Dansk, og endelig fordi hun aldrig har behøvet at kræve et Overbærenhedens Smil paa vore Læber, højst et Medlidenhedens; selv ejede hun derimod det Smil, kun en dansk Kvinde kan smile, det, hvormed vor egen nu lokker og fortryller os, og det kan vi ærligt og redeligt synge om, at

„Det hun i Arv efter Moderen fik!“

DET var ikke alene fra Kongelogen og fra Parterret, at Skandalerygterne bredte sig ud over Kong *Christian den Syvendes* København. Det var et stridbart Folkefærd selve Kgl. Majestæts Acteurs; men hvorledes blev de ikke behandlede? Et Par Eksempler derpaa maa være nok til at illustrere det. — Vi maa helst begynde paa selve Kongens Nytorv.

Kl. 7 om Aftenen i August 1780 spadserer Kongens Kammerjunker *v. Bentzon* over Torvet og uden Anledning fra hans Side, — siger han da selv — føler han sig overfaldet bagfra og slaet med en Stok over Skuldrene og i Hovedet af en Mandsperson, der viser sig at være en Acteur *Gielstrup*. I sit Forsvar herfor siger *Gielstrup*, at han havde mødt en Person, der var ham ubekendt og senere viste sig at være en Kammerjunker, denne gav uden Raison *Gielstrup* et Par Rap med en Stok over Armen, og derved opstod Slagsmaalet.

Der har ligget de to Herrer noget imellem. Gielstrup klager over, at Bentzon har talt ondt om ham og gjort Nar ad ham ved en Koncert i Giethuset. Og i Parterret har Bentzon efter den berømte Skuespillerinde Md. Gielstrups Udsagn gentagne Gange gaet rundt om hendes Mand, holdt en Hat over ham bagfra og gjort andre „Faxer“ med ham.

De Herrer har altsaa kendt hinanden før, og Aarsagen er vistnok, at Kammerjunkeren har gjort Haneben til Madammen. Men den tapre Officer kaster sig nu i en allerunderdanigst Forestilling for Hs. Majestæts Fødder og implorerer om Beskyttelse og Ret mod en Voldsmand, der har tilføjet ham Fornærmelser.

At Officeren lyver, er der ikke Tvivl om; men Generalprokurør *Bang* anklager Gielstrup for kvalificeret Vold. Hvis Affæren var passeret mellem Folk af ringe Stand, Arbejds- eller Vognmandskarle, Kusk, Kældermænd og „Haandværksbourser“ af den ringeste Klasse, kunde der dikteres en Straf af 3 Gange 40 Lod Sølv; men naar det er en af Kongens Kavallerer, der overfalder, er det en Fornærmelse mod Kongen selv; her maa mere til. En Duel er for det første forbudt, men tillige er en Acteur ikke „satisfactionsfähig“; havde Kammerjunkeren hugget Gielstrup ned paa Stedet, havde hans Arvinger ingen Oprejsning kunnet kræve. Derfor foreslaar Generalprokurøren Gielstrup trakteret med en lille Visit i Rasphuset, eller at han skal staa tre Dage i Gabestokken.

Kongen svarer, at da Acteur Gielstrup ublu og frækt har angrebet den, som ej er hans Ligemand og

Gielstrup.

paa en skammelig Maade beegnet hans Kammerjunker v. Bentzon skal han for denne Gerning have sin Stilling forbrudt og hensættes 6 Maaneder i Blaataarn. Det varer imidlertid ikke længe, inden Gielstrups Kunst ikke kan undværes paa Teatret, og han bliver løsladt og gendindsat i sine Rettigheder.

En anden Skandale, der knytter sig til Gielstrups Navn, stammer fra 1798, da han efter to Aars Sygdom genoptræder paa det kgl. Theater. Da finder Skuespiller

Knudsen.

H. C. Knudsen paa at hædre ham ved at afbryde Forestillingen og sætte en Laurbærkrans paa hans Hoved, medens Publikum raaber Bravo; men Kronprins *Frederik* bliver rasende og beordrer Direktionen til at undersøge Sagen nærmere. Under en Diskussion med Direktøren, Digteren *Thomas Thaarup* bliver *Knudsen* hidsig og hugger sin Haand ned i sin egen nye

Straahat, og den gaar i Stykker. Han har derfor den dristige Ide at indgive en Klage til Kongen, hvor han beder om Erstatning for Hatten! Det resulterer i en kongelig Afgørelse, der lyder: „Hs. Majestæt har med Mishag erfaret Skuespiller Knudsens Adfærd mod Directeur Thaarup og ved at bekrandse *Gielstrup* uden Tilladelse. Han skal derfor udholde fire Dages Fængsel i Blaataarn og gjøre Directeuren Afbigt“.

Thaarup frabad sig imidlertid Afbigten; *Knudsen* var jo ikke heller satisfactionsfähig. Hatten fik han ikke Erstatning for.

Ogsaa det store Kunstnerpar *Frydendahl* maatte vandre i Blaataarn. Md. *Frydendahl* havde i en vis Selvsikkerhed forsømt at møde til nogle Klaverprøver,

og Kammerherre *Waltersdorff*, der var Chef, bebrejdede i forholdsvis blide Toner hendes Mand dette; men næste Morgen gik Madammen til Kammerherren i hans Hjem, og overfusede ham med saa grove Beskyldninger for Forfølgelser og Partiskhed, at Kammerherren maa klage til Kronprins *Frederik*, der den 11. December 1800 erklærer, at han med Mishag har erfaret, at *Frydendahl* og Kone har tilsidesat den Agtelse, de skylder hans første Teater-Direktør, Generalmajor *Waltersdorff*, og han vil derfor, at de straks skal hensættes i Blaataarn og der holdes i Arrest i fire Uger. NB. hver i sin Celle.

Først den 21. December, da Julestemningens Fred faldt over dem, skrev de ydmygeligen til Kronprinsen:

Frydendahl.

„Den smærtelige Følelse, vi har fornummet i vort Fængsel, er at have havt Anledning til at frygte, at den uheldige Tildragelse, der har bragt os hid, mueligen kan fortolkes som en Halsstarrighed fra vor Side.

Overbeviste om, ved vore Hjærter varmeste Følelser, at intet kan være fjernere fra vor Hensigt end saa daarlig Forvoenhed, udbede vi os Tilladelse til at forsikre Dem, naadige Herre, at vore ivrigste Bestræbelser stedse have gaæet ud paa, at ofre vore svage Evner til et Kongehuses allernaadigste Velbehag, som vi med alle redelige og gode Undersatter høyt agte og elske, og vi begære intet hierteligere end fremdeles at kunne aflægge Prøver paa denne vor allerunderdanigste og tro Hengivenhed.

I Overensstemmelse med disse Følelser bede vi

Deres Kongelige Høyhed allerunderdanigst, at det forefaldne maa henkastes i Forglemmelse.

Vi anbefaler os begge allerunderdanigst til Deres Kongelige Høyheds Naade og stille vor Skiebne i Deres Haand. Den blive, hvad De allernaadigst finder for Godt at bestemme, saa skal vor idelige Attraae og Stræben vorde at bevidne Dem, naadigste Kronprins og det hele Kongehuus, den oprigtige og allerunderdanigste Hengivenhed, vi deele med alle vore Undersaatte.

Allerunderdanigst

Frydendahl. Catarina Frydendahl.

Det hjalp; men Juleaften sad de endnu hver i sin Celle i Blaataarn. Først i Begyndelsen af Januar 1801 slap de løs.

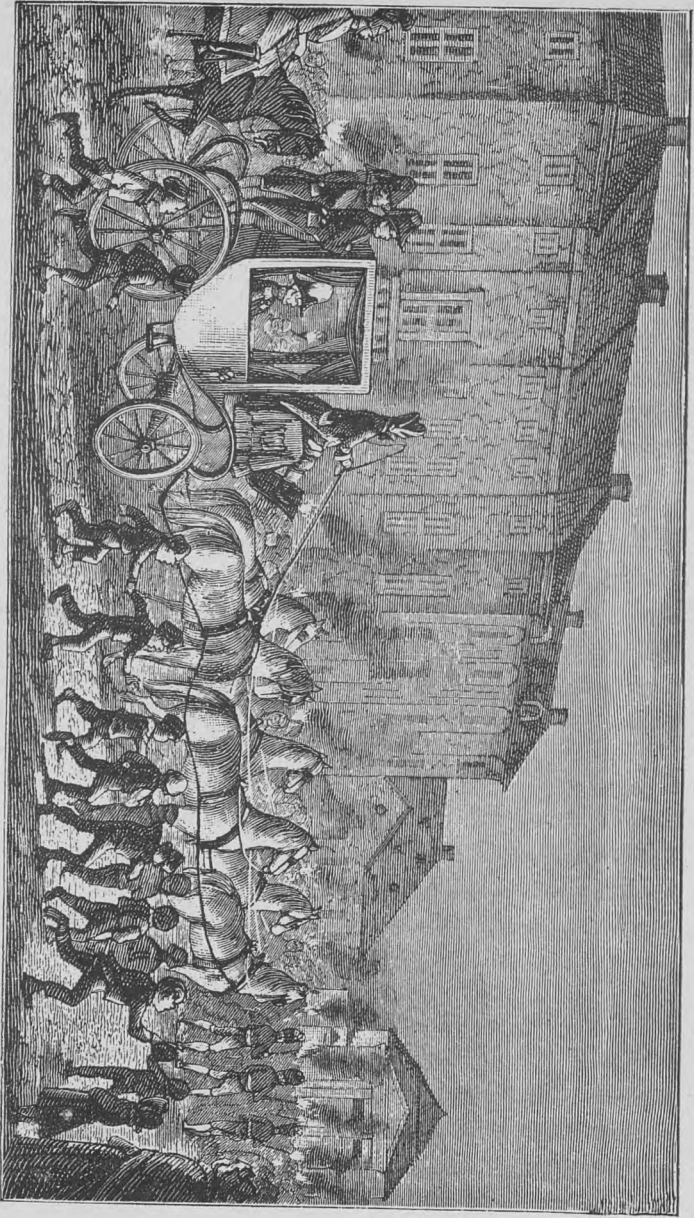
Disse Eksempler — taget fra Datidens største Skuespilleres Liv, maa være nok til at betegne det sociale Niveau, hvorpaa man satte Kgl. Majestæts Acteurs.

DET maa vel siges, at den første Konge, hvis Navn kan sættes i Forbindelse med virkeligt Teater herhjemme, naturligvis er Kong *Frederik den Fjerde*. Han havde efter Freden i 1720 begyndt et lystigt Hoffliv, hvor en fransk Skuespillertrup havde optraadt paa Københavns Slot. Da den fik Afsked, gav han samme Aar dens Maskinmester *Etienne Capiion* Privilegium til at oprette et Teater i Lille Grønnegade, og den 14. August 1722 fik Skuespillerselskabets Formand, *René Montaigne* Privilegium paa her at spille danske Skuespil, saa at han allerede den 23. September kunde opføre en Over-

sættelse af *Molieres*: „l'Avare“ og paa Plakaten kalde sit Selskab: „De eneste ved Hans Kongelige Majestæts særdeles Naade privilegerede kongelige *danske* Comedianter.“ Men det stred mod Etiketten, at Hans Kongelige Majestæt blandede sig med den gemene Hob; naar derfor „den danske Bonde“ skulde forlyste Majestæten, maatte den spille paa Slottet. I Teatret kom Kong *Frederik den Fjerde* ikke.

Ved Ildebranden i 1728 brændte Teatret i Grønne-gade ikke, som vi lærte i vor Skoletid; det var svigtende økonomisk Evne hos Publikum, og senere ved *Christian den Sjettes* Tronbestigelse den klamme Pietisme, der lagde den kvælende Haand paa den sceniske Kunst og i hele 16 Aar hindrede vor store *Holberg* i at vie sin Manddoms bedste Kraft for den danske Scene. Teater og Maskarade var fuldstændig forbudt, Hofpræsterne sørgede for det, og det hjalp ikke, at en enkelt, *Dr. Jespersen*, liberalt svarede Kongens Broder, Prins *Carl*, da denne spurgte ham, om det var i Overensstemmelse med Samvittighedens Krav, at han gik paa Hofmaskarade, at „hvor den gemmeene Canaille kom, hvor der var uhøviske Ord og letfærdige Miner, der førte Utugt og andre Mørkets ufrugtsommelige Gerninger med sig, burde Maskarader være forbudte, men store Herrer maa tillades meget for deres Forlystelse som ikke andre maa, Konger og Fyrster maa behandles med stor Moderation.“ — *Christian den Sjette turde ikke* for sin bigotte Dronning *Sophie Magdalene* og sin Svigermoder tillade Teaterforestillinger, skønt han efter sin inderste Hjertens Lyst sikkert gerne havde sagt Ja.

Kong *Frederik den Femte* gav atter Tilladelse til Skuespil, han forstod, at Folket krævede „panes et circenses“, og vi fik først de private Scener i Læderstræde og Store Kongensgade, og siden det virkelige „Kongelige

Frederik den Siette kører til Teatret.

Teater“ paa Kongens Nytorv i Marinens gamle Tjærehus, og det aabnedes paa Dronning *Louises* Fødselsdag den 18. December 1749, og den 20. December satte for første Gang en dansk Konge sin Fod i et offentligt Comoediehus, idet Kong *Frederik* og hele Hoffet en galla mødte op for at overvære Opførelsen af „Den politiske Kandestøber“. — Men Teatret gik kun kummerligt, og en skønne Dag fandt Kongen det besparende for sin Kasse allernaadigst at skænke Københavns Magistrat hele Redeligheden; men var det ikke galt før, blev det det nu, og der skulde gaa lang Tid, lige til 1772, inden Teatret atter blev kongeligt. *Christian den Syvende* troede jo selv, han havde Skuespillertalent og havde ofte spillet Komædie paa Hofteatret paa Christiansborg, bl. a. i „Zaire“.

Stor var derfor Glæden, da Kongen atter den 23. Oktober 1772 lod sit eget Teater aabne paa Kongens Nytorv, og Skuespiller *Rose* endte sit Prolog med de fortrøstningsfulde Ord:

„Landsfader, Daneven! Oplivet af din Ynde vil Geist og Viid, den snart med dobbelt Drift forkynde ved Fostre, som med Held frembragte leve vil, din Skueplads til Ziir, saa længe Smag er til. Vor ringe Hob skal og, din varig Gunst at vinde med nidkiær Munterhed utvungen Kunst forbinde, lyksalig, om maaske du styrrer selv vor Liid og stundom med et Smiil belønner al vor Fliid.“

To Gange ugentlig behagede det Hans Majestæt at komme i Teatret, og det var en almindelig Folkeforlystelse at strømme sammen paa Kongens Nytorv for at se den kongelige Kortege med Løbere og seks Heste for køre til og fra Teatret; mens ridende Fakkelsvende ved Aften-tide oplyste Hjemkørslen over det mørke Kongens Nytorv.

Noget nyt var denne Kongefamiliens Nærværelse i Teatret, der stod halvtomt i de Dage, den ikke kom, fyldt, naar man havde den Ekstrafornejelse at være i

Rum med de høje Herskaber, og da Kongelogen laa lige bag Parterret i de første Aar, kunde man komme den ganske nær. Men det var upassende, ja endogsaa forbudt at give Bifald og Mishag til Kende, naar Signalet ikke var givet fra Majestæten. Derfor fandt de mange Teaterskandaler og Optøjer ogsaa kun Sted de Aftener, Kongen ikke var der.

Efterhaanden som Tiden gik, fik Kongefamiliens Nær-værelse i Teatret ogsaa en anden Tiltrækningskraft, men af en sørgeligere Art, idet man aldrig kunde vide, hvilke Overraskelser *Christian den Syvende* i sin Sindssyge kunde byde Publikum, om han vilde ride paa Gelænderet ned til Nabologen, lade som han blev bange, naar man sloges paa Scenen eller hyle som et lille Barn. Han var nemlig en Gang bleven ramt af Spidsen af en Kaarde, der var slaaet af og fløjet op i hans Loge.

En Gang kylede han — dog uden at ramme — sin Kikkert ned efter Skuespiller *Clausen's* Hoved. Denne sparkede Kikkerten ud i Kulissen og spillede roligt videre, og Kongen raabte. — „Courage hat er doch, der Schuft!“ En anden Gang debuterede en ret talentfuld Jomfru *Jacobsen*, der imidlertid havde en lang Næse. — Tag Næsen væk, raabte Kongen, — jeg kan ikke se de andre Skuespillere for den; dette gentog han hver Aften, saa at den ulykkelige Dame tilsidst maatte tage sin Afsked.

Roligere Forhold kom under *Frederik den Sjette*; denne interesserede sig meget lidt for Skuespilkunst, og det er bekendt, at han sov det meste af Tiden. Han yndede derfor heller ikke lange Forestillinger. Da *Heiberg* i 1828 havde skrevet „Elverhøj“ som Festsplil i Anledning af senere Kong *Frederik den Syvendes* Formæling med Prinsesse *Vilhelmine*, forlangte *Frederik den Sjette* ved Taflet af Teatrets Direktør, *Molbech*, at Stykket skulde forkortes fra 5 Akter til een, et Forslag,

Molbech virkelig bragte *Heiberg*, der ikke kunde gaa ind herpaa; men Kongen sov herligt under Forestillingen.

Kong *Christian den Ottende* var jo en stor Elsker af alle skønne Kunster og derfor en flittig Teatergænger; kun een Gang, det var den 14. Marts 1841, forstyrredes han i Nydelsen af Kunsten. Nogle af *Auguste Bournonvilles* Fjender udpeb nemlig Danseren under Opførelsen af „Toreadoren“, hvorpaa denne spurgte op til Kongelogen. — Hvad befaler Deres Majestæt, at jeg skal gøre? — Bliv ved! svarede Kongen. Dagen efter skrev *Bournonville* en Begæring om øjeblikkelig Afsked til Kongen, men i Stedet fik han 14 Dages Stuearrest og dernæst et halvt Aars Permission uden Gage.

Frederik den Syvende interesserede sig ikke meget for Skuespillet, men desmere for Balletten, og det var jo ogsaa derfra han hentede sin Gemalinde, Statistinden, Jomfru *Louise Rasmussen*, den senere Grevinde *Danner*.

De tre Konger: *Christian den Niende*, *Frederik den Ottende* og vor nuværende har været flittige og interesserede Teatergæster, ikke blot i Kongelogen paa Kongens Nytorv, men ogsaa i vore Privatteatre. Og endelig skal det huskes, med hvor stor Kærlighed den gamle, fine Prins *Hans* altid fulgte Forestillingerne fra sin faste Plads i Gitterloggen ved Siden af Kongelogen. Det var derfra han med en fornøjelig Allusion til en dakendt Revuevise tilkastede *Olaf Poulsen* en Hilsen paa hans Jubilæumsdag. Den bar Indskriften: „Men den skønneste Krans var dog den, som Prins *Hans* —“.

Allerede fra ganske ung interesserede Kong *Christian den Tiende* sig for dramatisk Kunst; det er kendt, at han paa Grund af denne sin Interesse fik en litteraturhistorisk Stil til Artium; men mindre kendt er det, at Kongen ved sit første Besøg i Studenterforeningen som ung atten-aarig Prins havde en Samtale med en frem-

ragende dansk Teatermand, hvori han viste, at han grundig havde sat sig ind i Datidens Sceneinstruktion og dens Betydning.

Striden stod i de Dage mellem Professor *Otto Borchsenius* og *Bjørn Bjørnson*, der da var Sceneinstruktør ved Dagmar-teatret, og den havde været ret bitter, men Prins *Christian* gav da som Konklusion af sin Disput, hvori han for øvrigt havde anerkendt den Genfødselse, *Bjørnson* Aaret i Forvejen havde skabt paa Folketeatret, sit beskedne Besyv med i de Ord, som havde brændt sig ind i Tilhørerens Hukommelse: „Men De vil dog ikke nægte, at det, der først og fremmest skal vogtes og værnes paa vore Scener, er *vort kære danske Sprog*, og dette kan man ikke fordre, at en Nordmand skal have Øre for. Derfor synes jeg, at danske Instruktører skal have Eneret paa danske Scener“.

Den Gang var Kong *Christian* en ung Mand, og han husker vel næppe længere sine Ord, som brændte sig ind i min Erindring; men det ved vi alle, at han i sin Manddom ikke har glemt sin Ungdoms Kærlighed til den danske Scene, at han er en hyppig Gæst i alle vore Teatre, at han hjemme læser og følger med i alt, hvad der rører sig i dansk Aandsliv, altsaa ogsaa paa vore Scener, og at han endelig kan lange Stykker af Klassikerne udenad.

Traditionen her fortsættes, om end paa lidt andet Felt af vor vordende Konge, den unge Kronprins *Frederik*, der er ivrigt musikalsk interesseret og selv komponerer, men tillige ved Operaforestillinger følger flittigt med i Partituret. Og her har han en ivrig Støtte i sin musikalske Moder.

Vi behøver derfor ikke at frygte en ny *Christian den Sjette*- eller *Frederik den Sjette*-Periode. Naadens Sol skinner over vor sceniske Kunst.

MIDT under den vemodige Stemning, der, da *Olaf Poulsens* Afskedsforestillinger ganske umiddelbart greb enhver, der ejer Kærlighed til den danske Scenes Kunst, kan det være ganske forfriskende at dykke lidt ned i de allerede nu gulnede Blade, der i April Maaned for 50 Aar siden skulde udtale Dommen over den 16-aarige Yngling, der den 16. April 1867 debuterede som *Jacob Berg* i „Erasmus Montanus“, samtidig med at hans noget ældre Broder *Emil* første Gang optraadte som Erasmus. En Begivenhed af denne Art — at to ukendte Brødre paa een Gang debuterede — vilde nu til Dags have fyldt Bladene med Masser af Notitser, Forhaandsreklame og Interviews, hvorved vore elskelige Teaterreportere vanskeliggør Vejen til Sejr for de nye, indtil det bliver selve den som oftest meget for sure virkelige Anmeldere en let Sag at tage Forgyldningen af St. Gertrud og meddele, at den ulykkelige Debutant ikke var det Blæk værd, der forud var spildt paa hende eller ham. Klogelig siger man nu, at den Rolle, hvori den nye optraadte, aldeles ikke indeholdt noget, der med Sikkerhed kunde profetere om vedkommendes fremtidige Skæbne. — I 1867 gik det lidt anderledes til. Kun et ganske enkelt af de da udkommende Dagblade indeholdt en Notits selve den 16. April om, at der fandt en saa opsigtvækkende Debut Sted i „Erasmus Montanus“. Ellers maa man holde sig til det kongelige Teaters Avertissement, der forøvrigt er talende nok. Derefter opførtes „Slægtningene“, en meget yndet Vaudeville af Frk. *Henriette Nielsen*. Som man vil se, var det vort første Teaters fornemste Kræfter, der holdt de to unge Debutanter over Daaben, og saa lidt kendte man i Forvejen til dem, at næsten alle Bladenes Anmeldere kalder

Emil Poulsen Hr. *C. Poulsen*, hvilket ogsaa staar paa Plakaten (S. 51), og selv om man nok regnede Forestillingen for Omtale værd, fo'r Anmelderne ikke som nu hidse-blæsende lige fra Forestillingen op og nedskrev deres Dom; tidligst den næste Aften, men hyppigst nogle Dage efter, faldt Anmeldelserne. Ja, enkelte Blade ulejlignede sig overhovedet ikke dermed. „Illustreret Tidende“, der interesserer sig stærkt for det samtidig stedfindende italienske Operaselskabs Gæstespil paa Casino, omtaler slet ikke Begivenheden; rent humoristisk er det, at det af Hr. *R. Hansen* redigerede „Morgenposten“ maa forbigaa denne Forestilling i Tavshed, fordi Redaktøren netop i de Dage flytter fra Rosenborggade 3 til Oehlenschlägersgade 7.

Men Bladene har ogsaa meget andet at tænke paa i de Tider. Prinsesse *Alexandra* af Wales er ikke rigtig rask; Mordet i Louisegade beskæftiger ogsaa Sindene, og hele København taler desuden kun om Voldenes Sløjfning og Demarkationsliniens Ophævelse.

Men Publikum selv har dog næppe været helt uinteresseret.

I „Dagstelegrafen“ konstaterer *C. V. Rimstad* saaledes, at det kongelige Teater for første Gang i umindelige Tider har haft udsolgt til en Holberg-Forestilling, hvad enten dette nu maa tilskrives en glædelig, voksende Interesse for Holberg eller en vis Nyfigenhed overfor „Hr. *C. Poulsen*“s Debut.

Idet vi nu i det følgende ganske lader *Emil Poulsens* Skæbne ude af Betragtning, skal vi høre Samtidens Dom over *Olaf*. For at blive ved *Rimstad*, saa siger han:

„Jacob spilledes muntert og kækt af Hr. *O. Poulsen*, i hvis Fremstilling man vel kunde finde temmelig stærke Spor af Instruksen, men som paa den anden Side har en Anbefaling i sin unge Alder; han er, saavidt vi

Det Kongelige Theater.

Tirsdagen den 16de April 1867, Kl. 7.

Grasmus Montanus eller: Rasmus Berg,

Comedie i 5 Acter af Holberg.

Personerne:

Grasmus Montanus.....	Hr. C. Poulsen.
Jeppe Berg, hans Fader.....	— Schneider.
Nille, hans Moder.....	Fru Pfisher.
Lisbed, hans Fastemo.....	Hfr. Nielsen.
Teronimus, hendes Fader.....	Hr. Rosenkilde.
Magdekene, hendes Moder.....	Ad. Sødring.
Jacob, Montani Broder.....	Hr. D. Poulsen.
Peter, Tjenn.....	— Pfisher.
Isoper, Ridefoged.....	— Rankius.
Lieutenanten.....	— Holst.
Niels, Corporal.....	— Patges.

Slægtningene,

Baudouille i 1 Act.

Personerne:

Evend Detesen, Hifter.....	Hr. Kragh.
Kirster, hans Kone.....	Ad. Sødring.
Jens, deres Sen.....	Hr. Gultmann.
Helen, deres Pleiebatter.....	Fru Jacobson.
Beward, engelsk Adelsmand.....	Hr. Pfisher.
Did, Howards Tjener.....	— Schneider.
Abelone, Hifterkone.....	Hfr. H. Andersen.
En ung Hifter.....	Hr. Meyer.
Hiftere, Piger, Koner.	

Handlingen foregaaer paa Fjans.

Indgangen aabnes Kl. 6½.

Førbi outrent Kl. 10.

Fraverende er: Hr. Nyrop.

Programmet følger for 2 St.

Troft hos M. B. Pellerica, Vesterbade St. 28.

Plakat ved Olaf Poulsens Debut.

vide, ikkun 16 Aar. Publikum opfordrede Debutanterne hyppigt med et ligefrem stormende Bifald, som vi oprigtig ønske, at de Begge i Fremtiden ville vide at retfærdiggøre“.

Ploug og *Giödwad* havde endnu, indtil den sørgelige Katastrofe, der tvang *Clemens Petersen* til at forlade Danmark i 1868, denne baade kloge og dygtige, men tit bidske og hadefulde Kritiker til Teateranmelder, og hans Dom over Olaf Poulsens Debut blev derfor een af de sidste, om ikke den allersidste, han har fældet. Den er i og for sig lige saa lidt smigrende for bemeldte Dommer nu, som den i hine Dage var for Olaf Poulsen. Den lyder:

„Hr. Olaf Poulsen er en Begynder. Hans Spil manglede Opfattelsen saavel af Rollen som af det i Virkeligheden, hvorpaa Rollen sigter, det vil sige, han har ikke gjort sig klar over, hvad Holberg har ment med denne Figur, hvad det er for en Belysning, der fra den kastes over paa Erasmus, og han havde ingen original Tilegnelse af Bondedialecten o. s. v. Hans Spil er kun traditionelt. Alligevel er der Liv, en vis Friskhed og adskillig Skønhedssans deri, der viser, at han er en virkelig Begynder, og han har selv mere Ære af sit Spil end hans Instructeur“.

Skønt denne Anmelder jo nok kan kaldes gnaven, kan det ikke nægtes, at han havde fat i noget af det rigtige; Olaf Poulsen blev aldrig nogen slavisk Elev af sin Mester, *Phister*, og han lærte, hvad hans gamle Dages *Jeppe* til Fulde har vist, aldrig at tale ren Bondedialekt.

Erik Bøgh, der jo dog maatte regnes for en af hine Dages teknisk set mest kyndige Kritici, siger i „Folkets Avis“:

„Hr. Olaf Poulsen havde lært saa meget af Hr. *Phister*, at det næsten var ængstende, men det Lune, hvor-

med han holdt sammen paa det lærte, i Forening med det ny Talent, hvormed han havde tilegnet sig Instruktionen, tyder paa en Begavelse, der uden Misbrug af Ordene kan kaldes meget lovende“.

Efter at Etatsraad *Knudsen* i „Berlingske Tidende“ paa værdig Maade har værdsat „C. Poulsen“s Erasmus, som han mener har hentet Motiver fra *Marstrands* Maleri, men i øvrigt er et fuldt originalt Arbejde, fortsætter han:

„Hr. Olaf Poulsen bar mere Spor af, at han ikke er optraadt uden at have gennemgaaet Rollen med en Instruktør. Der var heller ikke ganske lidt i hans Spil, der vidnede om Begynderen. Saaledes var hans Bondedialect mindre end korrekt, hans Latter ikke naturlig, og hans Bevægelser med Arme og Ben ofte for voldsomme. Men ser man bort fra saadanne Ting, der alle ville rettes efterhaanden, saa fik vi uimodstaaeligt Indtrykket af, at den lille, livlige Person, der her med en sjælden Begejstring og Inderlighed holdt sit Indtog paa Scenen som Jacob Berg, sandsynligvis er bestemt til paa en anstændig Maade at overtage Hr. Phisters hele Repertoire af Henrik'er, Troels'er o. s. v., naar denne Kunstner, der i over en Menneskealder har præsteret saa meget Fortrinligt i denne Retning, paa Grund af sin allerede fremrykkede Alder (Phister var den Gang 60 Aar) maa gaa over i andre Roller“.

Helt fejl saa den værdige Berlinger-Etatsraad ikke paa Sagerne, og man kan sige, at han som Profet klarede sig paa en lige saa „anstændig Maade“, som han mente, Olaf Poulsen havde gjort det som Skuespiller.

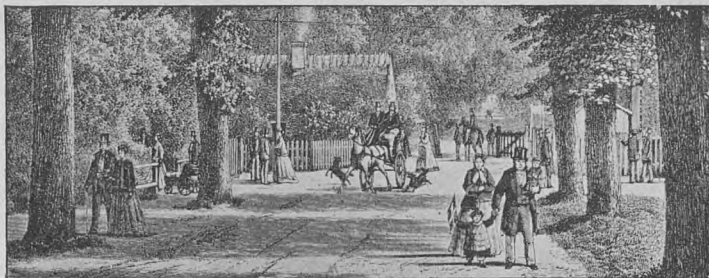
Helt blind var *C. St. A. Bille* ej heller i „Dagbladet“, hvor han har skrevet d. 20. April:

„Hr. O. Poulsen gjorde som Jacob et godt og sympathetisk Indtryk af Ungdom, Friskhed og Munterhed.

Ogsaa i ham er der vistnok Stof, hvoraf der kan frembringes noget; men hvad og hvor meget er det umuligt at sige. I denne Retning kom der intet selvstændigt til Syne; han har Hr. Phister paa Ryggen hele Tiden, men det maa paaskønnes, at han bevægede sig temmelig frit og ugenert med denne ikke ubetydelige Byrde. Stykket gik i det hele med Fylde og Liv over Scenen, og det usædvanlig animerede Publicum bidrog sit dertil ved et rigeligt Bifald, der for Debutanternes Vedkommende maaske var lidt for rigeligt“. Lige saa karakteristisk som disse Vendinger med „Phister paa Ryggen“ er for den fine og aandfulde *Bille*, lige saa forsigtig, betegnende for *G. Siesbys* Karakter er hans Udtalelser i „Flyveposten“, hvormed vi skal slutte:

„Den yngre Broder, der spillede Jacob Berg, er et smukt og af Naturen velbegavet ungt Menneske, der har begyndt sin dramatiske Løbebane med Begyndelsen, men har begyndt den saa godt, at der er Haab om, at han vil fortsætte den med Hæld. Af selvstændig Opfattelse sporedes der vel kun lidt, men desto mere, der vidnede om, at han er modtagelig for en god Instruction uden derfor at synke ned til en slavisk Copie af sin Forgænger og Lærer“.

FOR den, der for ca. 40 Aar siden tilbragte sine muntre Drengaar i Charlottenlund, er det nu nærmest en Sorg at komme ud til „Skoven“, den *rigtige* Skov, hvor Københavnerne drog ud i Skarevis paa Sommersøndagene, hvor hvidhuede Sangere forlystede et tilfældigt, men taknemligt Publikum med deres Kor-

Indkørsel til Charlottenlund i gamle Dage,
set fra Jægersborg Alle.

sange, og hvor noget mere diskret skjult bag Bøgenes Hang de smaa Sangerindeknejper, Teltene, laa, dels lige bag det gamle „Over Stalden“, der var den fineste af dem, og hvor de smaa Sangfugle sad i et gyldent Bur, dels nede paa Grøndalsplænenes Sideslette ud mod Jernbanelinjen. Der laa de tre uartigste, hvor Kunstnerinderne gik rundt med Tallerkenen og hyppig fandt en bekvem Hvile paa den betalende Herres Skød, medens hun forfriskede sine Sangorganer med en solid „Gammel Carlsberg“. Vi Drengene vidste bestemt, hvilke unge mandlige Medlemmer af Ordrups jeunesse dorée, der søgte de forskellige Kunstanstalter, medens deres gæve Fædre

Det glæde Liv ved Teltene.

for ikke at røbe deres egne Tilbøjeligheder foretrak det noget højtideligere Gyldenlund, hvor der forøvrigt ogsaa var Syngepiger.

Men Skoven selv, hvor var den hyggelig. Vi Drengene kendte den jo ind og ud; vi vidste, at den bedste Plet for en rask „Røver og Soldat“ laa imellem Grøndalshuset langs Hegnet ned til Jernbanelinjen; de bedste Brombær plukkede vi paa Gærdet lige bag de uartige Telte. Endvidere vidste vi, at lige før vi kom ind i forstbotanisk Have, voksede de gule Primula veris, som vi gravede op for at plante dem om hjemme i vor egen lille Have, hvor de for Resten aldrig trivedes. Vi kendte „Grøftevejen“ langs det sydlige Hegn ned til Constantia, hvor vi skulde springe over 8—9 Grøfter for at vinde frem, og hvor der kunde have været et Eldorado for Haletudser, hvis ikke vi Drengene havde næret en uimodstaaelig Interesse for deres Udvikling ved at samle dem i Flasker, der sikkert ikke har været i Overensstemmelse med de sanitære Krav, en Forening til Dyrenes Beskyttelse vilde have stillet til en af vore Dages Dyrevenner.

Bommanden ved Indkørselen fra Strandvejen kunde vi ikke lide, han sladrede, naar vi stod for at kigge ind i Sangerindeteltene. Derimod var vi gode Venner med Ledmanden, Jens Larsen, ved Udkørselen til Jægersborg Alle. Og Grøndalshuset med den til Dansen indrettede Estrade samlede os Søndag Eftermiddag som Tilskuere til Skovshovedfiskernes og Tjenestepigernes 5-Øres Dans, medens vi selv sneg os til uden Betaling at danse ude i Skoven med vore smaa Veninder bag den Tribune, hvor Musiken sad.

Alt dette er nu ødelagt: Over Stalden er brændt to Gange, Grøndalshuset er bygget nyt, Bommanden er gaet til sine Fædre, Grøftevejen og Vandvejen er borte;

det gamle Skovløberhus ved Overskæringen brændt, Jægersborg Alle er moderniseret og friseret, Skoven selv krydses af afskyelige Cyclestier, og i Kronprins *Frederiks* Slotshave staar ikke længere de to Telte, hvor Prinserne *Christian* og *Carl* legede Soldater. Gyldenlund er exproprieret, forstbotanisk Have, hvor unge elskende mødtes, er beskaaret, — og saa havde vi kun *Constantia* tilbage.

Mor kunde en Vise, som begyndte:

„Herlig en Sommerstund
ta' til Charlottenlund,
spise en god Karbonade.“

og hun betroede os, at den fik man hos Kammerraad *Hansen* paa „*Constantia*“. Da vi selv kom lidt mere med, troede vi ved at læse *Poul Møllers* „Glæde over Danmark“, at det var en tilfældig Ideassociation hos Digteren, at han sang:

„Selv iblandt *Constantia's* fulde Ranker
mindes jeg med længselsfulde Tanker
Løvet i Charlottes Bøgelund.“

Om Digteren har vidst Sammenhængen mellem Navnet paa Kolonien i Afrika og Traktørstedet ved Bøgelunden, er ikke godt at vide. Men der er dog nogen Forbindelse. Kong *Frederik den Femte* solgte nemlig for godt og vel halvandet Hundrede Aar siden en Del af Charlottenlunds Jord til en rig Købmand *Niels Aagesen*, der havde tjent Penge paa Ostindien, og han opførte her tre Villaer, der fik Navne efter de tre Kolonier i Afrika, hvor han havde tjent sine Penge, nemlig *Constantia*, *Taffelbay* og *Bonne Esperance*.

I Christian den Syvendes Dage blev *Constantia* en Beværtning, hvor især Studenterne søgte ind paa deres

Fodture. Siden blev det et udmærket Madsted, og det er det den Dag i Dag, et Sted, vi, der holdt saa meget af at komme her som unge — af og til ogsaa i Smug i et af de lukkede Lysthuse ved Siderne i Selskab med en af Skovens lette Sangersker — nikkede til som til en god gammel Bekendt.

— — —
 Og nu skal denne sidste Del af det gamle Charlottenlund ogsaa forsvinde. Det er solgt til Udstykning.

Det vil gøre alle os ondt, der holdt af Skoven, som den var, og nu føler os fremmede i den, som den er.

Vi synes, det er Synd mod vore Ungdomsminder.

NAAR gamle Biskop *Nicolaj Edinger Balle* i sine seneste Aar gik over Kirkegaarden ved den ved Ildebranden 1795 ødelagte *St. Nicolai Kirke*, rystede han bedrøvet paa sit ærværdige Hoved, saa Lokkerne i hans hvide Paryk dinglede; han kunde ikke fatte, at dette Herrens Hus, hvorfra det rene Evangelium dog første Gang her i København havde lydt fra *Hans Tavsens* danske Læber, ikke skulde rejses igen; vi havde jo dog Raad dertil; thi medens Ufred rasede i det øvrige Europa, havde driftige Købmænd sejlet Guld og Kostbarheder hjem til Danmark. Gang paa Gang rejste disse solide Borgere deres eget Slægtehus, der var *Erichsens* og *Harsdorffs* paa Kongens Nytorv, der var *Peschiers* ved Holmens Kanal, og ude i Byens Omegn fortalte Sommerlystgaarde som det *Constantin Brun'ske Sophienholm* ved Frederiksdal og *de Conincks Dronninggaard* ved Lyngby om Soliditet og Kærlighed, som fik den gamle Bisp til at undre sig over, at disse gode Borgere glemte deres eget Gudshus; — thi det havde altid været Borgernes Hjerte-Kirke frem for Vor Frue og Trinitatis.

Og den gamle Bisp ærgrede sig over den Uorden og Taabelighed, der var Skyld i, at Kirken ikke blev reddet hin ulykkelige 5. Juni 1795, da Branden i „*Dellehaven*“ paa Holmen bares af Østenvinde til Taarnets Spir. Havde Marinens Brandvæsen ikke i misforstaaet militært Stivsind nægtet Byens borgerlige Brandkorps at komme til for at slukke inde i dets „lukkede Land“ af Frygt, sagde man, for at militære Hemmeligheder derved skulde røbes, var Branden efter al Sandsynlighed blevet indskrænket til sit Arnested; og havde Borgerkorpset kendt sin Besøgelsestid, havde den brave Brandmajor strax dirigeret sine Folk til Nicolai Kirke og ikke ventet, til Spiret stod i lys Lue, og havde endelig den lige saa brave Klokker vidst, hvor Nøglerne til Kirkens Loft var at finde, kunde man dog i al Fald have reddet en Del af dens hellige Kar og andre Kostbarheder fra Ødelæggelsen.

— — —

Men nu var det Bisp en endnu værre Torn i Øjet, at Ruinerne af Kirken skulde anvendes til Skur for Krigsmateriel og at Brandvæsenet, som jo havde saa stort et Ansvar for Misèren, skulde have Lov at bruge Taarnet, *Christopher Valkendorfs* gamle grundmurede Taarn, til Vagt. Og endelig nu, da Engelskmanden forarmede os ved sin hensynsløse Fribytterkrig paa Havet, da Bombardementet dog havde skaanet de skønne Kirkeruiner, talte man om, at der var daarligt Raad til at lade en saa kostbar Grund ligge ubenyttet hen. Man vilde fjerne den og rasere den ældgamle Kirkegaard, hvor saa mange gode gamle Borgeres Ben hvilede; man vilde hugge de gamle, krogede Træer, rydde Buskene, der ved Vaartid prangede med Guldregn og Syrener, og man vilde slaa de gamle Ligsten i Stykker for at bruge dem til Trappesten i et nyopført København, de Sten, der til

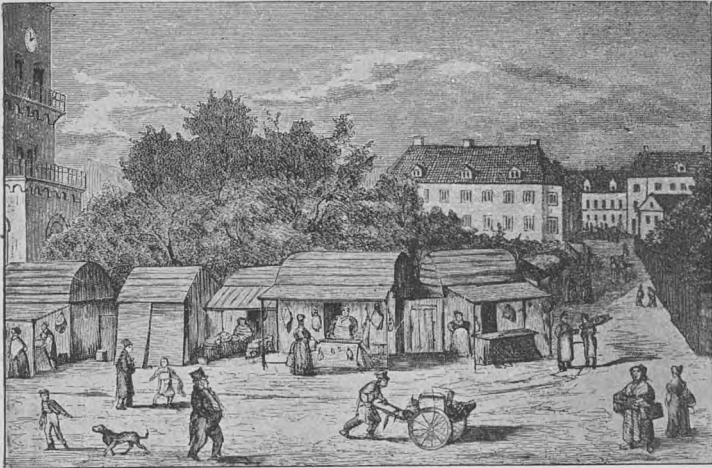
fjerne Tider skulde have talt om Byens bedste Sønners Daad og Virke i dens og Kongens Tjeneste.

Da harmedes den gamle Bisp; han gik hjem i sit Lønkammer og bad for sin Bys Kirke og for Fædrenes Grave; men da Vankundigheden var saa stor i det Gomorrhæ, som Absalons By først gennem Velstand og Velvære, senere i Ulykke og Nød var blevet, skrev han et fyrigt og ungdomstærkt Indlæg, hvori han hævdede det skammelige i at forgribe sig paa noget af det, der hørte til Byens Hjerter, noget af det, hvorfra dens Livs Pulsslag udgik. Og klog, som han var paa, at man altid maatte gaa paa Akkord, naar man vilde opnaa noget her hjemme, foreslog han, at man kunde benytte Ruinerne som Salgsboder, der let kunde indrettes der saa længe, indtil der blev Raad til at genopbygge Kirken og erstatte de Slagterboder og andre Udsalgshuse, som var brændt i 1795 eller 1807.

— — —

Men Biskop Balle oplevede dog, inden han i 1816 lukkede sine Øjne, at se Kirkeresterne fjernede; Kirkegaardstræerne lod man staa, og i Læ af dem rejstes de løse Træboder, som hurtig kunde fjernes; mange af dem var endda paa Hjul, saa de kunde trilles bort. Det er disse Boder, vi ser paa omstaaende Billede af Klæstrup, som maa være tegnet i Trediveerne.

I 1845 opførtes saa de første Slagterboder, og derved faldt de gamle Træer, og vi fik den grimme „Mave“ i Stedet. Med Hensyn til disse Slagterboder, der havde nu forsvundne Søstre paa Graabrødretory, og som nu er fjernet, da Paaskuddet om, at de skal anvendes til Bolignødens Afhjælpning, ikke længere holder Stik, skal det dog fastslaaes, at de slet ikke var saa grimme i deres Arkitektur, som man har villet gøre dem til; de havde ogsaa den Interesse, at de var det første Forsøg her i Landet paa at anvende denne Art af Jernkonstruktion.

Imidlertid har der fulgt deres Arkitekt en underlig Skæbne; man har aldrig været rigtig klar paa, hvem han var. Man mente i lang Tid, at det var Tivolis og Casinos Arkitekt *Harald Conrad Stilling*, der var Mester for dem; dette er allerede udelukket derved, at Stilling var langt over alle Bjerge i 1845 og studerede maurisk og tyrkisk Arkitektur ved Middelhavets Bredder; derimod viser Stadens Regnskaber, at det blev overdraget Stadsarkitekt *P. C. Hagemann* at opføre Slagterboderne. I disse Dage er der fundet en Plade, der fortæller, at det er *Hagemann*, der har opført Slagterboderne, men denne Oplysning forandrer intet i det historiske Forhold. Han har ogsaa det moralske Ansvar derfor; men han var en gammel Mand, der overdrog sine Konduktører alt Arbejde; blandt disse var *Johan Andreas Stillmann*, der ogsaa, men senere var knyttet til Tivolis Byggeføretagender. Det er denne Omstændighed i Forbindelse med Navneligheden, der forklarer Forvekslingen. Stillmann var Slagterbodernes virkelige Arkitekt og bærer det kunstneriske Ansvar for dem.

J. Cl. Tode.

NAAR vi nu til Dags fejler det mindste, sender vi enten Bud efter vor Huslæge, eller ogsaa gaar vi, uden at afvente hans Henvisning, til en Specialist.

I gamle Dage gik det anderledes til. Det var svært at overbevise Folk om, at en Læge overhovedet var nødvendig. Det er Digteren og Menneskevennen *J. Cl. Tode*, som har Æren af lidt efter lidt at overbevise Folk om, at ikke alle Sygdomme kan helbredes ved, at man henter en Barber og faar Iglar eller Aareladning. Men han maa liste al sin Visdom ind i Folk, og han benytter

paa helt moderne Vis Pressen dertil. Nogle af hans Raad er ganske rigtige, andre vilde en moderne Læge gyse ved; men man kan altid, enten Tode optræder under sit forøvrigt anerkendte Navn, eller han lister sine Raad anonymt ind i Datidens Blade, som man faar en Pille til at glide ned med et Kirsebær, kende Manden og hans Stil, og for at se lidt af det, som den Gang var „godt Latin“ for sunde, der skulde hjælpe de syge, kan det vel være morsomt at pille nogle Eksempler frem.

— — —

Middel mod Ligtorne er, siger Tode, et lille Stykke Aloe-Blad, frisk lagt paa, det skiftes, naar det bliver tørt, kan ogsaa vendes, saa at den nederste og saftigste Side kommer til at ligge paa Ligtornen. Halsbrynde er næsten altid et Tegn paa Surhed og Svækkelse i Maven, især naar man har spist megen Frugt, Grønt, Kaal o. l. eller Mælkemad; det bedste Middel herimod er da: af et Pulver, som paa Apoteket kaldes hvid Magnesia, giver man to Kvint og smelter det i seks Spiseskefulde af Pebermyntevand. Heraf tager man hver Gang, Halsbrynden ytrer sig, en god Spiseskefuld. Det er ikke ilde, om den syge tager sig samme Aften en Spiseskefuld raa Rhabarber. Tilmed maa han vogte sig for surt og holde sig til Kød og Fiskemad.

Det var som bekendt en almindelig Skik, at man for at helbrede Smaabørn, ofte lod dem ligge hos Voksne; da man i Caroline Mathildes Tid i nogle Dage havde „glemt“ den lille Kronprins Frederik, helbredede man ham ved at lægge ham i Seng med Lakajens Kone, der varmede ham godt op.

Dette syntes Tode aldeles ikke om. Han siger dette sammen med et andet godt Raad i „Københavns Aftenpost“ 1772: Man maa ikke lade smaa Børn ligge hos gamle Folk; thi den Sved bliver Barnet maver af og

falder ganske vist i Sygdom derover. Man maa ved Vane faa dem til at gaa til Stols ordentlig een Gang om Dagen ved at tage noget fra dem, som er dem kært; denne Nøjagtighed er af stor Virkning for den animalske-Husholdnings Operationer.

Da Kokoppeindpodningen blev indført, var der mange, der ængstede sig for den, andre, der ikke fandt det rigtig passende at indfinde sig paa Landstedet Solitude udenfor Nørreport, d. v. s. helt ude paa Blaagaards Terræn, hvorfor de vilde indpodes hjemme, og endelig var den store Landbefolkning ganske afskaaret herfra. Dette fandt Tode meget uheldigt, og han skriver derfor:

„Af alle de smaa og voksne, som mellem Voldene og Slottet er indpodede, hører visselig de to Trediedele til Rangforordningens ni Klasser. Af alle disse er Halvparten af Fruentimmerkønnet, haabefulde, dejlige, dydige, englelige Fruer, Frøkener og Jomfruer, Personer, som for deres egen Skyld vel fortjente at sættes i Sikkerhed imod de dræbendes, de skamferende Kopper, men i Henseende til Fædrelandets Tarv og Gavn af langt mindre Vigtighed end den arbejdende Almues Døtre.

Disse sidste er vel ej saa hvide som Liljerne paa Marken; men de kunne arbejde, de kunne spinde, de kunne sanke i Statens Lader, i det mindste kunne de i Mangel af bedre tjene for Piger.

Derfor ønsker jeg, at de, som have den Gave at overtale til Indpodning, vilde bruge disse Gaver lige saa vel hos Almuen som hos Rangspersoner. Det var artig, dersom man nu alene raadede *de velhavende* til at lade denne Operation ske hjemme, og i Henseende til de uformuende paaberaabte sig den Anstalt udenfor Porten, som staar aaben for alle. Er denne Anstalt god nok for Kælderbørn, maa den dog være god nok for de højadelige. Naar det gælder Liv og Død, saa vil en redelig

Læge aldrig lade sig lede af Personers Anseelse: Skoflikkerens Liv er ham lige saa helligt som en Græves!“

Indenfor det smukke Køn, som Tode synes at have en særlig Forkærlighed for, skelner han ogsaa mellem de helt smukke og „de halvsukke“. Til disse sidste kan de regnes, „som ideligen behøve at komme deres Yndigheder til Hjælp, som konstigen udstoppe, beklæde og overmale de forfaldne Alabasterbygninger“.

Han anbefaler disse Damer en uskadelig Pomade, men ivrer imod Arkana, disse „spille Gæk med vor Forstand og Blindebuk med vore fem Sanser; man sætter til en Charlatans Indsigter og Redelighed den Tillid, man nægter Apostlene“.

Meget omhyggelig er Tode ogsaa overfor disse halvsukke Damers Pynt, navnlig ivrer han mod deres Hattefjere, og det er forfærdende Eksempler paa den Fare, disse rummer for deres Bærerske, han anfører. Og han gør det i ramme Alvor:

„Et Par store røde Fjere, vajende som et Flag og skinnende som et Nordlys opirrede Tyren ved Siden af Kongevejen saaledes, at han vist havde ødelagt den smukke, dersom hun ej havde været fulgt af en Kusk. — De samme Dragefjer gjorde en Hest sky, hvorved Rytteren, et skikkeligt ungt Menneske, kom til at brække to Ribben. — En prægtig sort og rød Panache kom en Matros og hans Ros for nær, saa at de stolte Fjere blev hængende, Fjerene holdt ved Hatten, Hatten ved Haaret, Haaret ved Hovedet, følgelig blev den tjærede Sømand parret til den yndigste Dukke; men da han kunde gaa, og hun alene trippe, saa slæbte han hende som en Absalon ved Siden af sig, indtil alle Folks Jammerskrig gav ham Ulykken til Kende. Da havde han den présence d'ésprit at kaste sit Knippe, den smukke løstes i Rende-

stenen af Spaanerne og gik hjem med tykke Øjne, med blodig Næse, med halv Hat og halv Haar“.

Til sidst bliver *Tode* helt ivrig og næsten vred: „Tre Gange“, udbryder han, „er der gaaet Ild i en saadan Hanerumpe, hvoraf lettelig en stor Brand kunde kommet, da saadant et Hoved er beladt med let tændende Materialier. Til al Lykke er det blevet ved et Par svedne Øren og et skallet Baghoved“.

Som man af disse Eksempler vil se, var vor allerførste rigtige Huslæge, gamle *Johan Clemens Tode*, ikke blot, hvad alle ved, en habil Digter i sin Tids Smag, men tillige en solid og praktisk Mand, der byggede sine Lærdomme mere paa egen Livserfaring end paa Videnskab, men som maaske netop derfor fik sine Patienter bedst i Tale.

„**D**EN Vægter standser i sit Vers,
Brand han brøler og gør Kommers,
det klemter støt i Taarnets Top,
Sprøjterne kommer i fuld Gallop“ —

De sidste to Linier af dette *Adolph Reckes* Vers turde være en digterisk Frihed; thi var der noget, der ikke udmærkede Københavns Brandvæsen i forrige Aarhundredes Midte, var det Hurtighed, og det var vel ogsaa det, der var noget af Aarsagen til, at vi havde den Sorg at „miste det prægtige *Pjalttenborg*“, der laa paa Hjørnet af Rosenborggade og Aabenraa; man kan endnu ved f. Eks. at aflægge en Visit i Aabenraa Nr. 19, som Kommunen — der ejer Huset — til Skam og Skændsel lader staa unedrevet, skønt det ikke en Gang

ejer en Køkkentrappe, gøre sig Forestilling om, hvorledes Pjaltborg, Datidens Herberg for Hjemløse, saa ud.

I *Thomas Overskous* Barndom, inden det blev Pjaltborg, boede her en Snedker *Granberg*, hvor Overskou kom i Lære. Han skildrer det som en meget forfalden Bindingsværksrønne med skæve smaarudede

Vinduer og en grundig ruineret, mørk og ru Kalkbeklædning. Granbergs Kone aagrede og fik Lov en Tid at sidde paa Vand og Brød af den Grund; men da hun kom ud fra dette gratis Ophold paa Statens Bekostning, fandt hun paa at udleje „Pjaltborg“ døgnvis, hun var Opfinderinde af „det fire-Skillings Natlogis“, der gav husvilde Vagabonder Ret til at søge syv Timers Søvn enten paa Trappegangen eller liggende paa Gulvene, endda staaende op ad Væggene, fastspændte til disse med en Art Sele.

Det er rigtigt nok, naar *Recke* ved „Pjaltborg“s

Brand i 1850 synger, at der foruden en Flok Lazarusser ogsaa

„ . . . var fine Folk iblandt,
Jøsses, der boede en Løjtnant.“

Det var en stakkels, forhutlet Løjtnant *Gelespi*, for hvem det var gaaet tilbage; men han var af god Familie, derfor holdt Madam *Granberg* sin Haand over ham, skønt han hørte til Gadens mest berygtede Drukkenbolte. Han var for Resten i nær Slægt med afdøde kgl. Skuespillerinde, Fru *Emma Thomsen*, der dog aldrig personlig havde kendt ham, men vidste at fortælle noget om dette Familiens bête noir.

Det er ogsaa et herligt Billede, man gennem *Recke* faar af dette Slukningsarbejde, naar man læser, at

„hvem der nu i Senge laa
naaede knap at faa Bukser paa,
men hvem der stod og sov, Hurra!
frelste sit Liv og sit Tøj endda“;

og den drukne Mand, som blev slæbt ned, og som raabte til *Granberg*:

„Firskilling gav jeg dig, min Ven,
maa jeg saa be' om de to igen“.

var en af de „staaende Gæster“, der ikke, da Ilden udbrød, havde faaet Tid til at faa Penge tilbage, fordi han ikke var „liggende“ Gæst. Det kostede nemlig det halve at staa. Ærligt nok indrømmer *Recke*, at han ikke ved, „hvor mange Mennesker der er brændt“;

„— og hvem det er, man ej kan se,
for man finder kun *Maverne*“.

Der indebrændte imidlertid ingen ved „*Pjalttenborg*“s Brand, saa vidt mig bekendt.

Og saa kom hele denne Herligheds Ødelæggelse af „en chemisk Svovlstik“; „men hvad er Alverdens Glans og Skin alt mod en usselig Fyrrepind?“ Det har sikkert været en af disse uhyggelige Svovlstikker, som man kunde rive af paa en Væg, og som fabrikeredes i Fyr-
rerne af Brødrene *Rohmell* i „Bag Hovedvagten“, en Sidegade baade til Ny Adelgade og Kongens Nytorv, der forsvandt ved de store Ombygninger i 1873.

— — —

En ganske almindelig Ildebrand var i gamle Dage en langt mere celeber Begivenhed end nu til Dags. Alene at Sprøjterne viste sig paa Gaden, var nok til at samle en Flok jublende og hujende Gadedrenge, der sang de nu uforstaaede og halvglemte Ord, vi alle huskede i vor Barndom:

„Paa'en, paa'en, paa'en igen
lille Ferdinand Ludvigsen!“

Hvem denne *Ferdinand Ludvigsen* var, var der sikkert ikke en eneste af Sangerne, der anede; og han havde heller ikke med Ildebrande at gøre; det var kun Omkvædet, der havde bidt sig fast og var let at løbe efter. Sagen var, at der fra Dyrehavsbakken i 1839 til Vesterbros Teater var arriveret en stærk Mand, en uovervindelig Bryder *Jean Depuis*, som udfordrede alle til Brydekamp Saa meldte en lille, lavbenet Slagtersvend Ferdinand Ludvigsen sig; men skønt han var ufortrøden og uforknyt, saa Københavnerne jublede over ham, lykkedes det ham ikke at faa Bugt med Mesteren; man opmuntrede ham da med Omkvædet: Paa'en, paa'en, paa'en igen; men han var en hæderlig Mand, som intet har haft med Brandstiftelse at gøre.

— — —

Mange store Ildebrande har hærget vor gamle Hovedstad, bedst mindes vi vel af Navn og af Læsningen af *Reisers* Bog den „fyrgterlige Ildebrands-historie“ i 1728, da bl. a. Blasen sprang i Luften, Frue Taarn og Kirke lagdes øde, og 1795, da Branden begyndte paa Dellehaven (nu Gammelholm) og Nikolaj Kirke gik op i Flammer; men ogsaa de store Slotsbrande 1794 og 1884 lyste ganske artigt op i København. For at slutte med denne sidste, maaske mest „monumentale“ Brand, vi nulevende Københavnerne husker, er det vel fuldt ud retfærdigt at gøre en Uret mod vor daværende Brandchef, Oberst *Meier*, god igen.

Han havde lige overtaget Ledelsen af Brandvæsenet, som da var helt i Forfald; det stod magtesløst, og man paastod, at *Meier* slet ikke var set ved Christiansborgs Brand. Det passede ikke, han tog Del i Slukningsarbejdet som den simpleste Brandmand, og han var ud paa Natten saa sodet og tilsølet, at end ikke gamle Kong *Christian* kendte ham, da de mødtes i Ruinerne. Men han lærte af den Brand nok til at sætte det glimrende Omorganisationsarbejde i Stand, der er Grundlaget for vort nu helt moderne og sikkert mønsterværdige Brandvæsen.

Men som Mennesket i sin Tid stjal Ilden fra Guderne, saaledes stjæler denne atter stadig fra os, og der er god Grund til endnu, naar vi „føjer os til Sengs“ at mindes den gamle Advarsel i Vægterset:

„Befaler Eder Herren fri,
vær klog og snild,
vogter Lys og Ild,
vor Klokke er slagen ti“.

Klokkeslettet passer mærkværdigt præcist netop i Dag!

DER er noget, man aldrig glemmer. Og saa er det saa underligt, at hele den Historie, man ikke kan glemme, er saa lille, bitte, blot noget, der dukker frem igen en skønne Dag

Kaalund, der døde i 1885, havde faaet Interesse for en lille Knægt som mig og vilde fortælle mig noget om det gamle København, og saa gik vi en Tur; jeg mindes endnu hans store, runde Øjne, som bestandig spurgte mig: „Er Du med?“ Selvfølgelig kunde jeg hans „Da de rev Voldene ned —“ udenad; jeg var akkurat gammel nok til sely at have røget min første Cigar paa Volden; — nu rev de altsaa den sidste Voldrest bag Tivoli ned, og saa gik jeg med den vrede *Kaalund*, vi gik ad *Frederiksborggade* til.

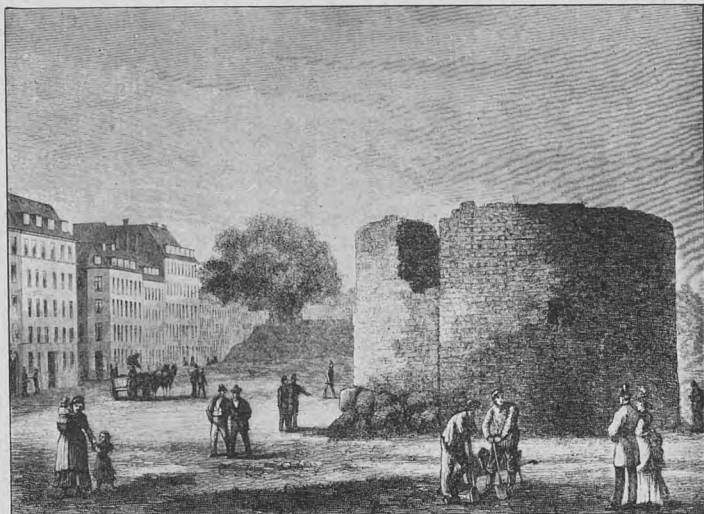
Og da vi kom omtrent ud for *Fiolstræde* og *Nørregade*, slog *Kaalund* med sin Stok i *Stenbroen* og sagde: „Her nedenunder ligger *Hanetaarnet*, og her staar vi paa *Skidentorvet*“.

Jeg forstod den Gang næppe rigtig *Forbindelsen*; men jeg har siden lært at fatte det hele. Da man i *Slutningen* af *Treserne* sløjfede de gamle Volde, fandt man i deres *Indre* de dejligste gamle Ruiner, som, hvis de var blevet bevarede, vilde have givet vor By et saa malerisk *Udseende* som nogen By i *Verden*; vi kunde have konkurreret med det nu desværre nedbrændte *Bergen*.

Vore berømmelige *Forfædre* i *Magistraten* nøjedes med at dække Ruinerne til med Volde; men vore *Fædre* fjernede Voldene, og skønt noget saa malerisk som Ruinerne af *Hanetaarnet* endnu laa forholdsvis uberørt, fjærnedes de; man har ikke en Gang gjort sig den Ulejlighed at se, hvad *Stenene* kunde fortælle; og dog er det

da nu saa nogenlunde slaet fast, at Stene *kan* tale; hvor i vort Land finder vi ellers en gammel Bygning, hvis Sten ikke fortæller baade om Kultur og Historie?

Der er blot det at sige hertil, — som *Kaalund* ogsaa i et Smil sagde til mig —: „Stene kan ganske vist ikke tale; men de kan heller ikke tie stille“.

Og Stenbroen, han den Gang slog i, kan heller ikke nu tie stille. Nørretorv—Skidentorv, hvisker den først, og saa fortæller den mig en hel Roman om Fattigkram og Usseldom, om Lopper og Pjalter, om Marskandiserpynt og forloren Elegance, og siger jeg saa *Hanetaarn*, hvisker Stenene igen til mig om 1659 og Stormen paa København, om *Hahn*, der kæmpede der for vor By, den faar mig til at tænke og takke, fordi vi den Gang værgede vor By bedre, end nogen har gjort det siden; og der manes et Billed frem for mit Øje, som fortæller, hvorledes den gode Borger, der værgede sin By, frøs

ihjel paa sin Post hin frygtelige Nat, da der ikke var en Fyrstik at faa fat i i Kongens København. Men han stod der, til den, der var stærkere end han, kaldte ham.

— — —

Og Billedet af det gamle Hanetaarn, der var opført af store, røde Mursten, og som vel nok stammede fra Middelalderen, ældre, som det var, end nogen anden Bygning i København, begravet, som det rimeligvis blev allerede i Christian den Fjerdes Tid, fordi han havde andre Planer og andre Midler at forsvare Byen med, giver mig igen den gamle Digtets Billede i Øje.

Naar jeg staar her nede, hvor Hanetaarnets Plads er markeret blot ved en lille Runddel i Brolægningen, tænker jeg paa *Hans Vilhelm Kaalund*, som jeg saa sidste Gang netop der, og jeg husker, naar jeg ser paa den Rædselsarkitektur, der har bredt sig derom, hans bitre Ord:

„Disse brogede Prøver paa hver en Maner,
disse ny-pittoreske
forfløjne, forlorne Murstensideer,
— italienske — græske —
normanniske Taarne — Rokokopalæer,
affekterte — groteske!
Af oprindelig Stil har jeg fundet mer'
i en Legetøjsæske!“

Af Digterkval og Digterfryd har jeg aldrig mødt mere følt og oprigtig Inderlighed end den, jeg som stor Dreng følte strømme mig i Møde hos Kaalund.

DE gamle Volde faldt. Vi havde kun den Stump tilbage, som hed *Christianshavns Vold*. Hvorfor den fik Lov at ligge, ved ingen; der er maaske dog det at tænke paa, at denne Bydel frem for nogen anden har værnet om sine Minder. Det ser vi, naar vi spadserer i Strandgade, hvor man med Pietet holder Haanden over de ægte gamle Købmandsgaarde. Man ser det ogsaa i Overgaden, hvor det *Heeringske* Hus fortæller om alt det gode, der bør gemmes; der er for øvrigt flere Huse der ude, som huser de rigtige Minder. *Holger Drachmann* fortæller derom i „Det grønne Haab“, hvor

„Solen skinner paa Christianshavn
en Minut, og saa er den borte“

Og han siger:

„Paa Christianshavn med den grønne Vold
en skælvende Foraarssol skinner,
paa Udsigten ud over Kallebodstrand —
paa alle Barndommens Minder.“

Tager jeg et Billed i min Haand som det, *Henriques* har malet i 1839, saa forstaar jeg knap nok, at der saa saaledes ud derude. Alt det, der siden er vokset op, forstyrrer min Tanke, og som en gammel Herre ryster jeg paa Hovedet; thi Idyllen fra 1839 kan jeg ikke huske endnu, da jeg knap var født den Gang.

Men jeg husker noget andet — langt senere; det var *Holger Drachmanns* Kærlighed til den Vold, hans Muse fandt paa at besynges; og jeg mindes en Spadsere-tur med ham der.

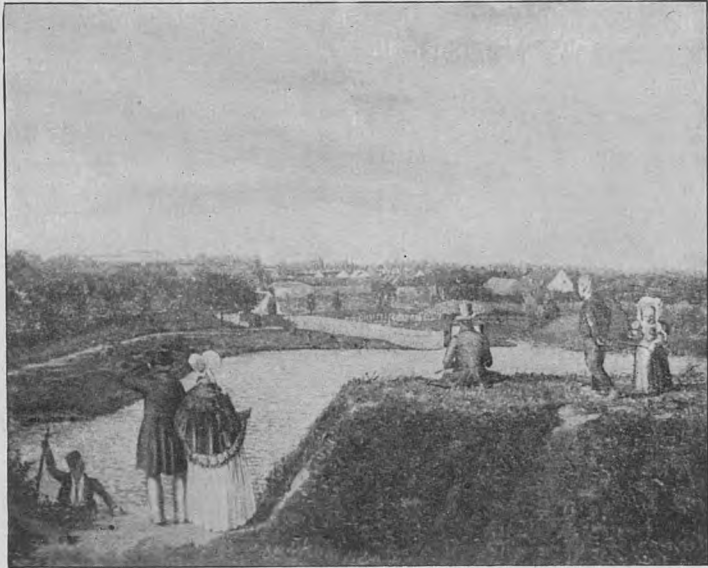
Der var ingen, der den Gang havde tænkt paa at gøre Volden i Stand igen, den var vild endnu, og skal jeg sige min oprigtige Mening, synes jeg, at den nu i det nye Anlæg derude er blevet lidt for friseret, lidt for glatkæmmet; men det gaar vel forhaabentlig af den, naar „Folket“, dette ubegribelige Element, som til daglig irriterer med Smørrebrødspapir, men faar Ret til sidst i sin „Jeg alene ved“, — har faaet Bugt med alt det anlagte og selv laver det hele, som det vil.

Men *Holger Drachmann* og jeg gik altsaa derude, hvor nu alt, hvad der hedder Udsigt, er spærret, og han sagde de underlige Ord: „Kan du huske 1659?“ Det kunde jeg ikke; men jeg vidste, hvad der var sket paa Kallebodernes Bastion, da Svenskernes hvide Skjorter var for mørke til ikke at røbe dem paa den hvide Sne, den Gang, vi sloges om og for vor gamle By. Og *Drachmann* sagde nogle mærkværdige Ord, som jeg ikke husker mere; men de var en Blanding af alt det store, der skete den Gang, og Erindringen om Fru *Heiberg*, der omtrent fra samme Sted huskede paa Jokum og Lisbeth, der maa have boet der ude et Sted, hvor man kunde se hen fra Christianshavns Vold, — og saa blev *Drachmann* pludselig vred og bandede som en af de Svenskere, der søgte ad den Vej at æde vor By, og han sagde:

„Nej, se dig nu for, og tænk dig blot 10 Aar frem i Tiden, saa er denne Udsigt ødelagt, saa er Amagerland ikke længere Amager, saa er den Sundby, saa knejser de høje Huse og æder det alt sammen, og saa maa vi ud til Dragør og Kongelunden for at finde Natur. Og der kommer vi vel nok med Jernbane!“ —

Det er mærkeligt, saa *Drachmanns* Ord fik Ret. Der ligger ingen Landsbyer at øjne mere fra Christianshavns Vold; den Andemad, der endnu er i de smaa

Voldgrave, er forpint. Der er ikke Idyl i den, og ærligt talt er Volden, hvor køn den end er blevet ved Hjælp af Kunst, heller ikke det, den skulde være. Kallebod Bastion, som mit Billede fortæller om, kan aldrig blive, hvad den var i 1839, alene for Udsigtens Skyld. Og hvor mange Sjæle er der, som, naar de nu vandrer paa

Christianshavns Vold, tænker tilbage som Drachmann paa 1659 eller vender sig om for at glæde sig over de Gyder, hvor de røde Tage den Dag i Dag kan fortælle baade sort og hvidt?

Den Slags Minder laver man ikke om ved Kunst. Alt det bevarende er godt nok; men det, der svandt, er svundet, og Idyllen paa Christianshavn lever ikke paa den nyfriserede Vold, men i Patricierhusene i Strandgade og Overgaden, fordi de er saa jomfrueligt uberørte,

at de endnu ejer det „Kan du huske?“ i sig, som først holder op at tale, naar man en Gang fjerner de Stene i Husene, som ikke kan tie, hvad enten de hvisker om *Cort Adeler* eller *Tordenskjold*, eller de siger „Asiatisk Kompagni“ eller „Bombebøsse“.

Volden bliver kun Anlæg, aldrig mere Vold, dertil har vi været for onde ved dens Udsigt og ved den selv.

TIDERNE skifter, siger man, men der er det ejendommelige ved dem, som vi med Præsten i *Hostrups* „Intrigerne“ maa erkende, at de gentager sig. Lad ham saa nok saa meget synge om, at

„den gamle Gemytlighed jager man væk,
hver Pog lader høre sit kritiske Kvæk“,

og lad os smile deraf; han faar dog til syvende og sidst Ret i sin Konklusion om, at vi ad Omveje dog naar til Maalet, naar han synger:

„Og saa faar man, min Ven,
kun *det gamle* igen“.

Hvis det endda kun var det *gode* gamle, man fik igen, men, ak, det er det ikke. „Erindrer De, det var i Kongens Have?“ kunde een af *J. L. Heibergs* Elskere synge til sin tilbedte, da han mødte hende derinde den første Dag i Maj; men nu har Hyacinthen ikke Spor af Grund til at bøje sig bedrøvet, fordi den skønne gik saa hurtigt den forbi. Kongens Have er ikke længere

noget fredeligt Mødested for sværmende unge; det er en ganske ordinær Genvej fra Østerbro til Byens saakaldte Hjerte, og det Ammernes Eldorado, det ogsaa har været, da Gardisterne kunde træffe deres Pige der, er lige saa brat forsvundet som Begrebet, der i *Heibergs Fantasi* lod foregaa „Et *Eventyr* i Rosenborg Have“. *Poul Møllers* „Hans og Trine“ mødes aldrig mere der; de er brutalt henvist til Fælledparken; den gamle Pendant, der sneg sig derind langs Væggene i Byens Gader som en Hønsetyv, faar ej heller Lov til det, Rekonvalescenten finder ikke længere Trøst ved i den indre By „at flytte fra den forhadte Lænestol“ ud i det grønne i Kongens Have, og han behøver ikke med sin svage Haand at beskytte sig mod den blanke Sol; det besørger de høje Huse omkring godt nok.

Hvem skulde ogsaa tænke sig Muligheden af, at en ung Moder nutildags skulde sætte sig paa en Bænk i Kongens Have og synge de berømte Ord:

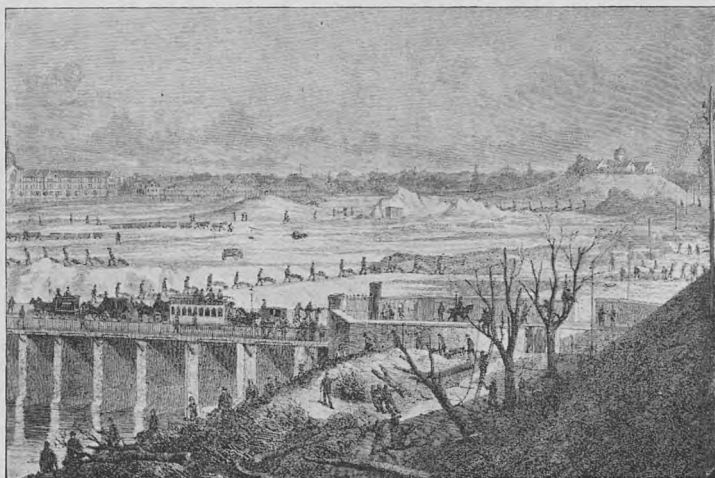
„Sov sødt, mit lille Nusseben,
 stil dine Pusselanker;
 i Drømme vil Guds Engle smaa
 dig lære smukke Tanker“.

Ak nej, nu er det snottede Polakbørn og deres evigt skændende Forældre, der befolker vor tidligere skønneste Park. Der var ogsaa *nogen* Idyl over Dagen og Tiden, den Gang man rev Voldene ned, og dog er det ikke længere siden, end at den jubilerende *Olaf Poulsen* kan tale med om, at Datidens Blade talte mere om Voldenes Sløjfning og Demarkationslinjens Ophævelse end om hans og hans Broder *Emils* Debut paa det kongelige Theater i 1867.

Det andet *var* en Begivenhed, som vakte selve *Kaalunds* Harmes.

„Paa Skubkarrer triller man Minderne væk
fra de gamle Tider,
nu faar vi den dejligste Gennemtræk
til alle Sider“.

Ja; Billedet, vi bringer, viser netop, hvorledes vi
paa Skubkarrer trillede Minderne væk i 1867, da den

nye Boulevard blev dannet, og blodig Ret fik *Kaalund*,
da han profeterede, at vi vilde faa

„Spadseregange
med Træer, der plantes paany hvert Aar“;

da det endelig saa ud, som om de blegsottige Træer
langs de moderne Boulevarder — i gamle Dage var det
„Farimagsveje og Filosofgange“! — skulde faa Lov at
yde os en Smule Skønhed, saa kunde man ikke taale
at se dem mere; men flyttede dem ad kunstig Vej, og
den overjordiske Idyl, man i 70-ernes Begyndelse havde
tænkt sig, skal nu laves til en underjordisk Brutalitet.

Naar man paa foranstaaende Billede endnu aner den landlege Udsigt ad Nørrebro til med Observatoriet til højre og Kommunehospitalet til venstre, med den morsomme gamle Kandidatgang fra Hospitalet ad Byen til og det i Baggrunden blaanende *Landskab*, Nørrebro endnu den Gang var; naar man ser de sidste Rester af Volden med de forhuggede gamle Træer — naar man slet ikke længere kan forstaa, hvor alt det egentlig laa, ja, naar Broen fra Nørreport kun huskes ved, at vi synes, at den var nok saa smagfuld som det, vi igennem Kighuller i Plankeværkerne kan ane os til om Fremtidens København, saa har vi Grund til at huske, at Tiderne skifter, og at vi i Stedet for at smykke og hygge vor By — med Blikket paa dette Billede — kan sige med Præsten i „Intrigerne“ — „saa faar man, min Ven, kun det gamle igen“, og med *Kaalund*, at vi stadig triller Minderne væk paa Skubkarrer.

I vore teaterglade Dage, hvor Guldet rasler i Direktørernes Kasser, hvor Teatrene sælges, og der byttes Gaarde mellem Skuespillerne, og hvor alt dette betragtes og behandles af en vis Del af den københavnske Presse som en Slags Verdensbegivenheder, kan man ikke rigtig forstaa, hvorledes København i saa lange Tider kunde nøjes med kun eet Teater, endda betydelig mindre end det nuværende kongelige.

Og da man saa sent som i 1859 for Alvor optog Tanken om at oprette Privatteatre og give disse Privilegier, mødte dette den heftigste Modstand hos en gammel Teaterrotte som *J. L. Heiberg*, som endog skrev en

satirisk Pjece, — det sidste Arbejde, han skrev inden sin Død, — og hævdede, at Konkurrenter til den kgl. Scene vilde sænke Skuespilkunstens Niveau.

At Publikum var mindre interesseret da end nu vilde være lige saa urigtigt at formode, som at Skuespillerne i gamle Dage var ringere. Noget andet er, at de ydre Forhold, man bød paa paa Teatret saavel paa Tilskuerplads som Scene, var højst primitive i Sammenligning med vore moderne Drejescener og elegante Loger og Parketter. At der kun var to Bænke i Parterret og Resten var Staaplads her, hvor det mest sagkyndige

Fra den gamle Herres Skuffer.

Publikum, Litterater og Studenter, mødte frem, lyder jo højst mærkeligt; men værre endnu saa det dog ud oppe i Etagerne, hvor „Høkerne“, Datidens Billetgrosserere, stoppede et ubegrænset Antal Tilskuere ind i Logerne, hvorfor det gjaldt at komme meget tidligt for dog at redde sig en nogenlunde ordentlig Siddeplads, og saa var man, som foranstaaende Tegning viser, alligevel nødt til at finde sig i at sidde halvt paa Skødet af hinanden og have de bagved staaende over Ryggen. At der aldrig hændte nogen større Ulykke — ja, der var en Gang en Jøde, der faldt ned fra Galleriet, — er yderst mærkeligt, lige saa mærkeligt som, at der ingen kom til Skade, da Lysekronen faldt ned.

PAA Knejper just ikke jeg sværmer,
 „dog her kommer jævnlig jeg hen —“

synger *Klint* i „Genboerne“, da han i 1844 gør sin Visit paa Amagertorv i „*Christian Firtal*“, Perlen for alle Ølhuse, hvor den velsignede usminkede Spidsborgerlighed har fundet et Asyl i denne polerede Verden, med andre Ord i den endnu eksisterende, men stærkt omkalfatrede *Trierske Gaard* paa Amagertorv Nr. 8, den Gang Nr. 4.

I nær Tilslutning til, hvad jeg tidligere har fortalt om Vinstuer og Kaffehuse, kan det være naturligt her at tale om „Ølhuset“ paa Amagertorv, et „Spisekvarter“ kaldte man det ogsaa, og Løjtnant *v. Buddinge* forsikrer da ogsaa, at det er nogle herlige Aal, der bestemt er fra Stadsgraven, han er blevet trakteret med her, ligesom *Klint* ogsaa for seks Skilling nyder sin Grisesylte.

Forinden Omtalen af selve det gennem *Hostrups* Sangspil udødeliggjorte „Christian Firtal“ er det dog værd at mindes, at Ejendommen, hvad man kan se af en Plade i Muren paa Mellembygningen, allerede er opført af en Borgermand *Jens Pettersen* i Aaret „syttent Hundrede tre Gange ti og otte“; man ved ogsaa, at Agent *Holck*, „de Fattiges Tolk, Sygekassens Patriark“, som *Wessel* kalder ham, boede her i Slutningen af det attende Aarhundrede, og at „Christian Firtal“ havde sine Lokaler i Stueetagen, og at Navnet lige saa lidt havde med *Christian den Fjerde* at gøre, som Naboejendommen, Den kgl. Porcellænsfabriks Gaard, har haft nogen Forbindelse med *Dyveke* at gøre, af den simple Grund, at den er bygget 100 Aar efter, at *Dyveke* spiste de for hendes Liv saa skæbnesvangre Kirsebær.

— — —

„Christian Firtal“ har sit Navn af, at den første Restauratør hed *Christian (Hansen)*, og Ejendommen var den Gang Nr. 4. Naar *Hostrup* kalder Værten *Hansen* i 1844, passer det ikke; han var død for længe siden, Klints Vært hed *Jens Madsen Tjørnelund*. Han var en bred og hyggelig Mand, der styrede hele Kodillen med sin dygtige Kone i Køkkenet, og han serverede lige som *Lars Mathissen* paa Frederiksberg i Skjortæærmer; hans Medhjælpere, der ikke kaldtes Opvartere, Kelnere eller Tjenere, men Karle, havde ogsaa Skjortæærmer og lange, hvide Forklæder for. En af de mest kendte af dem, var den senere Postholder *Ole Larsen* paa Købmagergade.

— — —

Der var to Hovedværelser, et til Gaden og et til Gaarden; men indenfor det sidste var der et mindre Værelse, hvor de egentlige Stamgæster, pæne Borgermænd (Spidsborgere eller Filistre kalder Klint dem) om Aftenen fik deres Romtoddy og morede sig over *Jens*

Madsens Pappgeøje, der sagde: „Far, luk op!“ naar den vilde ud af Buret.

I Hovedværelset til Gaden hang der paa Døren en Tavle, hvorpaa Dagens Delikatesser var opnoterede med Kridt, og Priserne var vedføjede. Billigt og solidt var det hele. Særlig om Eftermiddagen, lige før Teatertid, og om Aftenen efter Teatret, var der myldrende fuldt af Gæster, og saa havde Jens Madsen og hans Karle travlt; men i Modsætning til *Lars Mathissen* tog han aldrig Del i Gæsternes Maaltider eller Drikkeri, han varetog sit Hverv med en vis højtidelig Alvor, og han gav omhyggelig de rigtige Penge tilbage, han sagde ikke som *Lars Mathissen*: „Det slaar lige til!“ naar der var for mange, og udsatte sig derfor heller ikke som denne for, at en Gæst „slog lige til“ til Gengæld.

— — —

Paa eet Punkt var *Jens Madsen* ubønhørlig. Naar Klokken slog 11, *skulde* alle Gæsterne ud, saa satte han Skodderne for, og han og Mutter gjorde Pengeskuffen op. Og han tjente godt og brugte kun lidt.

Jens Madsen døde 1853, hans Kone, *Karen Larsdatter* først 1878; de havde en Søn, som de ofrede alt paa; han hed *Frederik*, og han skulde i Urmagerlære; men Drengen havde andre Lyster, han spillede Privatkomedie i „Kalkeballen“ og ved det Brunske Selskab, indtil *Lange* paa Folkeatret engagerede ham. Her optraadte han første Gang 1859, og han blev den senere saa forgudede, men alt for tidlig ødelagte „danske Svend og franske Galning“ paa Casino, for hvis Fødder Københavnerinderne især laa. *Jens Madsen* oplevede ikke at se sin Søns Karrière, hvilket sikkert var lykkeligst for ham; thi han havde ved sin jævne Spidsborgerlighed nok følt det som en Hjertesorg, om han havde set sin

Søn nedværdige sig til en i hans Øjne saa usolid og lidet værdig Beskæftigelse som at spille Komædie.

„Christian Firtal“, hvoraf her ses et Billede efter *Klæstrup*, forsvandt med *Jens Madsen*, og den *Trierske* Slægt rykkede ind og tog den gamle Beværtning i dens oplomstrende Handelshus Tjeneste.

DET er, som om vor gode By helt har forandret Klima i de sidste Aar. Det er en halvvejs Overflødighed for en Vognmand nu til Dags at holde Kaner, og viser der sig — hvem har forøvrigt set det i lange Tider? — en rigtig Kane med Bjælder og Slør og Top paa Hestene i Københavns Gader, vender man sig uvilkaarlig om efter den, som man i forrige Tider gjorde, da de første Automobiler gjorde vore Gader usikre.

Og dog er det ikke længere siden end ca. 40 Aar, at der den ganske Vinter holdt Kaner til Leje paa

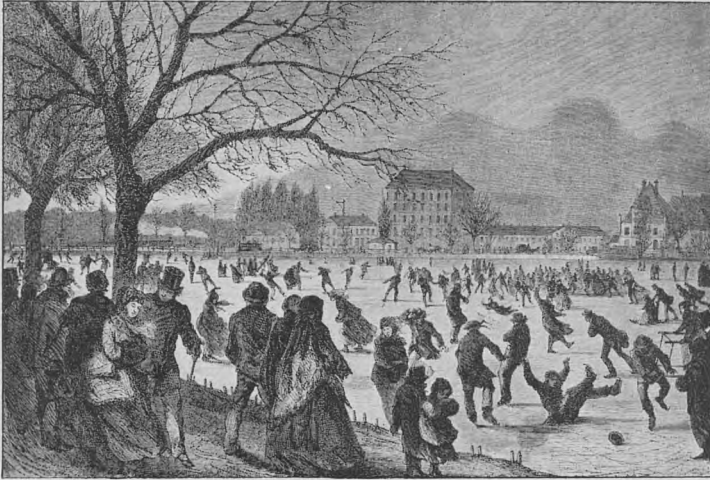
Kongens Nytorv, hvormed man for faa Skilling kunde invitere sin Tilbedte til en rask Tur nogle Gange rundt omkring Hesten. Det var ogsaa en ikke helt ualmindelig Søndagsfornejelse at spadsere over Isen ud til Trekroner, og lidt længere tilbage i Tiden hører man Beretning om, hvorledes svenske og danske Studenter mødte hinanden paa Øresund, saadan omtrent midt imellem Lund og København; ved at skraa over gjorde man endda Linien længere.

Forlystelserne paa Isen i Øresund havde saa stabile Institutioner som Karusseller og Beværtninger, hvor man paa hver sin Maade væbnede sig imod Kulde, og det var ogsaa nødvendigt, at man pakkede sig ganske anderledes ind imod Kulden, end vort Klima nu til Dags kræver. Man kan jo blot se, hvorledes en i hine Tider særdeles nyttig og praktisk Hovedbeklædning som *Wendrichs* Stormhuer, der beskyttede Øren og Hage mod den bidende Vind, og som indbragte deres Opfinder noget af en Formue, nu er saa at sige uset her i Byen. Vor Ungdom ved knap nok, hvorledes de ser ud; deres Forældre ej heller, hvor man skal købe dem.

— — —

De røde Plakater med Paaskriften „Isen er usikker“, som var anbragt paa Træerne langs med Søerne og sommetider blev hængende der som et Memento mori, længe efter at Sommeren havde meldt sig, haves ikke mere paa Oplag i Politikontorerne, og Skøjter, der i sine Dage var enhver rask Københavnerdrengs eller Piges staaende Juleønske, anses nu for en besværlig Gave, da man kun har den Ulejlighed af dem, at man skal holde dem frie for Rust ved Hjælp af Vaseline; paa Fødderne kommer de saa at sige aldrig. Vi kan let overbevise os om, at dette er rigtigt, ved at tænke paa, at der ikke længere i København ved Vinterens Begyn-

delse med Iver drøftes, hvem der skal være *Skøjtekonge* i Aar. Den Værdighed faar ingen mere, og dog gaar der en Indehaver af den misundelsesværdige Titel rundt om i Byen den Dag i Dag; det er Overretssagfører *Ole Jensen* i Store Kannikestræde; men han er ganske vist ogsaa paa Vej til de 77 Aar; maaske netop

hans Ungdoms Vintersport har holdt ham saa frisk og bevægelig, som han er den Dag i Dag.

I gamle Dage kendte man ikke de kunstige Isbaner, der var kun tre Steder, hvor man kunde tumle sig paa Isen. De allerfineste løb paa Kastelsgraven, hvor de kongelige kom. Især var Prins *Valdemar* en ivrig Dyrker af Skøjtesporten. Man siger, at det var her, Københavnerviddet gjorde ham til „Toldassistent“, da han hjalp en af den russiske Minister Grev *Tolls* Døtre paa Benene.

Det bredeste Publikum dannede sig selv Skøjtebaner paa Sortedamssøen, men det solide københavnske

Bourgeoisie holdt til paa Peblingsøen, og der sidder rundt om i Byen ikke eet, men ikke saa helt faa Sølvbrudepar, der kan datere deres Forlovelse fra en munter Løbetur paa Peblingsøens isglatte Dække.

Vort Billede viser Isbanen paa Peblingsøen i Vinteren 1869, der nok var særlig streng; det er tegnet af *G. Broling* og giver foruden muntre Episoder fra det fornøjelige Friluftsliv et sørgeligt Billede af, hvor stærkt senere Tidens Byggespekulation igennem 70'erne og 80'erne har berøvet Søens Bredder deres landlige Karakter.

DET kunde synes underligt nok nu lige efter Skøjteløb at bringe et saa udpræget Sommerbillede som omstaaende af *Kirsten Piils Kilde*.

Det er imidlertid slet ikke saa mal apropos, som det ser ud til, for saa vidt som der netop i denne Vinter arbejdes stærkt paa Forbedringer og Fornyelser derude i Jægersborg Dyrehave, saa at Københavnerne forhaabentlig, naar Skoven atter staar grøn, vil faa noget at glæde sig til.

Peder Lips Hus er lige genrejst af Asken i en ny og til den tidligere Stil nært sig sluttende Skikkelse, som ogsaa klæder Skoven ved Vintertid.

Den nye Bolig, hvor den misundelsesværdige Skovrider skal bo, rejser sig snart midt i den grønne Skov og vil ogsaa være parat til at præsentere sig for Foraarsgæsterne i 1918; og endelig erfarer man af *Notitser i Nordsjællands Blade*, at Autoriteterne nu har fattet den glædelige Beslutning at lade *Kirsten Piils Kilde* sætte i en sømmelig Stand, noget, vi sandelig maa sige, at den trænger

til, især da det er een af de faa endnu rindende Kilder i Dyrehaven. Desværre medførte jo Fæstningsanlæggene i sin Tid, at en stor Del af de øvrige Kilders Aare blev skaaret over.

Kilden er bleven sat i Stand før, vil man sige, det kan man da læse sig til paa Indskriften:

Det gamle Peder Lips Hus.

Det Kilde Veld, som her sit Udløb haver taget er af Kirstine Piil først fundet og opdaget. Ao. 1583. Men nu til Manges Lyst og Nøtte sat istand ved Grev af Reventlau som Stiftsbefalingsmand Ao. 1750.

— men vi skal nu ikke saa helt stole paa denne Indskrifts Sandfærdighed; Kirsten Piil var en Sagnfigur, og Aaret 1583 er lutter Digt. Det var ikke en saa efemer Person som Jomfru Kirsten, der fandt Kilden, om han end hørte til de let svævende Væseners Klasse, idet det var en kgl. Danser *Brinkmann*, der i 1720 opdagede Kildespringet og lod sætte en Sten ved den. Derfor

hed den ogsaa i lange Tider Brinkmanns Kilde; men det vilde være pietetsløst at berøve den dens nuværende Navn og den Poesi, der igennem *Oehlenschlägers* skønne Digt netop knytter sig til det.

Det nye Peder Lips Hus.

Vort Billede viser Livet ved Kilden, da *J. L. Heiberg* skrev „Recensenten og Dyret“ og skyldes den talentfulde Tegner *Edv. Lehmann*; selv om det nok er en lille Snes Aar senere i sin Oprindelse end Vaudevillen, har det dog netop bevaret et Anstrøg af den Spidsborgerlighed, der forherliges i Heibergs Dyrehavsbakkeidyl.

Glædeligt er det, at Autoriteterne nu vil sætte Kilden i sømmelig Stand; den hører os til og er et af de Dyrehavens Klenodier, der nødig maa forgaa.

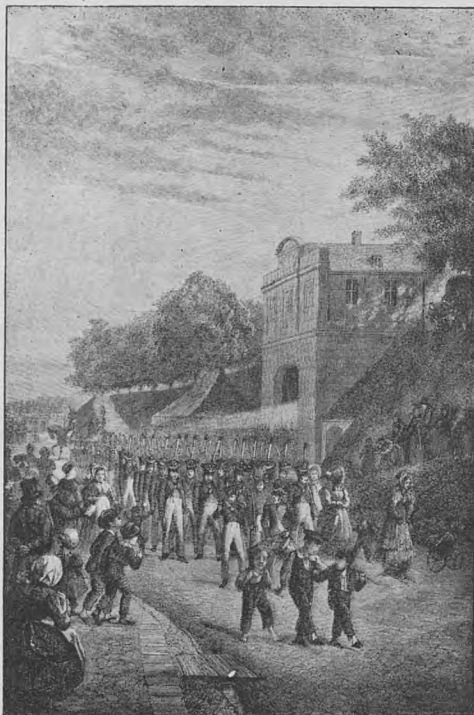
NØRREBRO var den Forstad, som vore Forfædre kendte mindst til; Vejen derud førte nemlig ikke til meget andet end Assistens Kirkegaard og Jødekirkegaarden i Møllegade, og det var altsaa kun i sørgelige Anliggender, man søgte derud. Ganske vist drog visse

jævne Borgere ud paa Assistenskirkegaarden om Søndagen med Barnevogn og Madkurv, de bredte en Dug over en Ligsten og havde det rart, medens Graveren serverede Vand paa Maskine og — i Smug — ogsaa mere intense Drikkevarer, og i vore Øren lyder det ganske mærkeligt, at Forbud imod, at Graverne maatte servere paa Kirkegaardene, først stammer fra første Trediedel af forrige Aarhundrede.

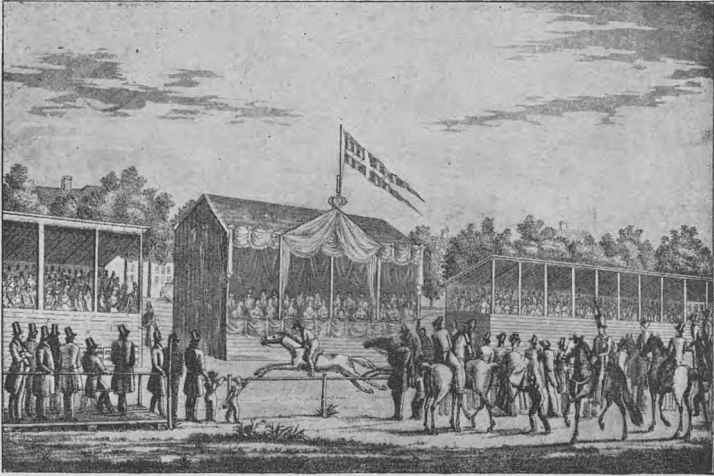
Nørreport, som den Gang laa for Enden af Nørregade, var for øvrigt den Byport, man kunde slippe ind ad, naar de andre lukkedes om Aftenen; men Omvejen fra Østerbro eller Frederiksberg var jo ikke morsom. *Rahbek* fortæller da ogsaa, at hans Venner hellere blev paa Bakkehuset, naar Tiden var trukket for langt ud.

Nogle folkelige Forlystelser havde man dog paa Nørrebro; her skal kun nævnes to, hvoraf den første var ret almindelig. Naar „Borgerne“ havde haft Øvelser paa Nørrefælled, mødte Koner og Børn derude og holdt Maaltid med dem. Den fornøjelige og brede Oberst *Garbrecht*, hvis noget bredmavede Skikkelse til Hest var populær i København, førte de tapre Tropper, der havde stormet snart Vibenshus, snart noget andet. Vi ser ham paa dette Billede ride ind ad Nørreport, medens hele det stærkt interesserede Borgerskab danner Eskorte, som det gør den Dag i Dag, naar Vagtparaden trækker op. Men det gik meget mere *civilt* til den Gang. Billedet, som skyldes den bekendte Københavnertegner *H. C. Ley*, viser blandt andet, hvorledes Børnene fik Lov at bære Fatters „Skyder“, som den kaldtes i hine Dage, og hvorledes den øvrige Familie bærer den resterende Proviant med hjem til Aftensbordet. Helt i Alvor tog man jo ikke altid Borgerne i Kongens København i de Tider; det var vel kun Borgerofficererne, der til daglig var Hørkræmmere, Urtekræmmere o. l.,

der følte sig krænket i deres Værdighed, naar „Madam-
merne“ — deres egne Koner var „Frøer“, — blev for
familiære.

Det andet Billede fortæller om en stor Begivenhed, der fandt Sted paa Nørrefællad d. 7. og 8. September 1835. Det var den Gang, de første Hestevæddeløb i Danmark fandt Sted; det kostede adskillige gode Borgere deres Nattesøvn at naa at sikre sig Billetter hertil, og skønt der ingen Totalisator var, var Spændingen og Begejstringen for de sejrende Dyr den Gang maaske nok saa ægte, som den er ved vore Dages Trav- og

Gallopløb, hvor Pengeinteressen i alt Fald hos de fleste er større end Kærligheden til den ædle Hesteavls Fremme.

I et Vinhus vil jeg sige
„mit Farvel og lægges ned —“

synger allerede *Tøger Reenberg*, den brave jyske Digter og Landsdommer, der endda var ældre end Holberg; han har selv næppe drukket meget, det var der ingen Anledning til ovre ad Viborgkanten til, hvor han hørte hjemme; baade denne Vise og hans øvrige Drikkeviser, hvoraf „Kommer, I Filosofister!“ vel nok er den, der har holdt sig længst, er da ogsaa Bearbejdelser eller rene Oversættelser fra Fransk.

Men netop i *Holbergs Dage* var „Vinstue-Sløseriet“, som han siger, i fuldt Flor, og han lader *Henrik* i

„Maskarade“ forsvare de unges Lyst til Dans og Maskebal ved et Angreb paa de gamle, idet han siger:

„Unge Folk har sine Tidsfordrive, og gamle Folk sine. Ungdommen fornøjer sig ved Spil, Dantz og slige Lystigheder, gamle Folk her i Landet ved at sidde paa et Viinhus om Aftenen og igiennemhegle Ungdommens Feil, indtil de af fire Vægtene lader sig slæbe drukken hiem“. — Og at Angrebet rammer, viser Holbergs Parenthes: „*Jeronimus* løfter sin Stok“. — Han bliver vred.

Holberg selv gik ikke paa Vinstuer. Han holdt mere af „en Koppe Café“. Det var nemlig netop noget nyt her hjemme med det herlige Produkt, der hedder Kaffe. Den første Kop Kaffe, der blev drukket i Europa, nød man i Konstantinopel i 1555, da to Syrere aabnede et Kaffehus med denne asiatiske Drik, der hurtig blev populær blandt Muhamedanerne, der jo ikke maa drikke Vin. Først 1645 naaede Kaffen til Venedig, 1650 til London, 1652 til Oxford og Kaffehusene blev her Forløbere for Klubberne, som vi ogsaa ser det her hjemme. 1660—70 drak man Kaffe i Holland, men vi fik den over Hamborg og Wien, og netop i Holbergs Dage begyndte man at aabne Kaffehuse og holde Kaffeselskaber i private Hjem; men vi drak dog Kaffe her, før Berlin fik den at smage. Det skete først 1721.

En af Grundene til Holbergs Vrede over Vinstuerne var vel ogsaa nok hans gamle Had til Vægterne, der hver Time ved deres Vers, hvori man ønskede ham en god, rolig Nat, netop vækkede ham. Og naar de peb og fik drukne Folk „paa Stigen“, var Spektaklet endnu værre.

Kaffehusene fik ikke taget Livet af Vinstuerne, selv om de som *Md. Neergaards* og *Md. Juels* blev nok saa litterære. Endnu i *Rahbeks* Tid hentede Lygtedrengene eller Hustruerne deres Herrer fra *Plums* Vinstue i Højbrostræde, som brændte i 1795, og endnu den Dag i

Det *Klæstrupske* Billede viser en Flok Studenter, der flytter Skilte. Schweizerkaféerne tog Livet af Kaffe-husene; men Vinstuerne florerer den Dag i Dag.

RENDESTENENES Tid er forbi; Rendestensbrædterne, som gamle Tømmermester *Kayser*, Fader til den nuværende Oldermænd, tjente sine første Penge paa, ses ikke mere i Byen. *H. C. Andersens* standhaftige Tinsoldat vilde aldrig, hvis den faldt ud af Vinduet, opleve Eventyr. København er blevet en altfor stor By til det. Og selv om vi endnu har bevaret Rotterne — i Kældere og Baggaarde —, har vi ikke længere den Hygge og Fællesfølelse i København, som vi havde den Gang, heller ikke den Selvhjælp, man klarede sig med i hine Tider.

Vi holder os denne Gang til et Købmagergade-Billede.

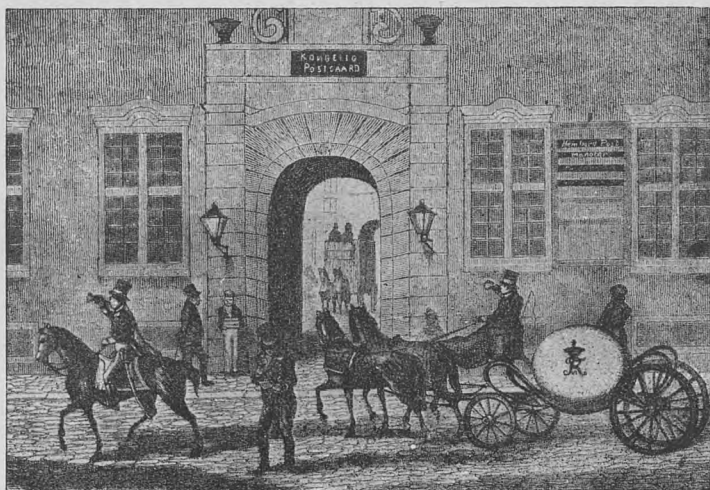
Det hedder „Vandflod paa Købmagergade“, og Scenen er ud for det Sted, hvor nu Ritzaus Bureau har hjemme. Der boede i hine Tider Borgervæbningens Chef, derfor var der udfor Boligen, midt paa Fortovet opstillet et Skilderhus, hvor den vagthavende Borgersoldat maatte gøre Tjeneste. Der var imidlertid et Misforhold mellem Skilderhusets Dimensioner og Borgerens; og da Regnen strømmer ned fra Sky, er han den eneste, der ikke kan hytte sig. Hans Mave er for svær. Hjælpe sig kan derimod Skomagerdrengen og den lille Dame, der er lykkelig Indehaver af en Paraply, bjerge sig kan Tjenestepigen Ane, som staar i sin Gadedør, til Bygen er ovre.

NAAR vi tænker paa vore Dages hurtige og nemme Postgang, kan vi ikke rigtig forstaa, at Postens Ankomst til en Provinsby i gamle Dage var en stor Begivenhed, saa at f. Eks. *J. L. Heiberg* i 1825 i „Kong Salomon og Jørgen Hattemager“ kunde synge:

„Hvad ligner, Korsør, din politiske Glæde,
naar Posten er kommen fra kongelig Stad;
ved Klagen af Hornet paa Gade og Stræde
du bærer dig ganske forunderlig ad“.

En af Aarsagerne hertil var de utilladelig slette Veje. Man havde ganske vist nogle „Kongeveje“, men de maatte kun befares af de kongelige Personer samt de Folk, der var benaadede med en Nøgle, der kunde aabne for de forskellige Bomme og „Lukkelse“. Understod nogen: „Høi eller Lav, Civil, Geistlig eller Militair“, som ikke havde Nøgle, sig til at køre paa Kongevejene, det

være sig med „Carosser, Chaiser, Karioler, Borger- eller Bøndervogne“, straffedes han strængt, under hvad Skin han saa havde søgt at gøre det.

Først i 1763 bestemtes det, at der i Købstæderne paa Ruten fra København til Haderslev fra Paaske til Nytaarsdag af Vognmandslavet skulde holdes tre For-spandsheste og tre Postvogne med Heste og Postkarle. Karlen skulde have Postmundering, Horn og Skilt; Kongen forsynede ham med Kabuds. Fra Paaske til Mik-kelsdag skulde han køre 1 Mil i Timen, fra Mikkelsdag til Paaske $1\frac{1}{4}$ Mil. Men den ridende Hamburgerpost,

som medførte de vigtigste Breve til og fra Udlandet, afgik fra København Torsdag og Lørdag Aften Kl. 9, Brevene skulde være afleverede samme Dag „halvgaaende 6“. To Gange ugentlig var der desuden Ridepost til Jylland, men kun een Gang om Ugen kunde vort eget Land, Norge, faa Breve fra Danmark.

Endelig var der Fodpost daglig fra København til Helsingør og en agende Post hver fjortende Dag til Kalundborg og videre over Aarhus til Aalborg, og den var særlig „commode“: thi den tog Passagerer med. Prisen derfor var 10—12 Rigsdaler; men imellem snød de almindelige Vognmandsposter og tog Passagerer med for billige Penge. Derfor indrettedes „Kugleposten“, hvoraf vi bringer et Billede, tegnet af *Klæstrup*; der kunde nemlig ingen Passagerer puttes ind i.

Postkasserne blev først indførte den 11. Marts 1851 samtidig med Frimærkerne, det var en Fru *Hildebrandt*, der fik Privilegium til at male alle de røde Kasser, vi nu kender lige saa godt som de røde Postbude; men de var til at begynde med blaa, kun „Litsensebrødrene“, hvis Navn vi kender fra *Ingemanns* „Landsbybørnene“, og som kaldtes saaledes, fordi de havde „Lidser“ eller Snore til at bære Postpakkerne i, var i røde Kapper med gule Snore og Fo'r.

Hornet er endnu Postvæsenets Tegn; Farverne er bibeholdt. Men hvad skulde man have gjort i gamle Dage med en Post som den, der nu Juleaften spredes over Landet?

DET er i Aar et lige saa vanskeligt Spørgsmaal at besvare, som det var i vore Bødste-forældres eller Oldeforældres Tid, hvorledes man bedst skal komme i Skoven paa Pinseturen. Det er i Grunden helt underligt, at vi ikke har set noget til de gammeldags Kaffe-møller nu, da kun de, der bor i ulige Numre, maa tage til Klampenborg med Sporvognene Pinsedag. Naar Jomfruen vilde med i Skoven i hine Tider, var der ingen „Bolignød“ i Kaffemøllen; Jomfruen var „ikke frygtsomt sindet“, hun „steg kun op paa Trinet“, og naar man rullede ad Skoven til, kunde man se „Pigen med Rosen paa tværs af Matrosen“, som Datidens noget borgerlige Poesi frejdigt og ret ugenert forherligede Situationen.

Man maatte den Gang som nu trække tidligt hjemad, Fatter med Barnevognen og med en Unge paa Armen, Mutter med een ved hver Haand, og naar man nærmede sig Staden, sattes Farten op, fordi man skulde ind, inden Portene lukkedes, ligesom man nu vil ind, før Lysene slukkes, eller før det Værtshus, hvor Husfaderen fik sit „Godnat“, stængede sine Døre.

— — —

Det er jo en hyppig gentagen Fortælling, som for saa vidt lyder underligt i vore Øren, at Menigmand fornøjede sig ved at drage med Madkurv og øvrigt Tilbehør til Assistens Kirkegaard, hvor Dugen bredtes over en Ligsten, og Graveren serverede Vand paa Maskine.

Helt anstændigt var det nu ikke altid i *Holbergs* Tid at tage i Skoven. Henrik taler derom i „Maskarade“, og man ved, at allerede paa *Frederik den Tredies* Tid fik hans Kammertjener *Jacob Pedersen* Lov til i Gyldenlund at holde Wirtzhaus, hvor man kunde fejre „Bryllup, Barsel og anden Samkvem og Convent“, og

der maatte indrettes „allehaande Tidsfordrive“ som Skydebaner, Karusseller og Fartøjer til at spadseres paa Vandet med. Men Henriks Mistanke til Charlottenlunds Anstændighed var ikke helt ubegrundet; hans Broder, som var Lejekusk, vidste artige Ting at fortælle perfekt derom. Og, hvad der gjaldt Charlottenlund, gjaldt i endnu højere Grad Frederiksdal. *Tøger Reenberg*, som man først i vor sidste Tid har „opdaget“ som den Kulturhistoriker, han var, siger: „Du ser saa gusten ud, bleg og sur, som Bejleren, der ser sin Brud til Gyldenlund at fare“. Men ogsaa Frederiksdal var et Krybily for elskende, især efter at *Christian den Sjette* havde skænket det til Grev *Schulin*, i hvis Slægts Eje det er den Dag i Dag. Et lille Vers fra hine Tider vidner derom. Det lyder:

„En Kvinde saasom Bondens Hund
er tryggest hjemme i sin Lænke;
paa Friedrichsdal og Gyldenlund
bør ingen ærlig Kone tænke“.

Imidlertid blev Frederiksdal alligevel et Midtpunkt for Udflugterne. Paa Vejen derud kunde man kigge ind i Sophienholms store Have, hvor den rige Gros-serer *Constantin Bruns* overspændte Frue, Digterinden *Friedericke Brun*, geboren *Münter*, muntrede sig ved at ride paa Æsel eller à la den da endnu ikke opfundne Lohengrin at sejle i Baade, der blev trukne af hvide Svaner, medens hendes Datter, den senere af *Heiberg* saa besungne *Adelaïde Bombelles*, stod i Attituder.

Eller man kunde tage den anden Vej, over Dronninggaard; der var en herlig Have, til hvilken man uden at betale derfor kunde hente Adgangskort hos Ejeren, Etatsraad *de Coninck*, paa hans Kontor paa Christianshavn; og da Etatsraadindens Fødselsdag netop hyppig

faldt sammen med Pinsen, var der gerne ved denne stor Fest her ude med Fyrværkeri og med muntre Lege for Egnens Ungdom; Drengene fik Lov at klatre op ad en glat Stang, hvorpaa der var heftet Gevinster, de lykkeligste kunde bjerge; og hen ad Aften arrangeredes paa Furesøen et lidet Søslag, hvis Clou var, at den ene af de som Officerer forklædte Børn skulde falde i Vandet.

Ved Frederiksdal sværmede *Chr. Winther* for sin første tilbedte, Jomfru *Müffelmann*, til hvem han skrev: „Flyv, Fugl, flyv over Furesøens Vove“; her fandt ogsaa *Kaalund* sin gamle Kone ved Bommen og saa, hvor morsomt hun havde klistret Avisbilleder paa sin fattige Hyttevæg.

Og endelig var Frederiksdal et muntert Endepunkt for alle Studenter, der fejrede deres Ruspild der, inden det blev Skik at drage til *Edlich* paa Fortunen.

Vejen derud er ikke saa lang; nu kunde vi vel næppe tænke os at gaa den; men det gjorde man i gamle Dage, da Skomagerregningerne ikke var saa dyre, og da vi ikke var overforvænte med saa meget andet. Kroen derude stammer fra den gamle *Schulins* Tid. Slottet, hvor Kammerherre *Warnstedt* har gemt en stor Mængde af sine intimeste Papirer, som kun er tilgængelige for de faa, der interesserer sig for Diplomati og Teaterhistorie, ligger endnu hyllet i sin mystiske, skovomkranste Tornerose-Drøm; Skrænterne ud til Farum lokker og kalder stadig som i svunden Tid.

LANDGREVINDE *Charlotte af Hessen* kedede sig her i Byen i det Herrens Aar 1811 og opnaaede derfor *Frederik den Sjettes* Samtykke til, at hun med en lille Hofstat fik Ophold først i Frankfurt am Main og senere paa Slottet Biberich i Nassau. Det gjaldt meget for Grevinden, der var en født Prinsesse af Danmark og en livsglad Dame, om at faa en baade fin og munter ung Hofdame med sig, og hun fik da Øje for en ung Frøken *Betzy Sneedorff*, den Gang et purungt Blod paa 21 Aar og Datter af Kongens betroede Admiral, den ogsaa som Digter bekendte udmærkede Chef for Søkadetakademiet *Hans Christian Sneedorff*.

Frederik den Sjette ordnede hurtig Sagen, og den lykkelige unge, borgerlig fødte Dame drog saa af Sted med Grevinde *Charlotte* og hendes Søster, Prinsesse *Juliane* af Danmark.

Til at begynde med straaledede alle Frøken *Betzys* Breve af Livsglæde og Lykke; men pludselig syntes Admiralen, at der kom en underlig Ængstelse og Uro over dem: højsindet og følsom som han var, blev han urolig for sin Datters Skæbne, og han talte alvorligt med sin Hustru, som han levede i et ualmindelig harmonisk Ægteskab med, om, at det vist var bedst, een af dem tog ned for at se, hvad der var i Vejen med Datteren.

Herfor var der imidlertid to ret alvorlige Vanskeligheder; Admiralen selv maatte for at foretage denne Rejse absolut have Orlov af selve *Frederik den Sjette*, der, belært af Erfaringer i sin nærmeste Slægt, var yderst sensibel i delikate Affærer. At forurolige Kongen, om der intet var paa Færde, var da baade farligt og uforsvarligt; og Admiralinden, der jo uden at vække

Opsigt kunde have rejst, var i højst velsignede Omstændigheder, — man maatte afvente yderligere Breve fra Nassau.

Saa sprang Bomben en Dag. Der kom Brev fra Betzy. Det indeholdt hverken mere eller mindre end en Meddelelse om, at den 27-aarige, kække og smukke Prins *Heinrich den 62de* af Reuss var blevet dødelig forelsket i Betzy og hun i ham. Og nu havde han i et Brev friet til hende.

Om denne Prins ved man iøvrigt kun godt; han var i 20 Aars Alderen gaaet i østerrigsk Tjeneste, men netop paa denne Tid gik han paa Grund af Østerrigs Tilnærmelse til Rusland over i Napoleons Tjeneste; og det var naturligtvis ikke egnet til at stemme Frederik den Sjette blidt imod ham.

Han skildres iøvrigt som en kraftig og intelligent ung Mand, og som ældste Søn af den regerende Fyrste i Reuss-Köstritz var han Tronarving.

Det var netop dette, der gjorde Betzy og tillige hendes Fader ængstelige. Faderen vilde intet hellere end at se sin Datter lykkelig; men baade hun og han indsaa de Vanskeligheder, der navnlig for hende vilde opstaa ved en Mesalliance af denne Art. Det skrev hun aabent hjem til Faderen, som saa fik en Del at tænke paa, og han skulde jo dog give hende et Raad, der ikke helt ned slog hendes unge Kærlighed. Det gjaldt, mente han, foreløbig om at vinde Tid, og om at Kongen intet fik at vide. Han sendte derfor den 25. Maj 1811 sin Datter et Udkast paa Fransk til et Brev, der skulde sendes Frieren, og af hvilket Oversættelsen lyder:

„Deres Højhed!

Deres Brev har sat mig i en Tilstand, som jeg besværges Dem ikke i Øjeblikket at benytte Dem af. Jeg

føler dybt, hvad jeg skylder en Mand, som vil besejre saa mange Vanskeligheder for min Skyld. Jeg vil aabent tilstaa Dem, at en varm Tak fylder mit Hjerte. Men, Deres Højhed, naar alt kommer til alt, — jeg kan jo dog ikke under nogen Omstændigheder give et Samtykke paa staaende Fod, — saa maa jeg først gøre mig selv klar over, hvad jeg *vil* og *bør*, og da føler jeg mig ikke stærk nok til at bestemme vor Fremtids Skæbne uden Raad fra mine Forældre, til hvem jeg har den mest ubegrænsede Tillid.

Husk, at jeg er i en vanskelig Stilling, langt borte fra mit Fædreland: en ung, elskværdig og udmærket Fyrste vedbliver at gøre mig Tilbud, der paa én Gang er blændende og farlige for enhver ung Pige, som kun har sin egen Forstand at rette sig efter.

Jeg vover derfor med Sikkerhed at turde appellere til Deres Højsind om ikke at trænge paa — især da jeg mangler et indvendigt Forsvar mod mig selv, og da jeg staar uden Raadgivere og Beskyttere.

Opsæt derfor, beder jeg Dem, Deres Angreb paa mit Hjerte, til jeg er blevet i Stand til at faa mine Forældres Støtte. Dette er mit absolut sidste Svar, Deres Højhed, jeg kan forsvare at give Dem nu“.

Imidlertid maa *Frederik den Sjette* have faaet Nys om Sagen; thi under en Privataudiens, *Sneedorff* havde hos Kongen om andre Sager, endte denne med at sige: „Jeg finder, at Prinsen af Reuss er en Vindbeutel, og jeg har hørt, at De heller ikke synes om ham“. *Sneedorff* svarede, at han kendte lidet eller intet til Prinsen og i hvert Fald aldrig havde udtalt sig om ham, og saa tilføjede Kongen: „De vilde dog vist præferere den yngre Broder til Svigersøn?“ og munddrapt paa sin Post rosterede Admiralen: „Han er en solid Mand; men det

blev ligefuldt ikke noget parti égal.“, hvorpaa Kongen affærdigede ham med et: „Kan saa være, men De bør dog erindre, at det ikke er længe siden, at Prinsens Fader blot var Greve“.

Sneedorff fraraadede nu i nogen Tid Datteren at sige Ja, men da Prinsen saa i sin Fortvivlelse gav sit Samtykke til at give Slip paa sin Tronfølgerret i Fyrstendømmet, bøjede Admiralen sig for de unges Kærlighed, og Forlovelsen kom i Stand i Januar 1812; Brylluppet skulde først holdes, naar Krigen var endt.

I 1812 og 13 vekslede de unge en Mængde Kærlighedsbreve, der alle siden er brændte; kun et lille, rørende eet har Betzy Sneedorff gemt; det er en Nytaarshilsen paa franske Vers, hjemmelavede af Prinsen selv. Paa Fransk lyder det:

Quel autre object pourrait me plaire
 autant que toi?
 L'air à ma vie est necessaire
 bien moins que toi.
 Je sens trop, que mon existence
 ne tient qu'à toi.
 Avec toi — tout est jouissance,
 mais rien sans toi.

Si je place mon confiance
 ce n'est qu'en toi,
 si je prends leçon de constance
 Ah! c'est de toi.
 Aux doux plaisirs, si je me livre,
 — c'est près de toi.
 Si je veux longtemps vivre
 c'est bien pour toi!

Köstritz le 1 Jan. 1812.

Henry.

Oversat paa Dansk lyder det:

Hvem skulde jeg ellers vel holde a'
saa meget som dig?
Hvorledes sku' Livets Modgang jeg ta',
hvis ikke med dig?
Jeg føler, alt mit Haab, min Trøst
er ej uden dig,
men med dig er det Liv og Lyst,
kun ej uden dig.

Og skal jeg faa Tillid til een en Gang,
saa bli'r det til dig.
Selv om jeg skal vente en Tid saa lang,
jeg venter paa dig.
Og hvis jeg til Glæden giver mig hen,
saa bli'r det hos dig,
Ak, lad mig kun leve længe, men
alene for dig.

K. B.

Desværre for de unge blev Lykken ikke lang. Prins Heinrich den 62de faldt som fransk Brigadegeneral den 30. August 1813 i Slaget ved Culm i Bøhmen.

Tre Aar efter ægtede Betzy Sneedorff den norske Generalmajor *Erik Anker*, med hvem hun levede lykkeligt og fik 5 Sønner og 2 Døtre. Hun døde først i Marts 1875.

HVORLEDES Prinsesse Charlotte Frederikke af Mecklenborg-Schwerin, Frederik den Syvendes Moders Skæbne blev i de tre Aar, hun opholdt sig ved Hoffet som Prins *Christian Frederiks*, senere *Christian den Ottendes*, Gemalinde i Aarene 1806 til 1809, er saa al-

mindelig bekendt, at det turde være nok blot at nævne, at det var hendes ret aabne Forhold til Komponisten *du Puy*, der gav Anledning til hendes Separation fra Prinsen i 1809 og 31. Marts 1810 derefter fuldbyrdede Skilsmisse.

Derimod er en Del Oplysninger om, hvorledes *Frederik den Sjette* vilde gribe den vanskelige Sag an over for Prinsessens Fader, Hertug *Friederich den Første* af Mecklenborg-Schwerin, sikkert ikke kendte i den danske Læsekreds.

Til denne Art delikate Missioner yndede Kong *Frederik* at benytte sin norske Statsraad, den fint dannede og diplomatiske *Carsten Anker* (* 1747, † 1824).

Derfor modtog *Anker* fra „Hovedkvarteret i København“ en Skrivelse — dateret den 7. November 1809 — hvori det hedder:

„Du er allerede tilstrækkelig underrettet om Vor Hensigt at sende Dig til Hertugen af Mecklenburg-Schwerin og om denne Sendelses Hensigt. Da det er Vor Villie, at Du uden Henstand tiltræder denne Reise, vil Vi finde os foranledigede til den Ende allernaadigst at tillægge Dig efterhaanden nærmere Anvisning:

Hertugen er allerede forberedt paa Din Ankomst ved en af Os til ham afsendt Skrivelse, af hvilken Vi indsluttet meddele Dig den Gienpart, for at Du kan ansee samme som Grundvolden for de Andragender, hvilke Du vil have at gjøre.

Over Anledningen til den imellem Prindsesse *Charlotte* og hendes Gemal opkomne Misforstaaelse og den første derpaa fulgte Afreise herfra vil Du uden Tilbageholdenhed have at meddele Hertugen, Hendes Fader, alle de Oplysninger, som Han maatte forlange af Dig og som udfordres for at betage Ham enhver Tvivl om

Nødvendigheden baade af førnævnte Ægtepars formelige Skilsmisse og af de foreløbige Foranstaltninger, som i dette Øieblik ere trufne, til hvilken Ende Vi ligeledes vedlagt tilstille Dig en Afskrift af den Erklæring, der, saaledes som det er Dig bekiendt, er bleven udstedt af Prindsessen selv.

I Overensstemmelse med, hvad Vi Selv har tilskrevet Hertugen, vil Du have at tilkiendegive Ham, at Vi ere beredvillige efter Ægteskabets Ophævelse ikke alene at forunde Prindsessen, ifølge Hendes eget Ønske, et Ophold i Vore Stater og at ansee Hende som staaende under Vort særdeles Curatel, men ogsaa efter Muelighed at bidrage til at lette Hendes tilkommende Forfatning. Vi ere sindede at lade Hende beholde den fulde Nydelse af de 18,000 Rdl. aarlig, som Vi aller-naadigst have bevilget Hans Høihed Prinds *Christian Frederik* til sin Gemalindes Underholdning samt af Renterne af Hendes, fra Mecklenborg indkomne og i de herværende offentlige Fonds indestaaende Medgift, og Vi ere overbeviiste om, at der saaledes vil være sørget tilstrækkeligen for Hendes Underholdning paa en Maade, som er overensstemmende baade med Hendes Fødsel og med Hendes Stilling i Fremtiden. At disse Underholdningspenge, saalænge Hun opholder sig i Vore Hertugdømmer, ville blive Hende udbetalte i Sleswig-Holsteensk Courant, forstaaes af sig selv.

Vi ansee det for passende, at der af de Penge, som bestemmes for Prindsessen, anvises Hende en vis Sum, ikke for betydelig, som omtrent 300 Rdl. maanedlig, til Hendes personlige Udgifter, men at de øvrige anvendes til Hendes Hofholdning og til at lønne samtlige Hendes Betiente, samt oppebæres, bestyres og beregnes af den Person, der forestaar Hendes Hof.

Dersom disse Vore-Hensigter, som Vi troe at kunne

forudsætte det, skulde finde Hertugens Bifald, saa ville Vi ikkun forvente Resultatet af den Aftale, som Du desangaaende vil have truffet med Ham, for derpaa uden videre Forhaling at foranstalte den formelige Skilsmisse og de uforderlige endelige Indretninger i Henseende til Prindsessens tilkommende Etablissement.

For imidlertid at bringe denne Sag i Rigtighed, staaer der endnu een Punkt tilbage, som Du vil have at nævne for Hertugen og at aftale med Ham: Da Prindsessen, efterat Skilsmissen har fundet Sted, ikke længere vil kunne føre Navn af Prindsesse af Danmark, saa synes det at ligge i Sagens Natur, at Hun igien antager sit medfødte Familienavn. Vi troe ikke at maatte befrygte, at Hertugen vil nægte Hende samme og derved aldeles forskyde Hende og ikke mere erkiende Hende for sin Datter.

Men kunde Han ønske, at Hun, som det virkelig ikke heller vilde være upassende i Hendes tilkommende Forfatning, iagttager et Slags Incognito og til den Ende lader sig tillægge et fremmed Navn, saa ere Vi saa meget mere villige at søge at formaae Hende dertil, som Hendes egne Yttringer lader Os formode, at Hun ikke vil vise sig utilbøielig dertil. I saa Fald ville Vi gierne tage Hensyn til ethvert Navn, som Hertugen maatte bringe i Forslag.

Over Din Sendelses Udfald ville Vi snarest mueligt see Din allerunderdanigste Beretning imøde.

Frederik R.

Til

Vor Conferenceraad Anker!“

Til denne Instruks var der to Bilag, nemlig en

Erklæring.

„Jeg erklærer nemlig herved i Anledning af de mellem min Gemal, Hans Højhed Prinds Christian Frederick til Danmark og Norge, og mig indløbne Omstændigheder, at jeg haver intet imod og samtykker i, at mit Ægteskab med Hans Højhed ophæves, og at jeg forpligter mig til at underskrive den formeldte formelige Separations-Contract, som i sin Tid tilstilles mig, overladende til Hans Maiestæt Kongens ædle Hierte og prøvede Retfærdighed at bestemme de Vilkaar, som Han allernaadigst finder passelige til min fremtidige Stilling.

Kjøbenhavn i Prindsens Palais, den 1. November 1809.

Charlotte Frederique“.

Og en Afskrift af en Haandskrivelse fra Frederik den Sjette til Storhertugen, der var affattet paa Fransk og afsendt den 5. November 1809.

Den meddeles her i Oversættelse:

„Det er med den dybeste Smerte, at jeg i Dag henvender mig til Deres Højhed for at tale med Dem om en Begivenhed, der sikkert ikke vil bedrøve Dem mindre, end den har taget paa mig.

Det drejer sig ulykkeligvis om Deres Datter, Prindsessen.

De er ikke i Uvished om, at Lykken ved Foreningen med min Neveu, Prinds *Christian Frederik*, meget hurtig er blevet forstyrret ved ganske fremtrædende Sindsuoverensstemmelser mellem de to Ægtefæller.

Men Sagen er ikke blevet derved:

Min Neveu har i Dag bragt Klager over sin Hustru af en saa alvorlig Natur, at de er resulteret i en skammelig, men uundgaaelig Nødvendighed af formelt at opløse et Baand, *som i Virkeligheden allerede er brudt.*

Prindsessen har ikke tøvet med at erkende denne Nødvendighed og har paa dette Punkt fra første Øjeblik været enig med sin Gemal. — Jeg havde imidlertid troet mig i Stand til heldig at kunne kvæle en saa odios Affære i dens Oprindelse, men ved min Tilbagekomst her til, var Rygtet allerede udspreedt og havde antaget en saa stor Offentlighed, at Ulykken var uoprettelig. Der staar derfor kun for mig tilbage at tænke paa at bringe saa megen Lindring i Prindsessens Stilling, som hun selv endnu kunde være modtagelig for. Hendes Ulykke og den Fortrolighed, hun i sin Sorg har vist mig, giver hende et Krav paa min Interesse og Omhu, som jeg skal vide at respektere.

Hun ønsker at forblive i mine Riger og under mit Kuratel, og hvis dette Ønske billiges af Deres Højhed, skal det blive opfyldt. Hun er i Dag rejst til Altona, hvor hun vil afvente sin Skæbnes endelige Besegling. Jeg har draget Omsorg for, at hun for Øjeblikket kan slaa sig ned der paa en efter Omstændighederne passende Maade. I Haab om at blive enig med Deres Højhed om de øvrige Forholdsregler, der vil være at tage, sender jeg Dem i denne Hensigt min Konferensraad *Anker*. Han vil sætte Dem ind i alt, hvad der er sket, og han vil bringe Dem mine Forslag angaaende Sagens fremtidige Ordning. Jeg beder Dem modtage ham venligt og igennem ham lade mig vide Deres Ønsker og Tanker med den Tillid og Aabenhed, som jeg tror at turde vente fra Deres Side, og for hvilken De for Deres Vedkommende kan gøre Regning fra mig.

Jeg vil med samme Glæde som før ved enhver given Lejlighed yde Dem Forsikringen om mit Venskab og min Agtelse og forblive

Frederik R.

Til Hans Højhed
Hertugen af Mecklenborg-Schwerin!“

Anker drog af Sted med disse Skrivelser og en mundtlig, intim Instruktion til Hertugen; men han naaede ikke til Schwerin. Han blev syg under Vejs i Odense, og hans Mission blev da overdraget Grev *Christian Ditlev v. Holstein*, Herre til Bastholm og Major à la suite i Livgarden; han fik ordnet Sagen til begge Parters Tilfredshed, saa at Prinsesse *Charlotte* fik anvist Ophold i Horsens fra 1810. Som Løn for sit Arbejde blev *Holstein* udnævnt til hendes Hofchef.

I November 1814 havde Prinsessen efter egen Anmodning paa Moesgaard ved Aarhus en Sammenkomst med sin fraskilte Gemal, da han kom hjem fra sin uheldige Regentvirksomhed i Norge. Det hed sig, at hun søgte at gøre Bruddet godt igen; men det mislykkedes, fordi der da allerede var indledet Forhandlinger om Prinsens Ægteskab med *Caroline Amalie*.

Den 1. Juni 1830 forlod Prinsesse Charlotte for stedse Danmark, hun bosatte sig i Rom, hvor hun gik over til Katolicismen og under Navn af „Søster Charlotte“ virkede som Sygeplejerske, og hvorfra hun 1836 sendte en Bog paa Dansk med Andagtsøvelser hjem; den var oversat fra Fransk og Tysk.

Med Sønnen, Frederik den Syvende, stod hun stadig i Brevveksling, og da hun døde den 13. Juli 1840, lod han, der stadig nærrede en halvt hysterisk Kærlighed til den Moder, han kun som spæd kan have set, sætte en Mindetavle over hende paa hendes Grav bag Peterskirken.

Overlæge Haiks Samling.

DET Billede, der staar over disse Linjer, vækker mange og højst blandede Minder; man maa tænke sig under *Christian den Syvendes* Regeringstid at staa omtrent midt imellem det nuværende *Enkedronningens* og *Christian den Niendes Palæ* og se over mod vor Konges Bolig, og man faar da en Baggrund af ganske ejendommelig Art i den ufuldendte Marmorkirke, der med saa kort Sigt tog sig langt skønnere ud end Kolossen, der nu trykker Rococo-Palæerne paa Amalienborg.

Det skal ikke her være Hensigten at fortælle Amalienborgs Historie; den er fortalt saa tidt; det er et enkelt Palæ, *Enkedronningens*, som minder mig om en fremragende Personlighed og Fædrelandsven, Digteren, Admiral *H. C. Sneedorff*, og hans Virke for den danske Marine. Hans Grav med Mindesten staar nu ved Holmens Kirke, hvor enhver kan se den; hans bedste

Minde er dog det, at det var ham, der ejede „disjecta membra poetæ“, og hvem selve *Johannes Ewald* betragtede som sin Arvtager, men som opgav denne personlig voksende Trang til at sværme — for at uddanne unge Kadetter. Der er næppe nogen dansk Søofficer, som *kender* sin Etats Historie, som ikke tillige *erkender*, at *Sneedorff* i de 38 Aar, hvor han virkede for Uddannelsen af danske Søofficerer først som Lærer, senere som Chef for det danske Søkadetakademi, havde Æren for, at vi Danske hævdede vort Ry som tapre paa Søen i de vanskelige Aar 1801—14.

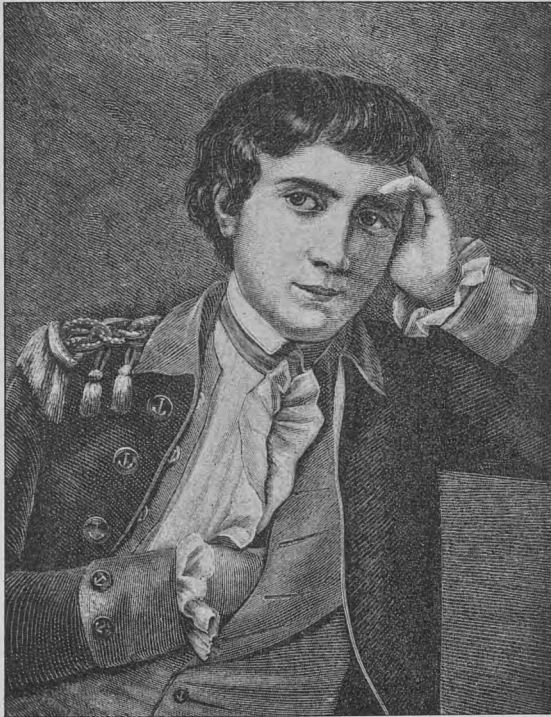
Søkadetakademiet havde sin Bolig netop her, — paa Billedet til højre, — da *Sneedorff* var Chef, og selv om han var en streng Mand, lykkedes det ham dog at vinde alle de unges Hjerter, fordi han var retfærdig.

Der eksisterer tre, nu længst forglemte Meddelelser om den Maade, hvorpaa han vogtede og værnede sine unge — det er ikke Anekdoter; thi ansete Søofficerer har fortalt dem, og de skal derfor gengives her, fordi den, der kender dem, vil komme til at holde af *Sneedorff*, naar han kommer til at tænke paa dem, medens han gaar over Amalienborg Plads.

En Kadet, som var en stor og stærk Prygl — fortæller der — var en Aften kommen i Klammeri paa Gaden med tre Garderofficerer. De var alle fire i Uniform. Klammeriet udartede til Haandgribeligheder, og Affæren endte med, at Kadetten bankede de tre Garderofficerer ordentlig af.

Imidlertid forstod Kadetten, at dette kunde blive en meget alvorlig Sag for ham, hvorfor han straks gik til *Sneedorff* og gav ham en aabenhjertig Beretning af det passerede, idet han tilføjede, at han vel vidste, at han havde handlet meget galt og derfor var forberedt paa Straf.

Garderofficererne kom Dagen efter og begærede Kadetten alvorligt straffet. Chefen hørte alvorligt paa dem og svarede: „Ja, mine Herrer, det er sørgeligt,

Sneedorff.

meget sørgeligt, det piner min Sjæl at høre, at *een* af mine Søkadetter har vovet at banke *tre* Garderofficerer. Men De kan være forvissset om, mine Herrer, at denne Sag skal ikke blive stukket under Stol, nej, den skal komme til at runge over det hele Land, at *een* af mine Søkadetter har vovet at banke *tre* Garderofficerer, og hvorledes han derfor eksemplarisk er blevet afstraffet.

Det skal kundgøres vidt og bredt, og hver og een i Danmarks Rige skal vide, at det ikke ved denne Anstalt kan gaa upaataalt hen, at *een* af mine Kadetter tillader sig at banke *tre* Garderofficerer; thi Straffen skal blive streng, *meget* streng, mine Herrer“. Saa bad Officererne, om de maatte tage deres Klage tilbage. Kadetten var reddet.

— — —

Lige saa lidt som nu maatte Kadetter i de Tider vise sig civile paa Gaden. En Dag gik *Sneedorff* paa Langelinie, da en Kadet i civile Klæder red ham hurtigt forbi. Han kaldte Kadetten ind og bebrejdede ham det forefaldne, men Fyren erklærede, at Chefen maatte have set fejl; det var hans Tvillingbroder. „Det forandrer Sagen“, sagde *Sneedorff*, „men lad den unge Mand komme hjem til mig paa Søndag til Frokost“. — „Tvillingbroderen“ kom og Chefen underholdt sig længe med ham om Kadetbroderens Udsigter og Fremtidsplaner.

To Aar efter bestod Kadetten sin Løjtnantseksamen, men ved Afskeden sagde *Sneedorff* til ham: „Inden De nu forlader Akademiet, vil jeg dog sige Dem, at Aarsagen til, at jeg for to Aar siden *ikke* relegerede Dem i Anledning af den Historie med Tvillingbroderen, var, at De spillede Deres vanskelige Rolle saa godt, at jeg tænkte mig, at den Djærvhed, De derved lagde for Dagen, muligvis en Gang kunde komme Fædrelandets Fjender til Skade. Lev nu vel! Og søg aldrig oftere at binde Deres Foresatte noget paa Ærmet“.

— — —

De tolv ældste Kadetter, der boede paa Amalienborg, havde frit Lys og Brænde, men maatte selv pudse Vaaben, Klæder og Skotøj, kløve og hente deres Brænde. Pedellen havde ikke frit Brændsel, men var villig til at pudse, naar han fik Brænde til Gengæld.

Det anede *Sneedorff* nok, og da han en Aften kom hjem paa Amalienborg og havde aabnet sin Port med en meget stor Nøgle, saa han en Kadet, der var i fuld Fart med Brænde ned til Portneren. „Holdt, hvem der?“ raabte han; men Kadetten smed Brændet og vilde flygte. *Sneedorff* naaede at faa slaaet ham et alvorligt Pandemærke med Nøglen, saa tænkte han, at han nok kunde finde Fyren næste Dag. — Der gjorde han Regning uden Kammeratskabet. Samme Aften mærkede alle Kadetterne i ældste Klasse sig med et lignende „Nøglemærke“, og da *Sneedorff* næste Dag var sikker paa at finde Forbryderen og lod Klassen stille til Parade, bar de alle Pandemærke. Han standsede et Øjeblik, vidste ikke helt, hvad han skulde gøre, saa forstod han og sagde: „Det er godt, mine Herrer, *meget* godt, De kan træde af“.

Der blev ikke talt mere om den Sag. *Sneedorff* sagde blot til sin Kone: „Jeg er glad, for mine Kadetter er gode Drengene, som vi nok faar Brug for“. „Drengene“ holdt op med Brændehandelen fra samme Dag.

— — —

Man kan godt gaa over Amalienborg Plads og tænke paa svundne Dage uden at tænke paa Konger, og dog kan man mere sig kongeligt, som naar man tænker paa Admiral *Sneedorff*. Og man kommer til at huske en lille Stump af hans nu forglemte Digte, hvori han spørger, naar der bliver *Adel* i Landet, og svarer:

„Naar Sandhed tør tales rundt om Land,
men Nidvisen straffes paa Stænde,
naar Folket er frit, og hver ædel Mand
er adlet i Skjoldungens Lande“.

HOSTRUP priser jo i „Eventyr paa Fodrejsen“ det at rejse til Fods som noget, der ejer sin særlige Poesi, blandt andet fordi man bliver Kulturen og Moderne kvit, og det at tage Randslen paa Nakken og Staven i Haand bringer ham til at leve et Liv i det korte Sekund; men hans Goddag og Farvel, hvori han bestandig med Haabet slaar Mindet ihjel, har dog ikke, trods den evige Higen, som aldrig faar Fred, men dog er Fodrejsens dybeste Hemmelighed, hindret ham i under Vejs at blive skudt i „en Dejlighed“, — og oprigtig talt fortæller hele hans paa virkelige Begivenheder byggede Sangspil os dog, at man endnu i 1847 kunde faa noget positivt ud af en Fodrejse ud over den rent øjeblikkelige Nydelse. Baade *Eibæk* og *Herløv* vinder jo deres Hjertenskær for Livet paa denne Rejse til Fods.

Og da *H. C. Andersen* i 1828 vilde begynde sin Forfattervirksomhed, skønt selveste Satan havde fraraadet ham det, da Poesiens Vandflod over Danmark allerede da var stor og truende nok, begav han sig paa en Fodrejse fra Holmens Kanal til Østpynten af Amager; men han tog heldigvis foruden *Nyerups* Beskrivelse af København, *Pontoppidans* fortrinlige Atlas og *Hoffmanns*: Elixiere des Teufels og saa lidt Fantasi med i Reserve af sin egen, og det viste sig da ogsaa, at hvor han gik og stod, spirede Fantasibilleder op af Brostenene, netop fordi han kunde blive *staaende* og tænke og se; han sad ikke som i sine ældre Aar „paa Ilddragens Hale“, som han kaldte det at køre med Jernbanetog for. Enhver, der ikke vil tro mig, kan jo læse hans lille nu helt forglemte Debutbog og give mig Ret.

Men *H. C. Andersen* var jo lige som *Hostrup* Digter, og det er hverken du eller jeg, vil man indvende, og

Svaret derpaa vil alligevel blive, om ikke vi alle i det smaa er en Slags Digttere, der som *Kaalund* kan „se paa det alt, paa hvert Træ og hver Pyt med sit eget Humør, med sit eget Gemyt“. Jeg tror det.

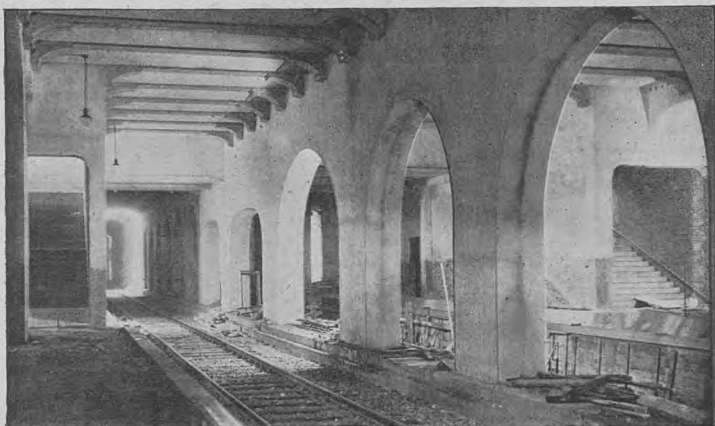
Jeg kan ogsaa se, at der er Poesi i et Jernbanetog, naar det en mørk Aften farer hen over et Landskab, saa Ildgnisterne glimter i Røgen fra Lokomotivet; men jeg synes, det var baade mere eventyrligt og mere gemytligt at rejse til Fods; jeg kan aldeles ikke forstaa Lysten til at fare af Sted paa en af de infame moderne Motorcykler, der osrer og stinker og ikke giver nogen Turist Ro eller Rist til at se sig om, men kun skaber Støv, tør Hals, hastigt Ophold i en Kro for at skylle en lunken Bajer ned — og saa skaffer ham smukke Resultater som en overkørt Hund, som maaske var sin Herres Glæde, og en Række Forbandelser med i Følge.

At tage med Toget har dog noget mere Poesi over sig; i Kupéerne kan man opleve noget, tale med Mennesker, men dog ikke i Almindelighed leve sig ind — om end nok saa flygtigt — i deres Smaaskæbner, som man kunde i de gammeldags Deligencer. Jeg vilde f. Eks. tusend Gange hellere køre i Deligencen fra Ullerslev til Kerteminde, skønt det tog forbistret lang Tid, og Luftforholdene ikke, især om Sommeren, var de bedste, frem for som nu at skulle tvinges over Odense og derfra med den lille Symaskine-Bane standse ti Gange, før jeg naaede Lundsgaards dejlige Klint.

Nej; Jernbanetogene har berøvet Rejselivet dets Poesi. Og hvad der ikke var galt før, er blevet det nu. Kapervognenes Tid er forbi, og skal man bede sin Skønjomfru tage med i Skoven, saa er Vognen, som jeg har, hverken magelig eller rar, og om føje Tid skal jeg her fra København dukke ned under Jorden. Hvor man før havde rejst Volde op, hvor man kunde plukke Violer,

putter man nu al Herligheden ned i en Tunnel under Jorden. Jeg var nede at se det forleden; ja, jeg vil indrømme, at Anlægget, som jeg saa det, og mit Billede viser, lige ud for Frederiksborggade, hvor den nye Station skal ligge, imponerede mig noget ved det storslaaede Snille, der maa have skabt det.

Men kønt kan der aldrig blive; Skovduftens Poesi faar en Skovtur aldrig mere over sig, naar vi skal rutsje

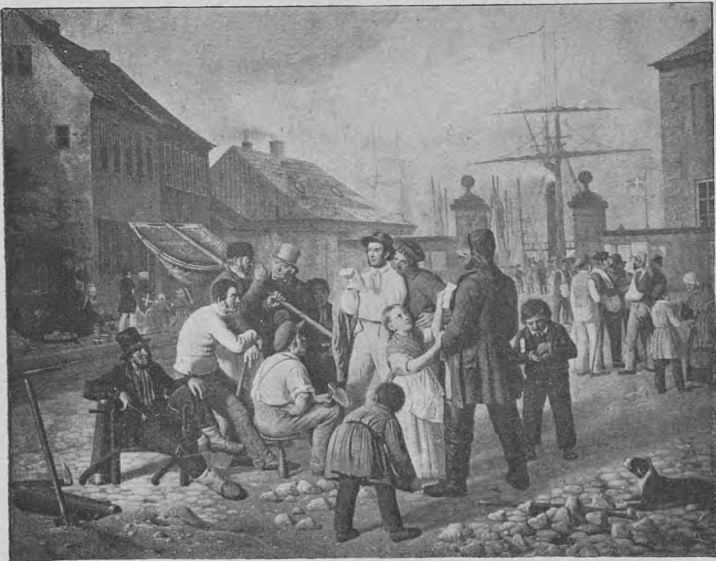
gennem disse Buer i elektrisk Lys en solklar Sommermorgen. Jeg vilde alligevel foretrække en Fodtur paa gammeldags Maner og drikke Øl med en Pind i ved Slukefter eller, som *Harlekin* i St. Hans Aftenspil, tage mig en Dram i Lundehuskroen, inden jeg naaede Dyrehaven og dens Herligheder. Det er imidlertid let nok at dadle alt det nye, naar man ikke kan faa det gamle igen; men jeg gad nu alligevel træffe den Københavner, som ikke vil savne sine gamle Boulevarder — end sige Voldene — og ikke gerne for Poesiens Skyld vilde foretage sin Skovtur til Fods eller pr. Vogn frem for at puttes ned i disse underjordiske Huler, der i al Fald intet har med Aladdins at gøre.

ENTEN er de gode gamle Malere kommet af Dage, eller ogsaa har Københavns Gadeliv forandret Fysiognomi, saa at de ikke længere fortæller vore Kunstnere noget af det, de kan fortælle igen og man kan spørge hinanden med en vis Rørelse: „Aa, kan du huske *det?*“ Der er snart ikke andre Københavnermalere par excellence tilbage end *Erik Henningsen*, hvis Droskekusks Frokost, Vagtparade og Juleaften paa Østergade bringer Bud til senere Tider om, at der ogsaa er Charme over vor Bys Gadeliv nu, som der var det i svundne Tider.

Hvis Københavnerne kan og vil overvinde deres Antipati mod at gaa paa Samlinger, burde de imellem benytte en Søndag til at se *Johan Hansens* nyaabnede Samling paa Kastelsvejen. Det er en Billedbog, de godt med Udbytte kunde vise ogsaa til deres Børn, der bestandig vilde have Fortællingen om, hvad det eller det Billede forestiller, om og om igen, som Børn altid gerne vil se de samme Billedbøger paa ny. Og vi voksne har det i Grunden paa samme Maade, naar vi tænker os lidt om. Vi er glade ved paa ny at møde det paa Lærredet, vi enten kan huske eller gerne vilde have kendt og set, fordi vore Forældre fortalte os derom. Det er ikke Meningen her at levere en Beretning eller en Anmeldelse af denne Samling. Jeg vælger kun tre Billeder, fordi jeg af dem kan vise, hvad de fortæller mig, og hvad der er værd for os alle at huske og gemme.

Alle Billederne tager deres Emne fra den Del af Byen, hvor nu *C. K. Hansens* store Kontorbygning ligger; lige udenfor Toldbodporten laa i gamle Dage „Brokkens Bod“, der lokkede Sømændene med mange Fristelser i Form af store og utrolig billige Romtoddyer

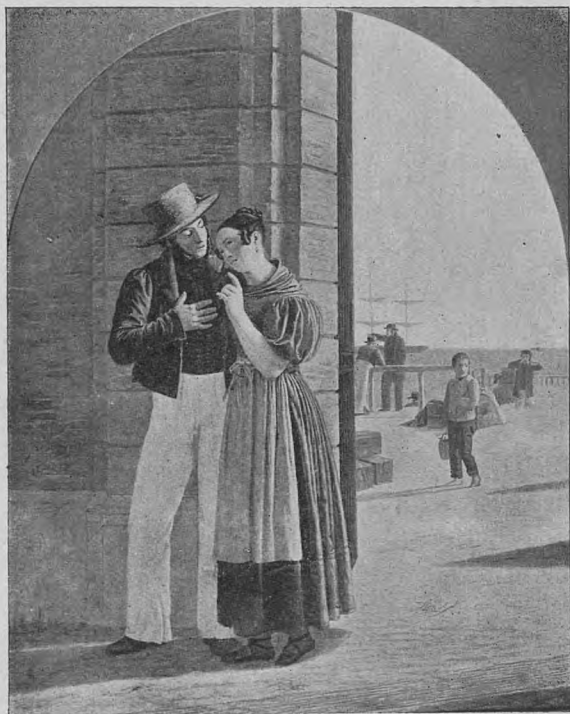
og fristende, men ikke altid lige paalidelige Kvinder, hvorfor man kaldte hele dette Terræn for Lumskebugten, og man betragtede ikke en Rejse for helt vel overstaaet, før Sømanden havde „klaret Brokkens Bod“, og desværre var det ikke altid lige let for ham at modstaa Fristelserne, ja, det hændte endogsaa, at Bodens

Tillokkelser virkede langt ud over Landgangstiderne, saa at det var Nyboderskonernes Sorg, naar Manden om Søndagen luskede der ud og kom „sejlende“ hjem.

Men der var dog ogsaa andre og mere fornøjelige Scener, der udspandt sig her, og om det er det, at *Raadsigs* Billede fortæller. Det kalder sig: „Nyeste Efterretninger“, og man ser, hvorledes en Sømand i Trearskrigens Tid kommer i Land med Meddelelser, glædelige som sørgelige, og for et lyttende Publikum af Sømænd, ængstelige Børn, som har deres Fædre med

der ude paa Langfarten, og Gadens tilfældige Fugle fortæller og læser op om, hvad nyt han har kunnet bringe hjem fra sin Færd over de farlige Vande. Paa de

spændte og interesserede Ansigter ser man, at det er noget, der ligger alle paa Hjerte.

Siden da er meget ændret der ude i Lumskebugten, og Brokkens Bod, hvis Navn man mener kan skrive sig fra en oprindelig Ejer, der hed Brock, er forsvundet; men paa dens Plads har det Kontor rejst sig, hvor Sø-mændene nu af andre og bedre Grunde tyer ind. Kap-tajnerne betragter det som det første Hjem, de maa

søge, naar de kommer i Land, fordi Beretningerne skal aflægges der, og lige fra den første Indehavers Tid var Chefens Kontor ogsaa for dem hjemligt og hyggeligt; i gamle Dage kunde dette maaske forstaas i en endnu snævrere Betydning end nu til Dags; da var det ensbetydende med en god Kop Kaffe af Madam C. K. Hansens berømte Bryg og en lun Passiar med C. K. Hansen; nu gaar alt naturligtvis mere forretningsmæssigt, men derfor ikke mindre hjerteligt til end før.

Det andet Billede, *Friedländers*: Afsked giver en rørende lille Fortælling om, hvorledes en ung Sømands-hustru siger sin Ægtefælle Farvel, inden han drager paa Langfart; hun ved saa inderlig godt, at „en Sømand, han maa lide langt mere ondt end godt, godt, godt“; men hun gør ikke Indtrykket af just at være nogen levende Illustration til Ordene om, at „en Sømands Brud har Bølgen kær“; hun ved jo, hvad alle de Farer og Fristelser betyder, hendes Elskede gaar i Møde; hun ved, hvad Savn hun selv skal friste, medens han er borte, og hun beder ham i manende Ord ikke at putte Gifteringen i Lommen, naar han har Landlov. Rent landskabeligt set har denne Udsigt over Toldboden i svundne Dage ogsaa sin højst fornøjelige Interesse.

Og det samme er Tilfældet med det tredie Billede, en Gadescene, som den ellers kun som Blomstermaler kendte Professor *Balsgaard* har malet; den foregaar paa Hjørnet af Amaliegade og Ny Toldbodgade, og man vil ogsaa her udbryde: Ak, hvor forandret! Selve Handlingen i Billedet er maaske en Smule H. C. Andersensk, maaske endda lidt sentimental; den fattige, lille Sømands-pige har tabt sin Krukke i det glatte Føre; dens Skaar og kostelige Indhold ligger paa Gaden, og nu „tør hun ikke komme hjem til sin Mor“. Da træder heldigvis den rige Frue med sin lille Søn til, og Drengen rækker

den lille grædende Pige de Skillinger, der skal erstatte hende det tabte og gøre hende glad igen.

Alene Kostumerne, de optrædende bærer, har Duften af det svundne, der var kønt og klædeligt, over sig; men

hele Gadeinteriøret har et Præg af Datidens Københavnerliv, der var saa langt borte fra alt det Kissejag, der nu i Automobilernes og Cyclernes Tid berører Byen dens Ro, over sig og giver os et hyggeligt Interiør fra det Voldenes København, hvor alle Borgere sov trygt og roligt, naar Vægteren Kl. 10 havde forkyndt, at „nu er det paa de Tide, man føjer sig til Sengs“, og „man

skal vogte Ild og Lys“ og „befale sig Gud i Vold“, saa ved man for øvrigt med Sikkerhed, at Byens Portnøgler er bragt i Behold op paa Amalienborg, og man kan rolig trække Nathuen ned over Ørene og slukke sit Lys. Thi alt er, som det skal være i Kongens København.

DER er ikke noget, der mere kan fylde en gammel Student med Vemod end, naar han passerer Hjørnet af Holmens Kanal og Holbergsgade og ikke længere der ser den kendte graa Studenterbygning med de grønne Træer omkring, især savner man mellem dem de to dejlige Akacier, der just var blevet store, da de faldt for Øksens Hug. Der var ikke saa mange af den Slags her i Byen, at man skulde synes, det var værd at fælde dem, selv om man fik nok saa stor en Forretningsbygning i Stedet, og selv om denne er nok saa køn, hvad jeg for Resten slet ikke synes, den nye „Hafnia“-Bygning er, men det er jo en Smagssag, og om den skal man som bekendt ikke disputere.

Naar man er saa gammel, at man endnu husker de gamle Studenterforeningsstuer i Boldhusgade, „hvor sorte vare Lofter og sort var Gulv“, „hvor Støvet's Tæppe kendte hverken Rift eller Hul, ak, men det gjorde Sofa-betrækket“, og hvor *Heyman* raaded for Borgen, saa erindrer man den stolte Følelse af Rigdom og Pragt, hvormed vi i 1863 flyttede ind i vort eget Hus, og havde nogen sagt til os den Gang, at Huset blot 40 Aar senere var for lille, havde vi ganske roligt let ham op i Øjnene.

Det var da ogsaa en Hjertesorg for os alle, da Huset faldt. Skønt jeg boede paa Gammelholm den

Gang, kunde jeg ikke overvinde mig selv til at gaa forbi det Hjørne, saa længe de rev Bygningen ned, og jeg ved, at det gik mange som mig. Vi gik hellere en lang Omvej.

Der var saa hjemligt og samlende inde i den gamle „Slavekirke“. Vi kendte alle sammen hinanden i al Fald af Udseende; og selv om vi ikke var lige begejstrede for hinanden og tit sloges drabeligt paa Generalforsamlingerne, saa rettede vi os dog efter hinandens Luner og Særheder, vi fandt os i, at gamle *Otto* i Timevis trampede op og ned gennem de tre Lokaler paa Førstesal, medens han ustandselig røg paa sin Cigar; vi vidste, at intet kunde gøre den gamle elskværdige og engleblide Bibliothekar *Gjellerup* mere ilde til Pas end, naar hans Stol ved det store, runde Bord i Konversationsstuen var optaget, naar han kom fra Universitetsbibliotheket om Eftermiddagen, eller naar han ikke fik Aftenberlingen først.

Og den mumieagtige „Messingens“, Pastor emer. *Bruun*, der sagdes at have faaet sit Navn af, at han bar sin grønne Paryk paa et Messingstativ, og som var en Arv fra Boldhusgadens mørkeste Oldtid, fik Lov at sidde i en Krog i Avisstuen med sin Kaffekop, der aldrig var helt tømt, foran sig i Vindueskarmen, medens han i sin af ham selv medbragte Gyngestol lullede sig i en blid Slummer, der akkompagneredes af en sonor Snorken og kun afbrødes i Ny og Næ ved, at en ung Student gik hen og hilste paa ham og spurgte, om han skulde læse højt af „Dagbladet“ for ham, hvorpaa den gamle aabnede Øjnene, saa med et mildt Blik paa den unge Gavtyv og sagde: „Saa opmærksom var Ungdommen inte i min Tid, ork nej, nej, nej“, og saa sov han videre. Af Læsningen blev der mig bekendt aldrig noget.

Sørgeligst af det alt var det dog, at den store Sal skulde forsvinde; det var ogsaa besynderligt, at Arkitekterne ikke fandt et eneste Lokale i den store nye Bygning ude ved Volden, hvor den kunde være rekonstrueret; da der alligevel skulde være en „mindre Sal“ saa stor som den gamle ved Holmens Kanal, og den har omtrent samme Form, synes Opgaven dog ikke at have været helt uløselig. Og det er dog et Faktum, at lige saa festlig og kold Studenternes nuværende pragtfulde store Sal er, lige saa hjemlig og hyggelig var den gamle. Der fandt man hinanden ved Gilderne, medens Røgen lagde sit tætte Slør over Salen og fortonede sig op imod Lysene i *Frederik den Syvendes* skønne Lysekroner, hvoraf der nu kun er een tilbage.

Der knyttede sig altfor mange store og lyse Minder til den Sal til, at den burde have haft Lov til helt at forsvinde. Man husker *H. C. Andersens* Oplæsninger, man ser *Bjørnstjerne Bjørnson* bred og norsk paa Talerstolen, man mindes *Henrik Ibsens* tavse Sfinxskikkelse ved den ledende Seniors Side; man ser *Holger Drachmann* stor og stolt og med mægtige Arm- og Hovedbevægelser deklamere sine egne Digte med en Stemme saa høj og spæd, at den stod i en latterlig Kontrast til den statelige Mand.

Og man mindes maaske allertystest og skønnest gamle *I. P. E. Hartmanns* Ridderskikkelse, naar han hylledes af de unge, han elskede, og som forguede ham. Man ser ham rejse sig paa Slaget 12, og medens hele Forsamlingen sang: „Snart er Natten svunden“, gaa langs Væggene hen til den midterste Udgangsdør. Da var de to Vers sungne. *Hartmann* vendte sig, slog ud med Haanden og sagde med et lykkeligt Smil ud over Salen: „Tak for i Aften, mine kære unge Studenter!“ saa tordnede Hurraraabene imod ham, og imedens han

gik ned ad de brede Flisetrapper, rungede sidste Vers af Sangen ned til Vestibulen.

Det var skønne Dage der oppe i den gamle Sal. Hvor mange Venkaber for Livet blev der ikke sluttet. Hvor mange glade Sange har vi ikke hørt første Gang der, naar *Conrad Møller*, *Abrahams* eller *Axel Sørensen* stemte deres Harpe. Hvor har vi moret os over Nytaarskomedierne, der spillede paa den lille improviserede Scene i Salens Baggrund, og hvis Scenegulv var sammen-satte Soldeborde. Selv om de Komedier ikke kunde bære Vand imod *Carl Plougs* Attellaner eller *Hostrups* smaa Sangspil, var de dog ikke til at kimse ad, og det har mangan en Gang moret mig ustyrligt at læse i den Samling af dem, som *Axel Sørensen* har udgivet. Desværre er de senere Tidens ikke med i Samlingen; men de kommer vel nok en anden Gang, for *Axel Sørensen* er jo da en ung Mand endnu.

Man husker ogsaa de fornøjelige Samvær med Lundenserne i den gamle Sal, især vel den Aften, da Gubben *Ask* hilste den kongelige Student, daværende Prins *Christian*, Carl den Femtendes Dattersøn, i en pompøs Tale som Symbolet for Nordens Enighed, fordi han var Søn af en svensk-norsk Prinsesse, der snart skulde være Dronning i Danmark.

Aldrig glemmer man heller de vittige og slagfærdige Rustalere, blandt hvilke *Sophus Bauditz* dog bar Prisen, fordi han var saa udpræget studentikos, saa fuldblods Akademiker og saa springende kaad, men tillige stilfuld, at Salen rystede af Jubel hvert Øjeblik. Det samme kunde ved Nytaarsgilderne være Tilfældet med *Andreas Buntzen*, der lod sit Vid spille med saa glimrende Façetter, at det hele syntes et straalende Fyrværkeri af Aandrighed. Ak ja, nu er *Sophus Bauditz* død, og *Andreas Buntzen* har vigtigere Ting at tage Vare end at

tale i Studenterforeningen, indenfor hvis nye Mure vi gamle alligevel føler os underlig fremmede. Der er ikke den Lunhed, den Ro over Værelserne der. Det eneste virkelig hjemlige for os er Forvalter *Andersens* velkendte Skikkelse. Som han gaar rundt og vogter Helligdommene der nede nu, har han gjort det i tredive Aar, lige saa trofast og sikker, lige saa bestemt og rolig. Men han er ogsaa snart det sidste Minde fra den gamle Sal.

Nej, der er ogsaa *Erik Henningsens* fornøjelig fortalte Billede: Fest paa Salen, der viser en Mængde af de kære gamle Venners Ansigter, der igennem lange Aar nød deres Fritid der.

Hvis Husene i den smalle og i sin Tid mindre artige Ende af Holmensgade ikke stod der den Dag i Dag, vilde man sikkert vægre sig ved at tro, at der var saadanne usle Huler, der kunde tjene til Menneskeboliger; desværre er det ikke det eneste Sted, hvor dette Misforhold er til Stede, ogsaa i Pilestræde, Vognmagergade og Aabenraa, hvor selveste Magistraten er Vært, er sande Pesthuler, der samler paa Sygdom og Elendighed.

I ældre Tid var de smalle Gader, hvor Solen kun daarlig formaaede at trænge til Bunds, ikke saa ualmindelige. Man behøver kun at tænke paa, at det Sted, hvor nu Højbroplads ligger, i gamle Dage rummede hele tre Gader, parallelle med hinanden, Højbrostræde og Store og Lille Færgestræde. Derfor maa man jo være Nikolaj Taarn yderst taknemligt, fordi det gjorde Byen den Tjeneste at falde ned til den Side, hvor disse Gyder laa og tænde dem an, saa vi fik en god aaben Plads i Stedet.

Som de fleste andre Gader nede i dens Omegn har ogsaa Holmensgade i sit Navn noget, der minder om Marine og Vand, intet Under, da Holmen jo laa lige op dertil. Oprindelig hed den Ulkegade — man kan jo sammenligne dette med de andre Gadenavne Laksegade, Skvaldergade, Dybensgade o. s. v. og se, hvilket man finder smagfuldest; nok er det, at Holmensgades Beboere nu, da de har faaet mere honnet Ambition, gerne vilde se Navneforandring igen; thi det er, som om der klæbede noget af Skammen paa dem endnu, og Folk, der nu i Bolignødens Dage har maattet tage til Takke med Lejligheder selv i den bredere Ende, holder ikke

rigtig af at opgive deres Adresse, naar det ikke er bandsat nødvendigt.

Megen Historie rummer Holmensgade selvfølgelig ikke; eet historisk Navn er dog knyttet dertil, endda eet af Danmarks største. Da *H. C. Andersen* i Jødefejdens uroligste Dage i 1819 som fattig Dreng kom til København, kom han ved Skæbnens Ugunst til at bo hos en Madame i Ulkegade, og han siger selv i sine Erindringer, at det klinger forunderligt, men det var saaledes, at han i Sandhed ikke havde Tanke om den Verden, der rørte sig om ham, og var saa ganske det uskyldige Barn, at der ikke faldt en ureen Skygge i hans Sjæl.

Da Husejerinden hørte, at *Andersen* blev hjulpet af Digteren *Guldberg* og *Weyse*, var hun ikke sen til at sikre sig Drengen som fast Pensionær. Hun forklarede ham, hvor onde andre Mennesker i Byen var, hun vilde tage ham i Logis og paa Kost. Det Værelse, han skulde have, var rigtignok kun et Spisekammer uden Vindue; men han kunde sidde i hendes Dagligstue hele Dagen; hun vilde sørge for, at han fik glimrende Mad; men hun maatte rigtignok have 20 Rigsdaler om Maaneden derfor. Dette var efter Datidens Forhold en ret svimlende Sum, og det værste var, at *H. C. Andersen* havde ikke mere end 16. Hvad skulde han saa have til Sko, Klæder o. a.? Til sidst tog Madammen ham for hans Taarers Skyld, og da hun mærkede, at der ikke var flere Penge at presse ud af ham, for de 16 Daler; og han fortæller nu selv morsomt om, at han nu befandt sig midt i Københavns Mysterier; men han forstod ikke at læse dem.

Hos Madammen var nemlig tillige en venlig Dame paa Kost. Hun havde Værelser til Gaarden, levede alene og græd sommetider. Ingen kom til hende undtagen „hendes gamle Fader“, og han kom kun om Af-

tenen, naar det var mørkt; Andersen lukkede ham ind gennem Køkkendøren, han var i simpel Frakke, meget hyllet til op om Halsen og med Hatten ned i Øjnene. Sin Aftenthe drak han hos Datteren, hed det, og da

maatte ingen komme derind; for han var menneskesky. Hun blev altid saa alvorlig henimod den Tid, han skulde komme, og syntes ikke glad.

Mange Aar efter, da *H. C. Andersen* var kommet paa et andet Livstrin, da den fornemme Verden og, hvad man kalder Salonlivet aabnedes for ham, saa han en Aften, midt i den oplyste Sal, en dekoreret, fornem

ældre Herre træde ind; det var den gamle menneskesky Fader, ham, han havde lukket ind ad Køkkendøren i Holmensgade i den tarvelige Frakke; de kendte ikke hinanden; ham mindst faldt det vist ind, at *Andersen* som fattig Dreng i hint Hus havde aabnet ham Døren, naar han gav sin Gæsterolle som den menneskesky Fader!

Det lader nu heldigvis til, at Christiansborg Slots endelige Fuldførelse og Nikolaj Kirkehus vil gøre hele Kvarteret omkring Holmensgade fint, saa at ogsaa denne Gade helt fjærnes, og saavel de ækle smaa Beværtninger „Det røde Hav“, og hvad de hedder, som de afskyelige Rønner i den smalle Ende helt vil forsvinde. Det vil ingen græde over; vi har da heldigvis skønnere og bedre Minder om den unge *H. C. Andersen* end dette. Og hvad der ellers knytter sig til Gadens Navn, generer som sagt endnu de ordentlige Beboere, der lever der.

SLAVEKRIGEN“ i Marts og April 1848 har alle Dage haft en ganske ejendommelig farcemæssig Patina over sig, dels fordi det *var* blind Allarm, dels fordi de øvrige Begivenheder i dette mærkværdige Aar, som *Hostrup* jo har kaldt det, ganske kom til at overskygge det hele.

Men at det var den rammeste og bitreste Alvor for de Folk, der var med i den Krig, der ikke blev en Krig, og at de Folk, der vilde værges sig mod de udbrudte Slaver, baade var ellers rolige og fornuftige Mennesker, der kun var ophidsede af de urolige Tider, derom vidner ikke alene Samtidens Beretninger, men

ogsaa et fortræffeligt Billed af *Hans Smidth*, som her gengives, og som in originali hænger paa Johan Hansens Samling paa Kastelsvejen.

Hans Smidth var jo en underlig Maler, en *Blicher* paa Lærred, en Mand, der i lange Tider agtedes ringe, indtil han en skønne Dag opdagedes som den glimrende Fortæller og Tegner, han var. Da var han allerede en gammel Mand; han var født i 1839 og døde først i Aar; men han havde dog den Glæde, som de fleste andre af vore store Kunstnere ikke oplevede, selv at se sig værdsat og betalt. Billeder, han aldrig nogensinde havde faaet noget synderligt for selv, blev i hans sidste Leveaar betalt med Priser enkeltvis, som en mindre Familie godt kunde leve af — selv i disse Krigstider — i et helt Aar, og jeg vil da haabe og ønske, at han, hvad jeg forøvrigt slet ikke ved — selv har faaet noget af alt dette Guld, saa at det ikke blot var Avktionsspekulanterne, der slugte det.

I alle Tilfælde var det Hemmeligheden ved *Hans Smidths* Kunst, at han først og fremmest kunde tegne; saa kunde han desuden give et jydsk Landskab dets rigtige Karakter, saa Stemningen straaledede omkring Figurerne, og endelig kunde han fortælle, kort og fyndigt, men tillige med en Ærlighed og Oprigtighed, der gik lige til Hjertet. Der er over mange af hans Billeder en saa ærlig og dygtig Appel: „Kan du huske?“ til Beskueren, at han faar sin Fantasi sat i Bevægelse og, hvis han kun kan huske fjærnt, ikke er bange for at gaa til de rigtige Kilder paa Biblioteker og andre Steder, som kan gøre hans Erindring ung igen, saa at han med Billedet for sig kan gaa med de unge hen og give Billedet det rette Liv gennem sin Fortælling. Og blandt alle *Hans Smidths* Billeder er dette fra Slavekrigen et af de mest typiske, som kan forklare os alle, hvorfor

det er værd at gaa paa Samlinger ogsaa for dem, der ikke ejer direkte Kunstforstand, men Sans for Landets Historie, som den i et stille Sprog former sig i det daglige Liv i stille Stuer ude paa Heden, eller naar vi opdager, at Livet udefra griber ind og giver sit Præg. Vi skal ikke le ad „Slavekrigen“, selv om det ikke var

nogen Krig, siger Kunstneren i det Billed, her ligger for os; den fortæller os om ikke andet, saa dog om den alvorlige Vilje, danske Mænd havde til at værne den lille uforstyrrede Lykke, de havde i deres Hjem, og hvis Omfang de først forstod, da de for Alvor troede, at den var truet.

Se paa de Mænd, der her er fremstillet, og lad saa være med at smile ad deres primitive Armatur eller over, at det hele var blind Allarm; men husk, hvad det var, de vilde værne om. Og sidder du en Aften i din stille Stue og læser om, hvad der laa i den gamle

Herres Skuffe, medens din Hustru sidder ved din Side, og dine Børn for længst er bragt til Ro, medens din Hund trygt og roligt sover i sin Kurv henne i Kakkelovnskrogen, saa spørg dig selv, om du ikke lige saa beredvilligt og slagfærdigt vilde have væbnet dig med hvadsomhelst for at gaa en Fare i Møde, du troede truede for det, du holdt mest af. Og du vil sikkert ikke le ad de brave jyske Bønder, der gjorde ligesaa i 1848.

Men saa kommer det forunderlige, at din Kone spørger dig: „Hvad var egentlig „Slavekrigen“ for noget?“ Derfor skal de sidste Sider fra den gamle Herres Skuffer kort og godt opfriske Begivenhederne for dig.

Beboerne i Thisted opskræmmedes i de sidste Dage af Marts ved Rygter, der bragtes dem af Expresser fra Nykøbing, om, at en Skare løsslupne Slaver fra Rendsborg Fæstning havde vist sig i Salling, at der havde staaet en blodig Træfning ved Skive, og at Landet var oversvømmet af løse Eksistenser, som endog forklædte som Fruentimmer hærgede og plyndrede, hvor de kom frem. Skønt det senere forklaredes, at det hele var Løgn, følte Beboerne sig utrygge, væbnede sig, som de bedst kunde, og udstillede Vagtposter om Natten. Det hed sig, at 5—600 Forbrydere myrdede og brændte i Omegnen af Holstebro, og frivillige Korpser under Kommando af Told- og Konsumptionsforvalter *v. Holstein*, den eneste for Haanden værende Person med nogen militær Uddannelse, udkommanderedes til Kyst- og Nattevagt for at kæmpe „for Konge, Fædreland og Arne“. Der var mere end tusende Mand under frivilligt Værn den Nat. Og det hed sig, at hele Salling var oversvømmet af Banditterne.

Den første April havde Rygterne naaet Hjørring; der oppe forlød det, at der var 800 udbrudte Slaver, de havde afbrændt intet mindre end Silkeborg og Viborg

og stod nu parate til at gaa over Limfjorden. Alle Sognefogeder i Amtet fik Ordre til at hidkalde alt vaabendygtigt Mandskab, og snart forlød det, at der havde staaet et blodigt Slag ved Aalborg. Selve Borgerrepræsentationen i Aalborg fik Meddelelse om, at der var hørt Skud i Omegnen af Brønderslev, og at man helt ned til Randers stod i Vaaben mod den truende Fare.

Det hjalp ikke, at Bladene den næste Dag kunde bringe beroligende Efterretninger; der var kommet Uro over Befolkningen, og endnu den 5. April stod hele Egnen i Thy- og Hanherred under Vaaben; det forlød bl. a., at Oprøret var begyndt allerede ved Vejle, hvor Hovedgaarden Haraldskær stod i Flamme.

Det er ganske morsomt at følge Provinsbladenes Vej, hvorledes det, som *Carl Bruun* har oplyst det i „Museum“, kan mærkes omtrent fra Dag til Dag, at Rygterne vokser sig større og større, Meddelelserne bliver mere og mere utrolige; men dog fæster man Lid til dem.

Man spørger uvilkaarligt sig selv, hvorledes dette dog er muligt; men man maa huske paa, at Ophidselsen i hine Dage var saa stor, fordi Rygte aad Rygte, og der var ingen, der kunde kontrollere deres Ægthed. Aviserne kom jo i hine Tider kun to Gange om Ugen, og det var endda meget faa af de jyske Bønder, der kunde læse dem selv, de skulde helst have „vor Præst“ eller en anden betroet Mand til at læse dem højt. Derimod fløj det talte Ord af Sted omtrent paa Hesteryg og i alle Tilfælde paa Fantasiens Vinger; og det, at der var Uro i Holsten og Slesvig fik ved at vandre fra Mand til Mand ny Form, og Formen var ikke een eneste Gang den samme, som den havde haft før; *Fama* vokser for hvert Vingeslag, hun slaar, og Slavekrigen, hvor der ingen Fjende var, rasede i Jylland, langs Østkysten op

til Limfjorden og Nord for denne omkring Hjørring, hvor den kulminerede den 6. April, i hele seks Dage.

Bag efter søgte Københavnerne at drukne hele Bevægelsen i det berømte eller berygtede „Grin“; de skulde nemlig have gjort det. Der var en ærlig Forsvars- og Værnevilje i det danske Folk i de urolige Dage, og selv om den gav sig naive og godtroende Udtryk, *var* der dog en troskyldig Fædrelandskærlighed og Hjemlighedsfølelse derover, som ikke lod sig smile ihjel, men netop senere satte sig den skønneste Blomst i den Bedrift, den danske Landsoldat, den før saa foragtede „Jens“, Bondedrengen, siden fik sit Minde for i *Fabers* Sang om Landsoldaten og i *Bissens* Statue ved Fredericia Vold.

Der er ingen, der elsker sit Hjem som den, der har lært det at kende i Ensomhedens Timer, der er ingen, der hænger ved sit Land som den, der har dyrket sin Jord og har ængstet sig for at miste den. Derfor er Slavekrigen slet ikke til at smile ihjel. Et Par af dens Historieskrivere har forsøgt det; men de har haft Uret deri. Alvoren i Forsvarsviljen forstod de ikke, ej heller, at der var mange, der troede, ikke at det var Slaver, men tyske Friskarer, der havde gjort deres for at faa Leddet der nede „af Lave“, som nu vilde bryde det hjemlige Borgeled. Derfor mødte de brave Folk, som vi senere har smilet ad, op alle og lavede Vagtposter, rustede sig efter bedste Evne og lod Skeptikerne le. Det var jo det, vi altid her i Danmark gerne skulde: huske, hvad vi har, og passe paa det, saa agtpaagivende, at vi aldrig glemte, hvad vi kan miste!

— — —

— Disse Ord er de sidste, der i Øjeblikket ligger i den gamle Herres Skuffer. De kunde maaske alligevel i disse tunge Tider lære os selv at se paa alvorlig og god Fædrelandskærlighed, som den, der gav sig et misforstaaet Udtryk i Slavekrigen, med andet end et Smil!

AF SAMME FORFATTER UDKOM TIDLIGERE:

- DREJERS KLUB. Kulturhistoriske Interiører fra Rahbeks København. 1903.
- SAA BY SOM BORGER. Københavnerliv i Slutningen af det 18de Aarhundrede. 1905.
- DE SVANDT, DE SVANDT . . . !
Vandringer i det gamle København. 1906.
- LITTERATURHISTORIE.
Afhandling i SCHØNBERGS HAANDBOG. 1907.
- KGL. MAJEST.'s ACTEURS. Billeder af Skuespillerlivet paa Rahbeks Tid. 1908.
- CHRISTIANSHAVN.
Vandringer i det gamle Christianshavn.
(DE SVANDT, DE SVANDT . . . ! II.) 1910.
- DET KGL. THEATERS SIDSTE BLAATAARNSFANGE,
et Blad af den danske Ballets Historie. 1911.
- FREDERIKSBERG.
Vandringer paa det gamle Frederiksberg.
(DE SVANDT, DE SVANDT . . . ! III.) 1912.
- VEJEN GAAR MIN TRO OVER VESTERBRO.
Vandringer paa det gamle Vesterbro og Frederiksberg.
(DE SVANDT, DE SVANDT . . . ! IV.) 1913.
- DEN GAMLE HERRE FORTÆLLER. 1916.
- ØSTERBRO FRA TOLDBODVEJ TIL VIBENSHUS.
(DE SVANDT, DE SVANDT . . . ! V.) 1916.
- DER VAR ENGANG —!
Tante Charlottes Theaterminder. 1916.
- NØRREBRO.
(DE SVANDT, DE SVANDT . . . ! VI.) 1917.